

1990eko urtarrilak 21 — 1.276. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

**Autodeterminazioa
denon ahotan**

**Amatiño:
«Egunkari publikoa
egingo nuke»**

**«ANTZERTI»
ESZENARIK GABE**

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Elxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S. JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

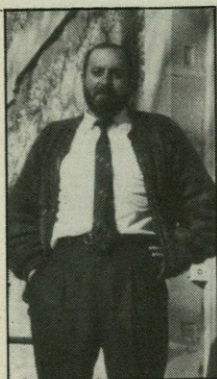
**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73-71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

BBV: Pedro Toledo hil zenetik ez da bakerik Estatu espainoleko banku handiengan; BB eta BV sektoreek ez dute ados **20** jartzerik lortzen.

ANTZERTI: Udal tailerrei esker eusten dio 'berregituraketa'ri, Donostian ikasleak muga gabeko greban dauden bitartean. Antzerti-ko zuzendaria den Eugenio

46 Arozenarekin elkar hizketa.

EUSKAL ESKOLA: Ikastolek beren Euskal Eskola diseinua definitu dute:

64 Publikoa eta Nazionala, epe luzera garatu beharko dena.

POLITIKA

6. Kronika. N. ARRASOIA.

8. ELA: molde zaharrak ahaztu nahian barne antolaketa egituratuz. X. LEKUONA eta I. MARTIARENA.

12. Sakabanaketa. B. ARTOLA.

14. 'Múgica' erreforma auzian jarria. M. ARRIETA eta X. LEKUONA.

ERREPORTAIK

20. BBV: 'Vizcaya' eta 'Bilbao' elkarri mokoka. I. MURUA.

24. Kirolari ekiteko osasuna zaindu. S. MADARIAGA eta J. OLAIZOLA.

27. L.A.Aranberri: «Egunkari publikoa egingo nuke». I. MURUA.

39. Euskal umorea ateraldi berrien bila. A. GOSTIN.

42. Besterik ezean mapagintza amateur aurrera. J. OIZ.

KULTURA

46. Ez da benetakoa Antzertiren berregituraketa. G. ARRESE eta L. AGIRRE.

49. Julio Kageta maketadun taldearekin. X. MAKAZAGA.

50. P. Zubizarretarekin elkar hizketa. J. ARANO.

51. Txomin Heguyrekin solasean. I. CAMINO.

52. Joxe Alberdi eta Basilio Pujaña omenduko. P. UNTZUETA.

53. Munduko kultura.

54. Aste giroa.

64. Kultur krònika.

66. Azkena: Autobiatiak kasakritorā. P. SASTRE.

AUTODETERMINAZIOA: Aranda de Duero-raino joan dira jeltokideak PSOekin autodeterminazio eskubidearen ez legeko

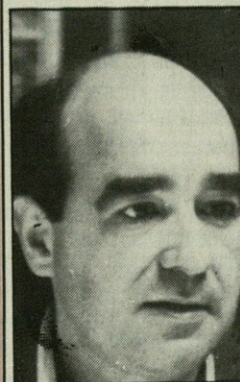
6 proposamenak sortu duen eztabaida itzaltzera.

MUGICA ERREFORMA:

abenduaren 28an ofizialki ezarri

14 zen erreforma judiziala jarri dugu auzitan.

AMATIÑO:

Euskarazko komunikabideak eta, batez ere, euskal egunkaria izan dira L.A.Aranberriarekin egindako elkar

27 hizketan ukitu ditugun gaiak.

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostia: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Josu Landa, Xabier Lekuona, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Izarzelai, Luis Fernandez, Ermine Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Iñaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gasteizen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparraidean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Enrike Amonarri, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton

Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Punttuba, Amaia Elsegui, Enbido, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielanjet Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Guré Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izaguirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Bego Montorio, Morau eta Mattin, Aillande Sokarros, Joan Mari Torrealdai, J.L. Alvarez 'Txillardegi', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta eta Patxi Zarautz.

Diseinu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albisu, Jon Barandiaran eta Patxi Puertas.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubede.

Publizitatea: Lema 7

Promozioa: Txumai Iturria.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknikoa: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80-1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia./ Ibañez de Bilbao 3, 7.a. 48009 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4248543.

Telefaxes: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....	6.500 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....	430 libera.
Estatu Espainola.....	6.500 pezeta.
Beste atzerriak.....	8.600 pezeta.
Airez.....	13.000 pezeta.

Beti dugu inñuxenteen eguna

Goizeko sei t'erdia ziren. Hotza, logura. Arrain saltzaileek, emakume ausartak, autobuseko jarlekuan begiak itxi eta besoak gurutzatuz, eskuak galtzarpean sartu zituzten, ordu erdi bateko lo kuluxkaren uste goxoan. Deba zen helmuga: trena. Haien artean arrantzaleak ere baziren, itsasuntzien arduraz, Zumairako tailerretara zihoaztenak.

Mutrikutik iraganez gero, hango arrantzaleekin bat egin zuten, elkar ezagutzen bait zuten.

— Hi, aditu al dek?

— Zer?

— Bart Aita Olosok hitz egin dik! Hura hitz egitea, hi!

— Bai, geuk ere entzun dogu BBCn.

— Kontuz, hemen erreketek be badagoz eta.

Eta andre batek:

— Zekristo, zer erreketek eta erreketondo! Zer esan dau?

— Ba Euskadiko umetxoek alde, badaikin ba, umetxoek ez dutela errurik eta etzaia ondasunik kendu behar eta... abar...

Ondarroan eta Mutrikan beti izan dira kantore iaioak eta la-gun artean zirelarik «Negarrez ikusten zaut ene aberria» abes-teari ekin zioten. Halako zortzi-koterik!

Dena isil-isilik, eta emakumeak negar zotinka, ohar gabe ginen Deban. Agur egitean hala zioen emakume batek:

— Erreketek dela? Izorratzea baino ez dauka!

* * *

Zer esan zuen Aita Olosok BB-
Ctik. Gutxi gorabehera hauxe:
Gudariak espetxean zeudela, eta
epaituak izan zirela, eta zigor
gogorrak jasan behar izan dituz-
tela. Eta ondasunak ere kendu
egin dizkietela. Eta ondasunak
ez direla inolaz ere gurasoenak
bakarrik, seme-alabak ere hor
direla errugabe inñuxenteak, eta
ez dela zilegi inñuxente hauek ez
etxe ez jan eta ez jantzi barik la-
gatzea. Nola esan semeari gura-
soen errua (errurik bada)?

* * *

Halaxe ziren orduko gauzak,
1947-48. urteetakoak.

Eta gaur? Gaur ez dago, non-
bait, inuzenterik. Barruan giltza-
pean daudenak nork epaitu ditu,
nolako epai neurritz? Are gehia-
go: Gaurko gudarien gurasoek
nork eta zergatik epaitu dituzte
eta 'kulpable-errudun' azpima-
rrekin zigortu? Inuzenteak iza-
ki eta inñuxente madarikatu ba-
tzu lez hemendik hara, batetik
bestera erabilteko eskubiderik al
da? Nork defendatzen ditu gura-
so hauen eskubideak, nork bi-
hurtuko merezi duten lotsa eta
itzala?

Noren kompetentziaren pean
daude presoen urrutzearen le-
geak? Nor dago hor isilik edo eta
irrifarrez isilean gertatzen dena-
rekin?

Teoria soilean denok ditugu
eskubideak Konstituzio Sain-
duak sinatzen duen bezala. Bai-
na ez da aski guraso batentzat.
Guraso batek egira erakar nahi
ditu eskubidearen ate irekiak,
semeen mundura igor ahal dai-
tezen.

Horretarako, aspaldidanik, el-
kar hartu zuten gurasoek, onda-

sunean (umetxoak lez) ukituak
bait ziren, ea denen artean auto-
busak eta zertxobait merkexea-
go aloka zitzaketen.

Hasiera batetan, ametsari le-
ku egin nahiak edo baikortasu-
naren haize bultzatzailearen pu-
tza suma zuten. Baina batzartu
eta nor noraka galdetzean, Es-
painiako karta ondo ikasi beha-
rrean aurkitu ziren, bai Canarias
eta Afrikakoak ere. Milaka kilo-
metroak zituzten begien
aurrian, eta mutilen aurpegiak
eta semeen itxura bera ere lau-
sotuz zetozkien begien aurrera,
urrunaren lainopean.

Halaz ere bihotzak aurrera bi-
dea besterik ez jakin nonbait,
eta ipar zigurrik barik bidaiari
bilakatu ziren. Ordu luzeak, gau
etengabeak... hegora, mende-
balera, irletara... loak erreta, erdi
baraurik...

Heldu behar eta han dira es-
petxearen aitzinean ate joka:
dan-dan!

— Yokin hemen al da? Gura-
soak gara...

— Espere. ¿Quién es usted?
— zitalkeria dariola.

Itxaron eta itxaron, zer en-
tzungo, noiz jakingo zerbaiten
berri... Azkenean:

— Aquí no está ese chico.

— Nola?

— Yo no sé nada, no es mi tra-
bajo.

— Baina nola ez gaituzue
ohartu, nola ez digute aurrez
esan...

— ¡Nada, yo no puedo decir
nada! ¡Váyanse!

— Nora, nora eraman dute...?

Zorte hobeagoa dutenek, be-
rrogeita zortzi orduko bidaia su-
friezina leporatu ondoren ate
berezian jo dute ate. Mutila, se-
mea, barne dago, ikusi ahal

izango dute, ikusi dute, arnas ba-
tetan ikusi dute... bagoaz!, ba-
goaz! Ene, hain arin!

— ¡Basta, se ha terminado!

— ¿Cómo, en veinte minutos?

— ¡Sí, no hay más!

Ehundaka, ehundaka kilome-
troetan, milaka pezetatan, hain-
bat ordu, egun, lan-egun, eta 20
minutu (hoge) sorri. Hau itzule-
raren negargarria!

* * *

Ez dugu hemen sarraskirik,
hitz gogorrik, isekarik, mespre-
txurik, errekesturik eta abar jar-
tzen eta salatzen. Zai gaude BB-
Ck esango ote dituen. (Zaude la-
sai). Edo eta Eliz Boletín piado-
soak errukiz beteriko 'arriba-
toan' aurpegi emango ote duen.
(Lasaia).

Edo BBCK ETBn Por La Paz
Elkartearen bidez eta EE justoa-
ren mediodenuntziatuko dituz-
ten zai gaude... (Zaude etzunik
lasai).

Zertarako denak gezurrak ba-
dira? Gartzelan ondo daude, zo-
ragarri; gurasoak semeak ikuste-
ra pozarren eta turismoa eginez
doaz; andregaiak ez tita... Esan
egiozu Joseba Elosegiri, hark on-
do bait daki, inozoa ez bada.

Aita Olosorentzat, umetxoek
ondasunak gorde eta zaindu be-
harrezkoak ziren, inñuxenteak zi-
ren eta.

Gaur, umetxoak gudariak di-
ra, eta gudari horiek gurasoak
dituzte umetxoak bezain inuzen-
teak.

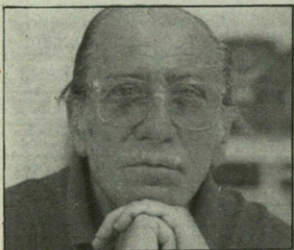
Inñuxente egunak asko, ugari
dira urtearen zehar eta urte as-
koren buruan. Inuzenteen nega-
rra mingotsa da. Errudunek
erruduna salatzen dute, bihar
errua aldatu ahal balezaiokean.

IZARKI

Hitzez hitz

«Autodeterminazioaren debateak argi utzi du, 1978ko Konstituzioa eta eta Euskal Herriko eskubideak erabat kontrakoak direla».

J. Idigoras
(90-1-10eko prentsurrekoan)

«Autodeterminazioa, lehendabizi antikonstituzionala, historikoki zentzugabekoa, eta 'aldeanismo' eta irrazionalitatearen froga da».

F. Vizcaino Casas
(Tiempo, 90-1-15)

«Uste dut PSOE, esaten ari den gauzekin, erabat joko kanpo gelditzen ari dela».

Xabier Gurrutxaga
(Hemen, 90-1-12)

«Hilik izan diren guardia zibil, polizi eta militar guztiekin harrigarriena GALik ez izatea izango litzateke».

Alcalá Galiano
(Entreviú, 90-1-15)

Gordetzekoak

EA-KO FUNTZIONARIEK PAKTOTIK IRTEN NAHI EZ

EUSKO ALKARTASUNAK ospatutako azken Batzarre Nazionalan esku hartu zuen militan-tziaren gehiengoa Ajuria Eneako paktotik irte-areen aldekoa bazeñ, militante hauen kezka handiena urrats garrantzitsu hori gauzatzeko une politiko egokiaren hautaketa da. Erabaki ho-nen kontra eta Batzarre horretan gogor egin zuen talde bakarra Gipuzkoan botere publikoa-ren zati bat duen EAko funtzionario taldea izan zen, hau da, Euskadiko Ezkerra begirune oso atseginez ikusten duten Telleria, Lete, Esther La-rrañaga, Xabier Albistur...

IDIEI ADARRETATIK, MIHITIK MARIANO FERRER-I

AURREKO asteartean Mariano Ferrer-en 'Sin Permiso' saioa Euskal Eskola Publikoaren in-guruan jardun zen, bertara, besteak beste, Ajuria Eneako paktoa osatzen duten alderdietako ordez-kariak azaldu zirelarik, HBkoa aldera batera utziaz. Aurreko batean ere, HBkoei 'plantea' egin ziotenean, Ferrer kazetariak ARGIAri luza-tutako adierazpenetan bere saioetan euskal gi-zartearen sektore politiko guztietako ordezka-riek tokia izango zutela eta eztabaidatzeko beha-rra defendatzen zuen. Oraingoan, eta bigarren-go, alderdi batzuen aginduei makurtu behar izan du.

Bestalde, saioa hasi baino lehen zegoen giro tentsoarekin batera sortu zen akats teknikoak saioa atzeratzea eragin zuen, akats hau elektrizi-tate empresa zarauztar batek konpondu zuela-rik.

'PITI' ETA ZABALA LANGRAITZEN 3. GRADUAZ

BATALLON Vasco Español-eko (BVE) Igna-cio Iturbe 'Piti' andoaindarra eta Zabala hiltzai-leak Langraitzeko 2. galerian kausitzen dira. 1979.aren inguruan Andoain-Urnieta-Hernani partean egin zituzten sarraskien ondoren (gu-txienez 7 heriotze eragin zituzten), atxilotu eta espetxeratuak izan ziren. Egun Valladolid-eko espetxetik Langraitza ekarri dituzte, gozatzen duten 3. graduaz baliaturik laister irteteko asmo-tan dabiltzalarik.

Ezpalak

ERNE-K USTELKERIA SALATU BARNE KONTSEILARITZAN

● ERNE sindikatuak kaleratu duenez, Barne Kontseilaritza, PNV eta ELA sindikatuak 'erraztasunak' ematen dizkiete ELA Ertzantzara afiliatzeko konpromezua hartzen duten ertzaingae. ERNEK salaketa hauek egiten dituen bitartean, ELAk ERNEK oraintsu burutu duen barne erreferenduma manipulatzear salazten du.

MAMARRU ESPAINARATUKO EZ

● PARISEKO epaile batek 'Artapalo', 'Waldo' eta ETako beste us-tezko buruzagi batzuren atxiloteta agintzen zuen denbora berean, Mu-ret-eko espetxetik aske irteten zen Isidro Garaialde ondarrutarra, segi-dan Metz hirira konfinatuko zutela. Espainiako gobernua ez du Ga-raialderen estradiziorik eskatu egundaino.

CUERDA-TARRAK PNV-RA XEDETAN

● Jose Angel Cuerda, Gasteizko alkatea, eta pasa den abenduan EA utzi zuten udaletxe bereko beste lau zinegotziek PNVren taldean integra-tzeko beren borondatea adierazi du-te. Aspaldi hartu zituzten kontak-tuak badirudi azkenik mamituko di-rela, hala ez balitz —esan du Cuer-dak— talde independente moduan antolatzeak asmorik behintzat ez dutelarik inondik ere.

Aranda de Duero-ko sei orduak

AZKENEAN urak bere onera datoz. Catalunya-ko autodeterminazioaren eskubide eskaera berehala ahitu bada —Instituzio mailan bederen—, eta hemengoak aurrera egingo zuela bazirudien, dagoeneko polemika 'zuzendua' dago, 'zuzendu' dute.

Gauza jakina da PNVk Gasteizko Parlamentura ez legezko proposamenaren aurkezteko asmoa erakutsi zuenetik PSOEko sozialistek, Catalanyn ez bezala, Hego Euskal Herrian eraso eta mehatxuei ekin zietela, baina jarrera horren zergatiak ez dira inondik ere agertu. Hortxe izan dira Gasteizko gobernua-
ren lehendakari-orde den Jauregui eta Aljer-go mahaian eseri zen Eguiagaray jaunak PNVren proposamenaren ez egokitasuna salatzen, militar espainiarrak, beren errege Juan Carlos I.arekin batera, atzean zituztelarik. Hortxe izan da Madrilgo Senatuko lehendakari den Juan José Laborda, Almunia ministroaren oneritiz, Konstituzio espainiarraren 155. artikulua —Gasteizko gobernu nahiz Parlamentuaren erabakia atzera bota deakeena—, proposamenak aurrera eginez gero indarrean jarriko dela adierazi duena. Arzalluzek erantzundakoa entzunik, Gasteizko eta Komunitate autonomoko Instituzioak leku txarrean utzi ditu Laborda jaunak.

HERRI BATASUNAK alderdien interesen gainetik Euskal Herrirako autodeterminazioa lortu eta indarrean ipintzeko alderdi abertzaleen kontsentsua beharrezkoa dela aldarritzen zuen heinean, PNVri, PSOEren bidez orain-

goan, doktrina eta politikaren arteko desberdintasuna ezagutara-
razi zaio; Errege espainiarrak esandakoaren ildotik Parla-
mentuan edonolako proposamen teorikoa egin badaiteke ere, poli-
tika errealak, egunerokoak, —jokuan dauden interes guztiak
kontutan izanik noski—, agintzen du, eta egungoak Konstitu-
zio espainiarra eta Estatutoaren markoan aritzeko obligazioa
agintzen du.

Hala ere, abertzale batek ezin dezake Euskal Herrirako
autodeterminazio eskubidea doktrina bezala defendatu, ez
Parlamentuan eta ez inon. Ezin dezake Herriaren baitan da-
goen sentimendu batekin jokatu, eta hori gertatu da.

PNVk kalkulo okerrak egin eta atzera jo ote duen? Arzallu-
zek ederki ezagutzen ditu Madrilgo txokoak eta ez dirudi egin-
dako mugimenduaz esku hutsik aterako denik. Alderdi jeltza-
leak PSOEek proposaturiko agiria hain erraz sinatzeko boronda-
tea agertu duenean, etekinetan pentsatu beharra dago edota
beste zerbait kezkarriagoan. Mugimendu honetan esku har-

tu duen Euskadiko Ezkerrak ez dirudi hainbeste etekinik aterako duenik baina, badaezpada, tripartitoaren alde publikoki agertu da, Arzalluzen erantzuna zein nolakoa ikusteke dagoelarik. Eta otsaila datorrenean Eusko Alkartasunaren proposamena zertan geratzen den ikusi beharko da ere, PNV eta EEren jarrerak Herri Batasunarenak bezainbateko jakinmina sortarazten du.

EUSKAL HERRITIK ate negoziatu da PNV-EEren autodeterminazio ez legezko proposamena, Burgosen dagoen Aranda de Duero hain zuzen ere. PSOEek PNV atzera bota arazteko zer argudio erabili duen ez da plazaratu baina bildurik egon diren 6 ordu horietan errietan baino beste zerbaitetan aritu direla pentsatzekoa da. Arazo puntual honez eztabaidatzen ala gerora begira garrantzi bereziko operazio baterako garantiak lotzen aritu al dira? Betidanik Konstituzioari makurtzeko hainbeste errezele agertu dion PNVk, azalez behintzat, erraz onetsi du oraingoan. Eta PNVren esanetan HBri eta 'biolentoei' autodeterminazioaren ikurra kentzeko mugimendua izan bada egindako hau, zer eskaini da horren truke PSOEren bitartez?

Komunikabideetan eztabaida beheartz doan neurrian, ikusgarria izan da Arabako Partido Popular (PP) eskuindarraren Araba Komunitate autonomotik kanporatzeko proposamena. Giro hau PPko Mosquera eta bere zuzendaritza arabarra kale-ratzearekin nahastu da baina azken finean guzti honek Araba deseuskalduntzeko borondatea dago; eta egun anekdota hutsa dirudiena moeta honetako proposamenen aurrean —autodeterminazioa, amnistia, negoziaketa politikoa...— zertan geldituko den batek daki.

BLUFF berri batez agertu da Irurtzun-Andoain autobidearen gaia. Europako Garraio Batzordeko zuzendari den Eduardo Peña espainiarren adierazpenak hartu eta komunikabide gehienek interes komunitariotzat jo dute aipatu autobide hau. 'Nahastu, nahastu, nahastu... errepikatu, errepikatu, errepikatu...' helburua lortzen dela eta. Lelo hau eguneroko ogi dugu eta beti ere etekinik erdiesten ez badu ere, hortxe dago etengabe.

Beste ekite lerro bati ekin ohi dio Urralburu nafarrak, Murrak onartu duen Koordinakundearekin elkar hizketatzeko asmorik ere, ez bait du agertu.

Eta 'Grupos Revolucionarios Armados Primero de Octubre'ko (GRAPO) presoek aurrera daramaten gose grebari buruzko jaurtiki diren adierazpenek hainbat politikariren heldutasuna frogan jarri dute; hain arduratsu agertu diren politikarion kezka nagusia gosez hiltzen utzi ala ez da, bortxaz elikatu ala ez alegia. Presok bitartean, denok —lehen zeuden bezala— espetxe bakar batean bildurik egotea eskatzerakoan, Múgica Herzog-en eskuetan utzi dituzte heuren bitzak. Ekimen honetan zuten osasun parte handi bat betiko galdu dute jadanik.

N. ARRASTOA

BETAURREKORIK GABE

Sasieztabaidaren balioa

AUTODETERMINAZIOAREN kontua dela eta, Ajuria Eneako arraildura sakonak ireki direla gauza aski nabaria bada ere, azken egunetan ahalegin izugarriak egiten ari dira orain arte, borroka armatua eta disidentzia politikoaren kontra, guztiz bat eginik zeuden alderdi guztiak, inolako eskusiorik gabe.

Arzalluz eta Benegasen arteko hitzarmena, autodeterminazioaren iskanbila hau alderdietako ideario politikoetara bazterreratzeko ezker abertzaletik salatu den desaktibazio edo hustura prozesuaren lehengo pausatzat hartu beharko da, lehenengoa izateaz gain EAJ bere lehengo posizioetara itzularaztearen garrantzia duena, alegia.

IREKITAKO eztabidak, zalapartatsua benetan, ondorio garbiak ere erakarri ditu, autodeterminazio eskubidea lortzeko bidean ez bagaitu jarri ere.

Eta autodeterminaziorako bidean ez gaituela jarri diodanean, EAJ eta EEk defendatuko proposamena eskubidea beraren kontrako erasorik zuhurrena delako diot, hau da, eskubidea bera euskaldunoi dagokigula adierazten den bitartean eskubidea bera praktikan jartzeko inposibilitatean jartzen gaituelako.

ONDORIO baikorrak erakarri dituela gauza argi eta garbia dugu ere, sasi eztabaida honek, nolabait, 1977.era bueltatu gaituelako. Konstituzioa ezarri zutenetik gaur dugun marko autonomikoraino, bidean hainbeste eskaera, esijentzia eta oinarritzko erreibindikazio geratu direlarik. Oraingoan berriz, ilusio izpi honekin, Europan ireki den herri minorizatuaren askatasunaren aldeko leihotxiki hori, nahikoa izan baita hainbeste abertzalaren ilusioa esnarazteko. Alderdi guztien jokaera ere garbi azaldu da, bai lehenengo euforiazko mementuetan eta baita espainiar Erregeak, uniforme militar dotoreaz apaindurik, espainiar Aberriaren hauste zintasuna aipatu duenean ere. Autodeterminazioaren sasieztabaida hau behar izan dugu guztiok zer nolako erremimenean bizi garen, eta zein muga hestuek zeintzu dituen gogoratze-ko. Baten batek guzti hau Francok loturik —oso ondo loturik— utzi zuela ahantzirik bazuen, errealtatea garbi ikusteko aukera izan du oraingoan.

MARTIN GARITANO
(EGiNeko kazetari)

ELA sindikatuak urtarrilaren 26 eta 27an Bilbon bere 7. Batzarrea

Molde zaharrak ahaztu nahian barne antolakuntza egituratuz

Langileen mugimenduaz hitz egiterakoan, eta sindikatuaz bereziki, ELA da, derrigorrez, kontutan izan behar den sindikatu nagusia. Alfonso Etxeberria eta bere lan egiteko era baztertu zenetik, etapa berri bati ekin nahi diote, horretarako 7. Batzarrea tresna egokitzat jo dutelarik.

Hiru ezaugarri ezagutzen dute Euzko Langileen Alderdiaren (ELA) buruzagiek sindikatuaren oinarriak definitzerakoan. Lehena, Euskal Herriko sindikatu historikoa izatea, hau da, euskal gizartean sus-
traitutako sindikatutzat dute heurena; bi-

garrenik, antolakuntza egitura sendo baten jabe izatea eta azkenik duten afiliazio mailari eustea. ELAko Batzorde Nasionaleko den Juan Miguel Mendozaren ustetan sindikatuaren gauzarik garrantzitsuen a-
filiazioa da, langileek heuren gain duten kon-

fidantza segurantzia ematen bait die, «iaz publiko egin ziren datuetan %4,73ko igoe-
ra izan genuen eta aurtun, oraindik zehaz-
tu gabe badugu ere, %8aren inguruko igoe-
ra izan dugu». Hala ere, inortxok aitortu
ez arren, Hego Euskal Herriko afiliazio
maila oso eskasa da eta nahiz ELA kopuru
handiena duen sindikatu izan 40.000 baz-
kideetara iristeko mugan dabil.

Sindikalismoak klandestinitate sasoitik
egun arte pasa dituen 12 urteak ez dira de-

Bilbon ospatuko duen 7. Batzarre honetan etrokizunari begiratuko dio ELAk.

baldekoak izan eta ELAn ere erraz antze-
man daiteke hori. ELAkoen ustez nahiz
sindikalismoak krisia oso hurbiletik ezagu-
tu gaur egun langileek ez afiliatzea errefu-
xatu eta sindikatuetan izen emateari ekin
diote, «honek laguntzen du krisi garaian
ukitu ere ezin ziren gaiak planteatzera,
hau da, sindikatuak defentsiban izan gara
orain arte, lan baldintzak kontutan izan
gabe lanpostuei nola eutsi eta aritu izan
gara baina egun egoera aldatu da». Sindi-
kalista honek dioenez gazteek izenik ez
ematea ez da belaunaldi arazoa krisiaren
ondorio bat baizik, krisi garaian gazteek ez
bait zuten lanik eskuratzen, «eta lanik gabe
baldin badaude oso zaila da afiliatzea; ha-
la ere gaur egun gazteak jarreraz aldatzen
ari dira eta zentzu honetan etorkizuna bai-
kor dakusagu».

Hainbat urtetan ELAko Idazkari Nagusia
izan den Alfonso Etxeberriaren oroimena
ez du gozotasunez hartzen hasiera hasiera-
tik ezagutu izan duen Juan Miguel Mendo-
zak, gaia alde batera utzi eta bide berriak
nondik eta nola urratu behar diren aipa-
tzen du, «aldaketa ez da estrategikoa, gure
estrategia sindikala bera da, betikoa, baina
garaia aldatzen doaz eta gu ere horiei
egokitu behar gaitzaizkie», ELAren 7. Bat-
zarrera aurkeztzen diren ponentzietan be-
hin eta berriro agertzen den geldiunea ez
dio inolaz ere Idazkari ohiari leporatzen.

ELAren estrategia

Aipatu 7. Batzarre honetan ELAk lau po-
nentzia aurkeztuko ditu. 'Instituzio-garape-
na eta Euskal gizartea' deritzan ponentzian
sindikatu abertzale honek «sustaiak non
dituen erakusten du. Garai batean adieraz-
pen batzu egin genituen eta Instituzio he-
zurduraren barruan baina gizarte euskal-

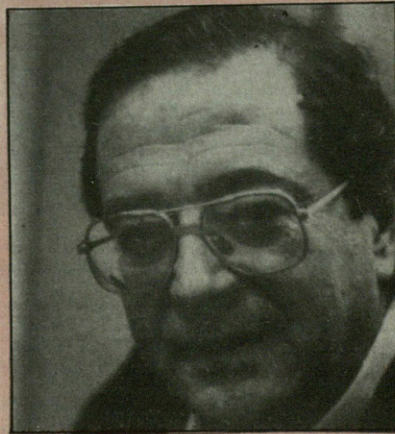
“**A**utonomia
benetakoa bada,
autonomiak harreman
laboraletan ere egon
beharko du; hori gabe oso
zaila da autonomiaz hitz
egitea”

J.M. Mendoza

Juan Miguel Mendoza

«Euskadik politika laborala legislatzeko gai izan behar du»

**Klandestinitate sasoia gogoratzen du Juan Miguel Mendozak ELAren garai bateko kontuak galdetzen diz-
kiogunean. Zarauztarra jaiotzez, Alfonso Etxeberria-
ren ezagun handia, sindikatuaren barnean pisuzko bu-
ruzagia dugu ELAren Batzorde Nazionaleko kide hau.
Bere kezka handienetako bat zentralismoak euskal
sindikalismoari ezartzen dizkion zangalatrak dira.**

ARGIA.— Nola ulertzen dituzu
ELAko idazkari nagusia den Elorrie-
tak marko autonomoan erlazio labo-
ralei buruz jaurtiki berri dituenak?

J.M. Mendoza.— Hau gure eskakizun
zahar bat da. Egun euskal politikari eta
Instituzio guztiei ere gai honez ez
ahaztutzea eskatzen diegu, zeren tranfe-
rentzia eta hainbat negoziaketa aurrera
eramaten badute ere, gai hau Madrileko
gobernuaren kompetentzia eskusiboa da
eta guk eskatzen duguna kompetentzia
hauek Euskadirentzat eskusiboak izatea
da, legislazio laborala Euskadiko Institu-
zioetan egitea nahi dugu, INSS, INEM eta
honelakoak transferibleak dira eta gure
eskuetan egon beharko lukete. Eta gai-
nera, ez pentsa gauza ezin eskurakorrez
ari garenik, Euskadin lor bait ditzakegu.
Euskadik politika laborala legislatzeko
gaitasuna behar du.

A.— Lan Harremanetako Kontsei-
luak, hau da, langile eta patronalaren
arteko negoziaketa kolektiboa aurre-
ra ez doanean ararteko lana egiten
duen kontseiluak funtzionatzen al
du? Ala itxura gordetzeko besterik ez

dago?

J.M.M.— Bai eta ez da erantzuna. Gau-
za hauek konpontzeko premiazko insti-
tuzio bat da. Urte batzuetan apaltasun
batean izan da ez zegoelako lan dinami-
karik. Gure planteamendua hori berpiz-
tea da, indartzea eta guk bultzatzen ez
badugu ez da aurrera joango, hori gerta
dadin interesak daudelako.

A.— Zure hitzen arabera dauden
tresnak hor daude baina ezin dira
erabili.

J.M.M.— Tresnak sortzeari ez zaio ga-
rrantzirik kendu behar.

A.— Baina INEM eta holakoetan
euskal sindikatuak ezin dute ezer ne-
goziatu, guztia kanpoek Madrilen lo-
tzen bait dute.

J.M.M.— Guk nahi izanez gero Madri-
len sarrera dugu baina sindikatu batek
langileen interesak non defendatu behar
diren jakin behar du eta gaur egun pen-
tsio legea Madrilen negoziatuko balute
hara joango ginateke baina hori beste la-
piko handiago batean sartzen dute eta la-
piko horretan pakto soziala lortu nahi du
gobernuak eta gu ez gaude horretarako
prest. Ez Espainia mailan planteatzen de-
lako, Euskadi mailan ere ez. Tranpa bat
luzatzen digute eta honekin sindikalis-
moa hiltzen ari da.

A.— Eta honen aurrean, zuek sindi-
katu abertzale bezala zer egin deza-
kezue?

J.M.M.— Sindikatu euskaldun eta aber-
tzale bezala tresna horiek gure eskuetan
izateak Euskadin beste politika bat egi-
tea errazten du, posible delako gainera.
Euskal instituzioek eskatzen badute gure
laguntza izango duté baiana hori nego-
ziaketa politiko bat da.

Félix Pérez
(CC.OOko enplegu idazk.)

«ELArekin bat»

«ELAren hurrengo kongresua garrantzitsua da Euskal Mugimendu Sindikalarantzat zenbait arrazoiengatik:

— Sindikatuen artean gehiengoa duelako. Ondorioz Patronala eta Gobernuarentzat solaskide egokiena da baita langileen ordezkari kualifikatua.

— Abenduko 14aren ostean ELAk egiten duen lehen Kongresua da.

— Barne berrikuntza giro batean egiten da Kongresua.

Kongresuak, sindikatuaren ihardueran eragina izango duten erabakian emango ditu, Euskal mugimendu sindikalan eragina izango dutenak hain zuzen. Ez da beraz, transizio kongresua izango.

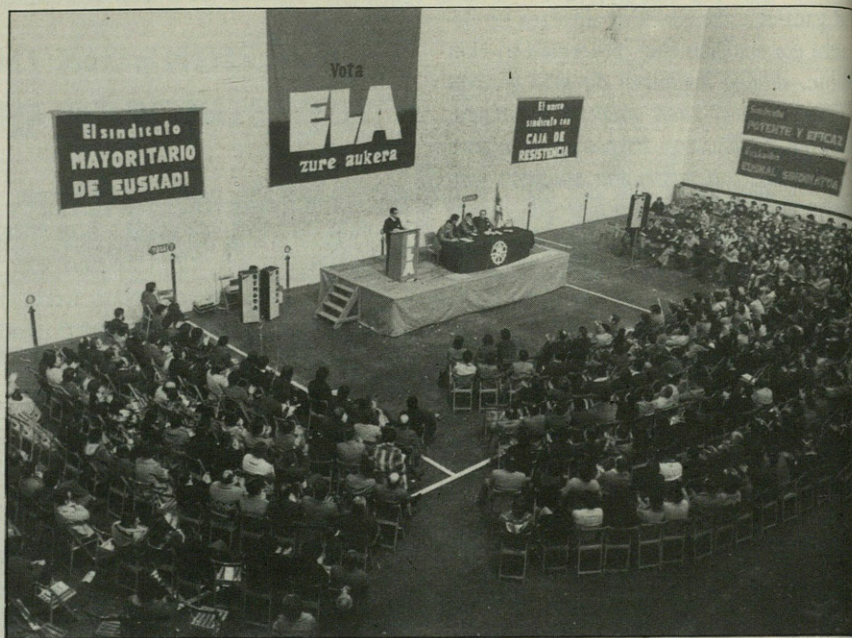
Kongresu hau itxaropenez ikusi behar da. Ponentzien testuak positiboak dira. Bertan, ekintza batasunaren alde apostu egiten da, baita lan harreman propioen garapenean ere. Aldi berean, ekintza sindikalaren kutsu erreibindikatioa sakontzen da.

ELAK bide hau jorratu behar du, inola-ko konplexurik gabe.

Euskal sindikatuaren ekintza batasunean, ELAk ezta langileek galtzeko gutxi dute eta bai irabazteko asko.

Egun, lan harremanen marko autonomoa garatzeko baldintza onak daude Euskadin (CC.OOn honen alde apostu egiten dugu, UGT ere honen alde jarri da, LABek Lan Harreman Kontseiluan esku hartzen du). Denok batera, INEMA transferitzeko borroka dezakegu, sindikal esku hartze batzordeak garatzeko, baita hauteskunde sindikale euskal sindikalismoa hedatzeko. Sindikalismoa, baturik, Euskadiko indar erlazioan erabakikorra izan daiteke.

Alde batera utzi behar dira etiketa peioratiboak. Egia esateko, sindikatu guztiak alde berdinean gaude, eta horrexegatik batera gabiltza. Guzti honegatik Kongresuak ELA indartuko duenaren alde gaude».

Gazteak afiliatzeari lehentasuna ematen dion sindikatua da ELA.

dunean eta abertzale familian kokatuz, ikuspegi sindikala gozatu eta instituzionalizatu, eta harreman laboralak euskaldundu, ez hitzez baizik eta testuinguru ekonomikoa kontutan izanik, maila sindikal eta politikoa zentralizazio baterantz garamatzatela esan genuen». Honen aurrean Mendozak aldarrikatzen duena Hego Euskal Herriko errealitate ekonomikoa, sindikal eta politikoa desberdina dela da eta ondorioz harreman laboralak ere desberdinak izan behar direla baieztatzen du. «Autonomia benetakoa bada, autonomiak harreman laboraletan ere egon beharko du; hori gabe oso zaila da autonomiaz hitz egitea. Hala ere gaurko tresna batzuk asko eman dezaket arren INSS bezalako transferentziak lortzeko komenio berri bat egin beharko litzateke eta honek marko ekonomikoa berri bat derrigorrez eskatzen du. Beste guztia

faltsua da».

Beste ponentzia batean, 'Ekonomi eta Gizarte aurrerapenerako: enplegu eta aberastasunaren birbanaketa'n alegia, egungo marko ekonomikoa dihardute.

Hirugarrena, 'Geure erakundearen dinamismoa areagotzeko', antolakuntza ponentzia da. Planteamendua barne antolakuntzak lortu behar duen mugikortasunean datza, goitik behera eta behetik gora, sindikatuaren bizitzan langile guztiak izan behar duten esku hartzea bultzatzen du.

Eta azkena, 'Etapari berri baterantz ekin bide sindikal eta erreibindikakorrean' da. Honetan, krisi garaian egon garen defentsibaz zentzu hori alde batera utzi eta ofentsibara jotzeko hausnarketa egiten da, horretarako estrategia mailan negoziaketak nondik jo, eta beste xehetasunak aztertzen dira.

«Sindikatu titereak nahi ditu Gobernuak»

Egungo markoa ukitzerakoan Madrilgo gobernuaren jokaeraz ez da pozik agertzen Mendoza zaraiztarra eta tresnen garapena lortzea posible ikusi arren borondate politikoa eza nabarmentzen du. «Boron-daterik ba al dago, ez al dago?—galdetzen dio bere buruari—. Hor konfuentzia bat egon behar du». Honen aurrean ELAk jo-

“**E**LAk jokaera sindikala defendatzen du, politika mailako hika miketan murgildurik gabe”

kaera sindikala defendatzen du, politika mailako hika miketan murgildurik gabe, «Euskadin eraiki egin behar dugu, zentralizazioari irabazi, eta neurri batean hau lortu dugu, Euskadin komenio ia denak negoziatu egiten bait dira. CC.OO, UGT... denak honen kontra jarri dira baina negoziaketa bizi bati eustea lortu dugu».

ELAkoek zentralismoaren beste ezaugarritzat ulertzen dute enpresetan dauden komitee boterea, Europan hau onartzen duen Estatu bakarra espainiarra delarik, «honekin sindikatuok protagonismoa galtzen dugu eta hau Madrilan onurarako da; badakigu urteetako tradizio dagoela, baina batez ere eusteko interes politikoa egon delako jarraitu dute. Gobernuari sindikatu titere batzu interesatzen zaizkio, ahulak» kritikatzan du sindikalista honek.

Galdera mordoa datorkio burura berehala: «dagoen lan gaitasunarekin, dauden interlokutoreekin, ez al da posible beste marko egonkor eta egokiagorik euskal gizartearentzat? Gizarte egonkor batek lan harreman egonkor batzu eta Instituzioak behar ditu eta Instituzioak ahulak badira, azkenean erlazio hori faltsua da».

ELA: zerbitzu sindikatu soila?

Hego Euskadin dagoen sindikatu handienak moeta askotako kritikak jasotzen ditu; enpresariaren aurrean erraz amore eman duen ospea dauka, oso burokrata dela edota liberatu gehiegi daukala leporatzen zaio... Hala ere, kritika latzena langileria-
ren oinarritzko eskakizunei erantzun eta hauek zuzendu beharrean, afiliatuengana-
ko zerbitzu zabalak eskaintzea eta beste ezer gutxiz kezkatzea da leporatu izan

“Gobernuari
sindikatu titere batzu
interesatzen zaizkio,
ahulak”

J.M. Mendoza

zaion kritika zorrotzena. «Kritikak zuzenak eta okerrak daude baina batzu behintzat ez datoz langileen partetik. Garbi dugu gizarte honetan boluntarismo hutsez ezin dela lanean aritu, gizartea aurrera bait doa eta enpresariak bertan gero eta antolatuagoak bait daude, honen aurrean guk geure neurriak hartzen ditugu eta horien artean aldizkaria, asistentzia juridikoa, «erresistentzi xaxa» ditugu... Hauek behar beharrezkoak dira egun».

Juan Miguel Mendozaren ustetan ELAren akatsetako bat garapen eza da, gazteen beharra eta hauen afiliatzea premiazkoa dakusalarik.

Bestalde, sindikatu abertzale bezala langileen euskararen eskakizuna lan harremanetan ezartzeko eta honen egoeraz galdatzerakoan, baztarrean gelditzen den gaia dela aitortzen du, langileek zenbat eta zaharragoak orduan eta jaramon gutxiago egiten diotela ziurtatzen duela.

Europari begira dagoen sindikatu honek 7. Batzarrari ekingo dio hile honen 26-27an Bilbon, eta langile eta inguruko sindikatuen begiek zorrotz izango ditu gainean.

I. MARTIARENA
X. LEKUONA

LABeko Idazk. Nazionala:

«Ohizko estrategiaz»

«Aldez aurretik esan beharra dag azken hilabeteetan ELAk komunikabideetan egindako agerpen publikoak ugaltu baditu ere, oraindik ere erakunde 'itxi' a izaten jarraitzen duela. Hau, guretzat behintzat, oztopo handia da erakundearen barne trikimailuak eta gora beherak eza-gutzeko.

Dena dela, ELAren barruan zerbait mugitzen ari dela baieztatu dezakegu. Mugimendu hauek duten garrantzia eta pizua ezezaguna bazaigu ere, ELAk orain-tsu arte gehien aldarrikatu duen ikurrak —apolitizismoa alegia— gero eta garrantzi gutxiago duela igerri daiteke. Garai batean ELAk gurea bezalako sindika-tuen bidez euskal sindikalismoak zuen kutsu sozio-politikoa gogor kritikatu zuen. Orain, ordea, bere jokaera aldatzen ari dela dirudi eta aurrerapen kualitatibo eta positiboa da sakoneko balorazioetan sartu gabe.

Hala ere, aldaketa hauek, tamalez, ez dute aldaketarik ekarri. Taktika zein estrategia aldetik, bere iharduera sindikala ezer gutxi aldatu du, industria birmoldaketan, langabezian behin behineko kontratazioan edota negoziaketa kolektiboa bezalako gaietan adibidez.

Bestalde, ziur gaude ELAk oraingo marko juridiko-politikoa lagundu eta babesten jarraituko duela, Euskal Herriaren zatiketa barne dagoelarik.

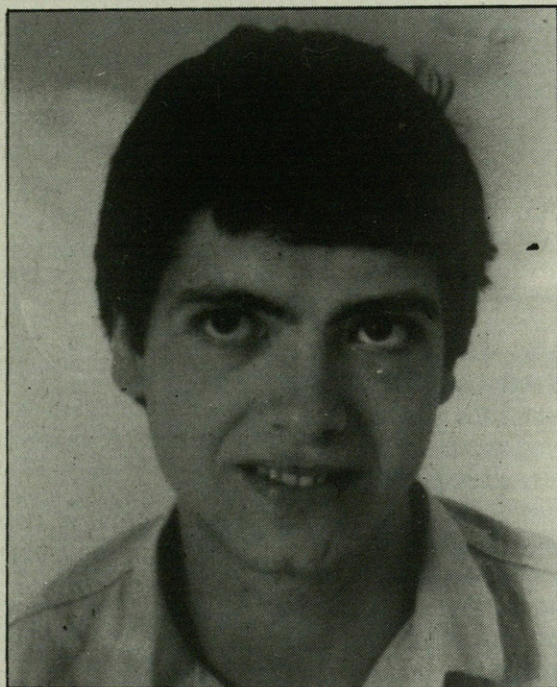
Enpresari Elkarten filosofia 'gerop eta gutxiago, hobe' UGTren zentralismoa eta CC.OOren argitasun eza bere arazoak direla medio, ikus daiteke ELAren mugitzeko ahalmena mugatuta dagoela.

Konklusio gisa esan genezake ELA-n zenbait mugimendu nabari direla, baina ez dugu uste denok ezagutzen dugun ELA klasikoa bertan behera geldituko denik: industria birmoldaketako ELA klasikoa, negoziazioa helburu bihurtzen duten negoziazio mahaietakoa, enpresakomiteak kaltetuz, sialor sindikalei lehentasuna ematen diona eta noizean behin, bi estatutoek duten gaitza aitortu gabe konpetentzia gehiago eskatzen duen ELA alegia, bere barne kontsumorako.

Algecirasko sikologak, Iñaki Azkarateri:

«Sina ezak hau eta biharko kalean»

Iñaki Azkarate, Tolosako preso politiko gaztea, Alicanteko 'Hospital Siquiatrico Penitenciario' eritetxean aurkitzen da, Algeciraseko espetxetik eramana izan ondoren. Bertako sikiatrek, Azkarateren sendagileari hots egin zioten, baina Madrildik berehala bidalitako agindu batek, ukatu egin zuen bisita.

Iñaki Azkarate.

Pasa den abenduak 21ean, Algecirasko espetxetik atera eta 400 kilometrotara aurkitzen den Alicanteko hospitale sikiatrikora eramán zuten Iñaki Azkarate, bertako sendagileek, «egoera erabat larria» bezala aipatu duten egoeran. Egoeraren neurria ikusirik eta sendagileentzat gaiso ezezaguna zela ikusiz, sikiatrek presoaren berezko sendagileari hots egin behar ziotela erabaki zuten. Honela, Azkarateren sendagilea bertara joatera abiatzen zenean, azken unean Alicanteko sendagileek, joan ezin omen zuela adierazi zioten. «DGIPko agindu bat zen, Madrildik zuzenean».

Iñakik une oso larriak pasa zituen, preso sikolojikoak jasangaitza bihurtu zitzaionean, espetxeko sikologaren laguntza be-

har izan zuelarik. Une hartan, Algecirasko sikologarengana eramán eta Azkarate larrikién zegoen unea zela somatuz, sendagile funtzionarioak momentu hura aprobetxatu zuen, erreinsrtzio papera ateratzeko. Iñakiren amak dioenez, «semeak kontatu zidan nola emakume hark, bera kristo bat eginda zegoenean, benga, hau sinatu eta bihar kalean haiz, esan ziola. Iñakik orduan, emakume hura aurretik kentzeko eskatu zuen, bestela jata bertan akabatuko zuela eta».

Min funtzionarioie

Sagrario, Azkaratetarren amak, Iñaki eta Manu ditu Estatuko espetxetan preso.

Sevilla eta Algecirasko espetxeetara joan ahal izateko, 4 egun behar izaten ditu Sagrario, «eta gainera txapeoa hasi zutenetik, batzutan ikusi gabe bueltatzen naiz», aipatzen du. Azken sei hilabetetan, hilabetero joan arren, behin bakarrik ikusi du Iñaki. «Lehen bisitan, semea etorri egin zen, baina esan zidan azkena izanen zela». Bisitak burdin eta beira artean izan arren eta dena grabatzen dutelarik, hala ere, erropa guztia kentzera behartzen dituzte. Sagrario dioenez, Iñakik esan omen zion, ezin zuela halako humilaziorik jasan eta ez zela gehiago jeitsiko. «Baina hala ere ni bisita denetara joan naiz. Funtzionarioek eta poliziek ezin dute ulertu hori, eta min handia egiten die».

Bidaia eta dietak

Manu eta Iñakiren amak esaten duenez, semeek izugarrizko presioak ezartzen dizkiete, «baina larritasunen gaintetik, beti aurrera ateratzen direla ikustean, gurasoen aurka jartzen dira». Gurasoen ustez, beraiek haulagoak izan daitezke eta, heuren aurka jokatzén ari dira. Bisitak egitera joaten direnean, ijito jende guztia bulaka hasten omen zaie, Estatuak bisita eta dietak ordaintzen dizkiela esaten bait diete funtzionarioek. «Guri hamaika negar atera arazten dizkigute, baina seme-alaben ejenplua jarraituz ez dugu atzera egiten. Seme-alabekin ezin dutelako, gurasoak sakabanatu nahi gaituzte». Iñakik, sakabanaketak ezarritako presio gogorra pixkanaka gainditzén duen bitartean amari berri bat luzatu zion azken gutunean, bi liburu idazten ari omen da eta laster amaituko omen ditu.

B. ARTOLA

Banan-bana

OSASUNA

Jose Manuel Azkarate Ramos, Manu, odol zirkulazio minez jota aurkitzen da. Zangoan dituen barne-barizeak, zirkulazio txarrak eta orokorreko osasun zaintze oztopoak, egonezinak erantsi dizkio Tolosako gazteari. Zelda oso txikia izatean eta patio eskubidea bi ordutara bakarrik mugatzean, ezin izaten du mugimendurik egin, gorputza hoztuz eta osasuna minduz.

OIHARTZUNAK

Bizkaiko Gobernu Zibilak, Ondarroako udal batzarrak onarturiko erabaki bat atzera botatzea eskatuko du Bilboko Goren Justizi Auzitegian. Ondarroako udaletxeak, herriko seme den Mamarruren kaleratzera joateko bidaia egin eta honetarako gastuak beregain hartzea erabaki zuen. Orain Gobernu Zibilak udaletxeko gehiengoak harturiko erabakiaren aurka ekitea erabaki du, kontua auzietara eramanez.

Arrastoa

GRAPOkoak, gose greban tinko

GRAPOko sei kide egoera larrian aurkitzen dira, talde armatu honetako kideek daramaten gose greba dela eta. 53 pertsona dira, estatuko gartzela ezberdinetan gutxiengo aldarrikapen batzuk onartzen ez zaizkielako, gose greba gogor bat aurrera daramatenak. Batez ere bi dira, GRAPOkoek gose greba uzteko eskatzen dituzten baldintzak; lehenik preso politiko izaera onartu eta preso komunengandik ezberdinak izan daitezela. Bestetik, eta Madrildik ezarritako sakabanaketa politikaren ondorioz, erakunde honetako kideak, espetxe berean bilduak izan daitezena aldarrikatzen dute.

Gose grebari ekiten ari diren guztien artean, sei dira koma aurreko egoerara iritsi direnak eta ziurrenik 'UVI'ra eraman beharrik izango direnak. Bitartean, gose grebalariek sintoma oso gogorrak agertzen dituzte eta heuren gogoz kontra, zain bitarteko elikadurara behartzen dituzte funtzionarioek.

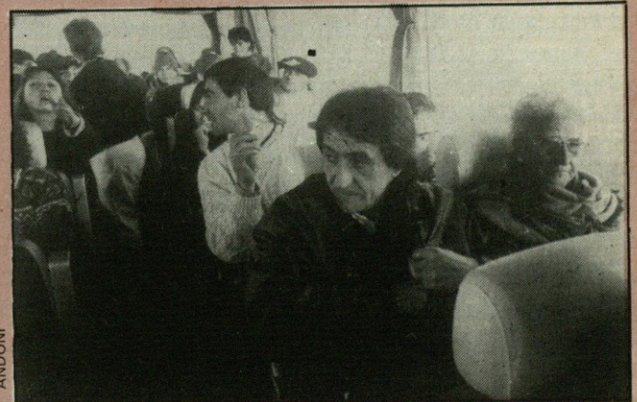
Ixilpekoak

Arrizabalaga, Tenerifera

Kristina Arrizabalaga, zeldari su emanaz buruaz beste egitea ahalegindu zen euskal preso politikoa, Tenerife-2 espetxera izan da trasladatua. Kristina, arazo sikolojiko larriak jota aurkitzen den giltzapetua, orain arte 'El salto del Negro'ko Las Palmaseko espetxean aurkitzen zen eta orain DGIPEk trasladatu egin du. Erakunde eta pertsonaia ezberdinek presa honekin burutzen ari omen den erabilera eta osasun birrinketa salatu dute.

Cirarda, presoan alde

Jose Maria Cirarda, Iruñeko artzapezpiku eta Tuterako apezpikua, presoan eskubideen alde agertu da. Cirardaren hitzetan, gartzelaratuak izatearen arrazoia edozein izanik ere, presoan eskubideak errespetatzea, erabat beharrezkoa omen da. Artzapezpikuaren ustez, politiko edo agintariak, ideologi edota interes batzuen mesedetan presoak erabili egiten dituztenean, giltzapetuen giza duintasuna larriki zapaltzen omen dute.

Mamarru, bere herritar eta adiskideekin.

Mamarru, kalean

Isidro Garalde, Mamarru, kaleratu egin du Estatu frantsesak preso zuen Mureteko gartzelatik, egun konfinatuta dagoelarik. 1985ean atxilotua izan zenetik, Estatuko gartzela ezberdinetatik pasa izan da Mamarru eta azkenean, bost urteren buruan aske geratu da. Bere herriko alkate eta zenbait zinegotzi, beste hainbat herrikideekin batera, Mamarruren askapenean izan dira, Ondarroako udal batzarrak hartu zuen erabakian hala onartu eta gero.

15 euskaldun auzipera

14 gizon eta emakume bat, epaituak izanen dira hilabete honetan, 'Audiencia Nacional' deritzaien epaitegian. Guzti hauei, fiskalek erakunde armatuarekin erlazionatzen diete, bai bertako partaide izatea edota laguntza eskaintzea leporatuz. Fiskalak eskatuko dituen kondenak, 28, 12, 60, 14, 8 eta 6 urtetakoak izango dira.

Ofizialki martxan egonik ere, norabide eza da nagusi justizi munduan

'Múgica Erreforma', auzian jarria

Abenduaren 28an gelditu zen ofizialki ezarria Múgica erreforma deitu izan dena. Justizi berrikuntza honen bitartez, arintasuna lortu nahi da lehenik eta behin. Orainartean aipaturiko arintasunaren xedez eginikoa ordea auzitan jarri dute justizia munduko estamentu orok.

Justiziak azken urte hauetan aldarrikatzen zuen berrikuntzari erantzun asmoz, berriki jarri da martxan, ofizialki bederen, Múgica erreforma deitu izan dena. Martxan jartze hau, ez da ordea guztien onespenarekin burutu, ugariak izan bait dira justizi estamendu ororengatik jasotako kritikak. Aipaturiko kritiken oinarrian, egun epaitegietan ematen ari den kaosa dago, erreforma judizial berriak areagotutako kaosa. Epaile donostiari baten hitzetan jaso ahal izan dugunez, norabide eza da nagusi martxan jarri berri den 'juzgado de lo penal' delakoan, oraindik 'instrukzio juzgado'tik etorritako espedienteen bilketa eta ordenamendu lanetan dihardute gehienek, martxan jarri gabe alegia.

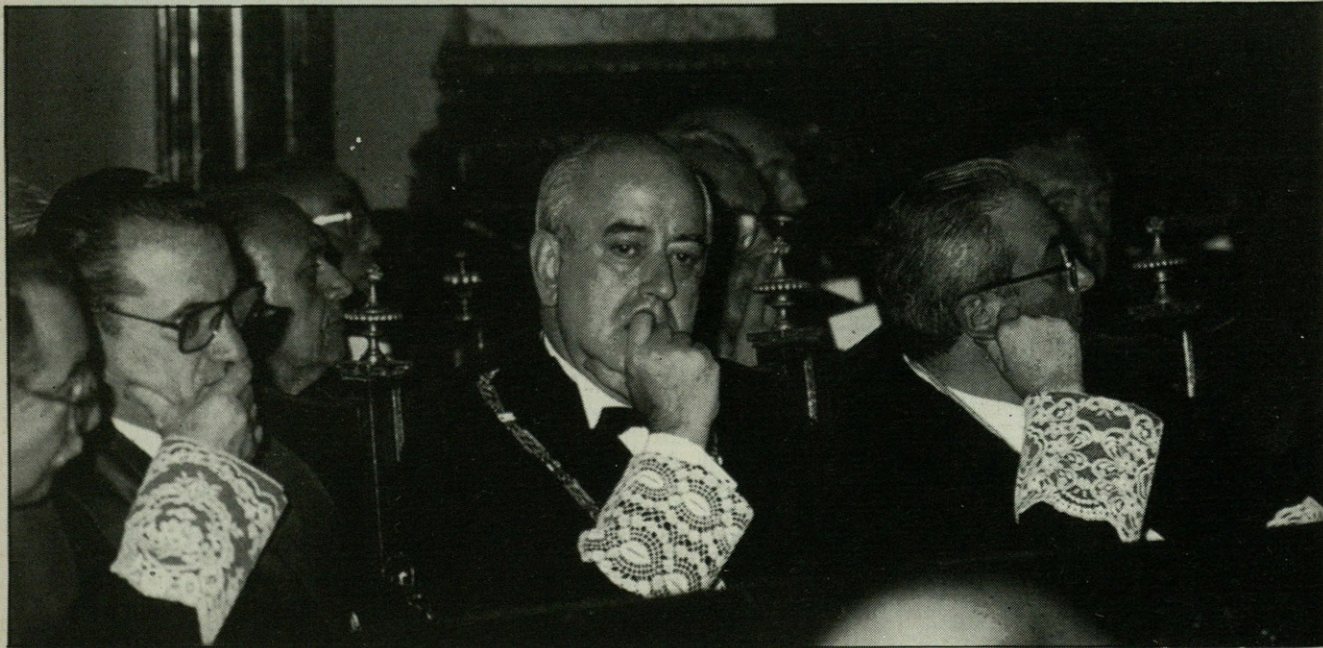
Organu judizial zenbaitzuk jasandako berrikuntzen ostean, hiru dira estruktura judizial berriaren ezaugarriak: justizi auzitegi gorenaren sorrera, komunitate autonomoan auzitegi gorenaren papera beteko dutenak, penaleko epaitegi berrien sorrera eta distrituko epaitegien desagerketa. Hiru berrikuntza hauek nabarmenenak izaki, orainarteko ildoari jarraikiko zaio gainontzeko egituratan, konpetentzia eta lurraldetasunak eragindako zenbait ikutu salbu.

Sortutako penaleko 220 auzitegi berriek eta bertaratutako langileek prozesua azkartzea ziurtatu beharko balute ere, eguneroko errelaitateak erakutsitakoa bestelakoa izan da. Bertako langileek diotenez, epaitegiak martxan jartzeko beharrezkoak

diren bitarteko materialak falta dira oraindik ere; formalki irekiak izan diren epaitegien eta gainontzekoen egoera alderatuz gero, ezberdintasunak begi bistakoak suertatzen dira. Halaber, euskal komunitate autonomoko epaitegietan beste desoreka bat soma daiteke, bertako langileak Madril menpe egonik ere, bitarteko materialak Euskal Gobernuaren jabegoa bait dira.

Lan pilaketa

Arazo guzti hauek, justiziaren orainarteko bilakaera geldoak eragindako lan pilaketa areagotu egin dute, desagertzeaz zeuden distritoko epaitegiek ez bait dute kasurik bideratu azken hilabete hauetan (hainbat eta hainbat epai atzeratu, gero epaitegi berrietara pasatzeko). Honenbestez, prozesua azkartzeko asmoz ezarritako berrikuntza honen bitartez lan pilaketa areagotzea lortu da lehenik eta behin. Arazoa beraz,

Múgica erreformak garrantzi handia ematen die fiskalei.

Erreformatorekin batera, areagotu egin da epaitegietako kaosa.

denbora arazoa dela esan daiteke, oraindik ere aplikatu gabe dagoen erreforma dela aipatu digute haibat juezek, «*nik oraindik -dio Donostiako epaile batek- ez dut epaitegi berri bat martxan ikusi. Donostiako 'juzgado de lo penal' delakoan, kasuak lu-rean ikus daitezke, jendeak gauzak orde-natzen dihardu*».

Erreformaren baitan 'ley de enjuiciamiento criminal' delakoa izan da kritikatuena. Espezifikoki arlo penalera zuzendutako legea dugu hau, inpartzialitatean eta eraginkortasunean oinarritua. Inpartzialitatearen xedez, eta arau internazionalak hala aginduta, aurrerantzean ezin izango du ikerketak aurrera eramaten dituen epaileak sententzia eman, orain arte bezala, alegia.

Arestian aipaturiko inpartzialitatea aurrera eramateko asmoz, bi neurri jarri asmo dira: neurri organikoak eta prozesala. Lehenengoaren arabera, sortu berri diren penaleko epaitegiek izango duten kompetentzia, 6 urteetik beherako zigorra duten kasuak aztertzea izango da. Neurri prozesalen arabera ordea, sinplizitatea eta arintasuna lortu nahi da; horretarako, zigor berdina jasotzen duten delituak epaitzeko zeuden hiru prozedura ezberdinak bateratu egin dira. Hasierako bidea berdina izaki, zigor motak ezartzen du ezberdintasuna, hau sei urtetik beherakoa baldin bada epaitegi penaleko epaileak emanen du sententzia, eta entzutegi probintzialak gainontzekoan.

Isabel Rodríguez Mateo
(Donostiako Entzutegiko fiskalea):

«Música Erreforma adabaki bat besterik ez da»

ARGIA.— 'Música Erreforma' zuzena al da Justiziaren egoera konpontzeko orduan?

Isabel Rodríguez.— 'Música Erreforma Justiziaren adabaki bat besterik ez da. Justiziak erreforma sakon bat behar du eta hau eta bihar goizean iritsiko. Baina Erreforma honen puntu positiboren baten bila hasiz gero, pertsonaren oinarriko eskubideen bermarik urratu gabe presoaren tramiteetan lortzen duen bizkortasuna nabarmenduko nuke.

A.— Erreforma honen aplikapenak atzerapen handiagoak ekarriko dituela kritikatu da. Zein da zure eritzia honezaz?

I.R.— Justiziaren kolapsoa aurreko urteetatik datorrenez errealista izan behar luke erreforma honek. 'Penal'eko epaitegi berriekin atzerapenak gora egingen jarraituko dute, izugarriko lana dutela sortzen bait dira, zeren ezin dira multzoka ospatu 6 urtetatik beheragoko zigorra jaso dezaketenez auziak. Gipuzkoako kasuan, dauden 'penal'eko 4 epaite-

gietatik bik soilik funtziona dezakete funtzionariorik ez bait dago eta 3. eta 4. epaitegien magistratua soilik dago.

A.— Hala ere, Erreforma honi egin zaion kritika larrienetakoa defentsaren errekurritzeko ahalmena murrizten dela eta fiskalaren ahalmena handitzen dela izan da. Nola dakusazu hau?

I.R.— Fiskalei boterea handitzea positiboki baloratzen dut, ea behingoz Konstituzioaren 24. artikulua dioena betetzen den, zeinean agertzen den pertsona orok atzerapenik eta inolako luzapenik gabeko epaiketa izateko eskubidea duen. Erreforma honen bitartez frogak ahozko epaian aurkeztu dira, honela tramite antzuak baztertu dira eta epaiketak ez dira errekurtsoen erruz urtez luzatuko, zeren errekurtsu hauen heklburua ez zen inkulpatuaren defentsa egitea epaiketara atzeratzea baizik.

Nik fiskaliak ikerketa aurrera eraman dezan aldeko naizenez ongi dakusat fiskaliari eman zaizkion botereak.

Fiskalak epaile

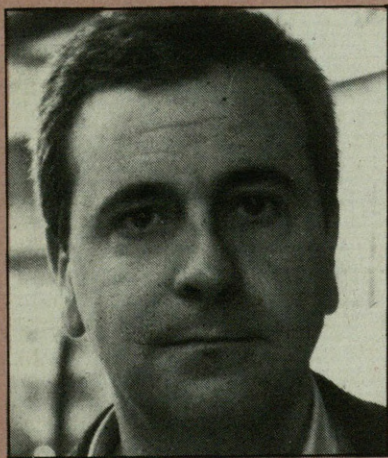
Legearen beste zenbait puntu ere gogor-ki salatuak izan dira aipaturiko erreforma martxan 'jarri' zenetik. Hauetariko bat, epaiketari orainarte izan duen izaera kentzen diona da, hau da, epaiketa egitera-koan epaitua ez egotearen aukera. Honek,

epaileen iritziz, arestian aipaturiko inpar-zialitatea jartzen du zalantzan, posible bait da epaitua zigortzea hau epaiketatik ate egon arren.

Arintasunaren xedez proposatutako erreforma honen baitan salatu izan den beste puntu bat errekurtsioen murriztapena da. Orainarte apelazio errekurtsioa deitu

J.M. Balerdi Mugika (abokatua):

«Egitura okerrak aldatzen ez diren artean...»

ARGIA.— 'Múgica Erreforma' zuzena al da Justiziaren egoera konpontzeko orduan?

Jose Manuel Balerdi.— Legea Justizaren efikaziaren atzetik dabil baina ene iritziz, egungo egoera sortzen duten egituren aldaketarik gertatzen ez bada ez dut uste hiritarronganako zerbitzua hobegotuko denik. Hala ere, okerrrena datozen urteetan zerbitzuaren benetako erreforma suertatzeko egitasmorik ez dagoela da.

Positiboena, akaso gauza positibo bakarra, epaitegien kopuraren handitzea da, nahiz Legeak berak dioen arabera funtzionamendu egoki bat izateko 1988.ean zeuden epaitegien kopuru bikoitza egon beharko lukeen egun martxan.

Eta Legeak ezagutzen duen kontzentratzeko joerak Herrialdeko hiritarrei kalte handia egingo die, zeren Distritoko epaitegiak desagertarazteaz gain, 'Penal'eko epaiketa guztiak hiriburuan derri gorrez egingo bait dira; garai batean

ez zentralizaturik zegoen zerbitzu bat zentralizatu egin dute, baina epaiketen azkartzeko balioko balu, agian... baina horretarako ere balio ez badu...

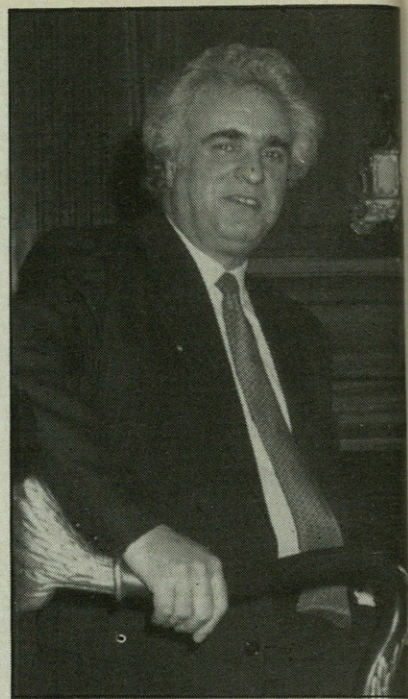
A.— Erreforma honen aplikapenak atzerapen handiagoak ekarriko dituela krtikatu da. Zein da zure eritzia honezaz?

J.M.B.— Edozein aldaketak bezala egungo kolapsoa honen eraginez da baina ez du garrantzi berezirik. Larriena inolako prestakuntzarik gabe lan berrietara igortzen diren funtzionarioak dira, edota epailerik gabe gelditu diren epaitegien egoera.

A.— Hala ere, Erreforma honi egin zaion kritika larrienetakoa defentsaren errekurritzeko ahalmena murrizten dela eta fiskalaren ahalmena handitzen dela izan da. Nola dakusazu hau?

J.M.B.— Espediente penalei dagokien aldaketa batzu jasaten dute, batez ere arindu eta bizkor daitezzen; era berean, helburu berdinez fiskalei eginkizun berriak eskaintzen zaizkie. Gainera 1989.go erreformaz kalte fisikoa gertatzen ez diren trafiko istripuetako epaiketak gutxiago ospatzen da, Justizia administrazioa itolarritik ateratzeko aukera handiagoak dituelarik.

Azken erreforma hau ezik, beste guttia tramiteak nola edo hala konpontzeko, eta hiritarrek Justizia administrazio- tik jasotzen duten zerbitzu hobegotzeko balioko ez duen zerbitzu da. Nahiz erreforma positibo batzu ezarri, sakoneko egungo egoerak ez du laguntza berezirik jasoko.

Tirabira frango sortu ditu Múgica ministrariaren erreformak.

“**E**paitegiak martxan jartzeko beharrezkoak diren bitarteko materialak falta dira”

izan dena, guztiz murrizten da, kasik desagertzera ailatzen delarik; epaile beraien iritziz, honela ez dira epaituaren eskubideak errespetatzen.

Berrikuntzaren punturik eztabaidagarria ordea fiskalari ematen zaion gehiegizko garrantzia da; juezen hitzetan, aurretik orainartean beraiek eginiko paperak beteko dute fiskalek, beraiek eraman go dituzte kasuak zuzen zuzenean. Lehen ikerketa hauen ostean erabaki du fiskalak kasu epaitegira eraman edo ez. Honek arestian behin eta berriz aipaturiko inparzialitatea zalantzan jartzen du berriz ere epaileek behin eta berriz aipatu izan duten gisara, jakina bait da fiskalek botere exekutiboarengan duten menpekotasuna.

Kontuak kontu, zalantza frango sortu dituen Múgica erreforma deitu izan den honek justizi munduko jendearengan, teorian onuragarria izanik ere, martxan jartzeko erak zalantza ugari sortu bait ditu.

XABIER LEKUONA
MIKEL ARRIETA

Gobernuaren indarrak, hirietara biltzen

Kanputxea: jmer gorriak bigarren odolaldirako prestatzen

Pasa ziren monzonak, inolako gerra edo bestelako mugimendurik ezintzen duen urte sasoia, eta aro lehorrarekin batean Kanputxeako indar armatuek ofentsibari ekin berri diote.

Son Sen eta Norodom Sihanuk-en indarrekin batean, oposizio-koalizioaren hirugarren indar gisa, jmer gorriak hasi dira borrokan. Hirugarren indarra, baina militarki lehenbizikoa, dudarik gabe. Kanputxeako hirietara jo dute oraingoan jmerrek, inoiz ez bezalako biolentziaz, eta gobernuak posizio batzuren galera ezagutu du.

«Herri batzuk laga behar izan ditugu

—aitortu du Tea Banh, defentsa ministroa—, garrantzi estrategiko gehiago ko beste batzuri eutsi ahal izateko». Badirudi tropa biltze horri esker, gobernuak Battambang hiria (Kanputxeako bigarrena, jendez, 85.000 lagunez) kontrolatu duela nolabait, mendialdea aldiz jmerren esku-edo gelditu da. Polpotiarrek (Pol Pot, jmerren buruzagirik entzutetsuena da) harri bitxién lurraldea

(Pailin ingurua) daukate beren mende, harri bitxi beroiek Tailandiara saltzen dituztela gero. Afganistanen Kabulgo erregimenak darabilen taktika bera dugu hortaz: herri txikiez ardura gutxiago izan eta hiriguneei eta beren arteko komunikabideei lehentasuna eman.

Gerran hogeigarren urtez

Aste honetako astelehenez, hilak 15, ziren Parisen biltzekoak Nazio Batuen Erakundeko Segurtasun Kontseiluko partaideak, irtenbide bila. Oztopoa frantziako izango da ordea, jmerren eta Hun

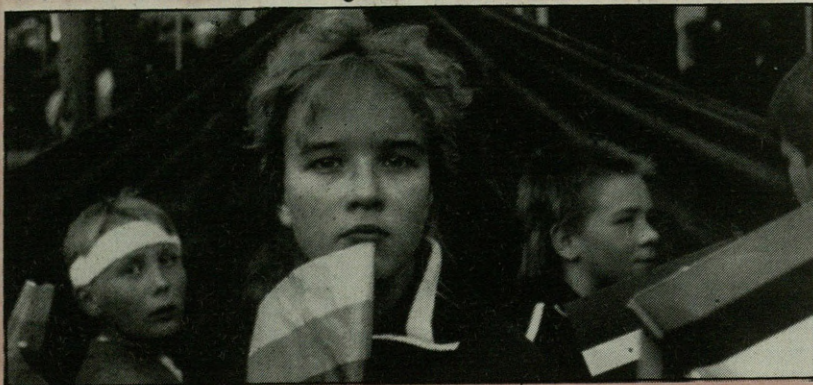

Tailandiako mugaldetik Kanputxea barrura eraman dute gerra jmerrek.

Lituania, independentziarantz

Gorbatxovek Batasuna du muga

«Neurri benetan erradikalak hartzeko beharraz ez dira oso konsziente sovietaarrak», esan berri du Nikolai Xmeliov ekonomilariak. Noski neurri horietarik erradikaltsuenetakoak Moskutik independenteago bilakatu nahi duten nazioei egokituako zaizkie.

Errusiar nazionalismoaren aurrean.

Lituania ezarri da nazio horien buruzagitzan orain. Praktikan ari dira lituaniarrak independentzia eskuratzen, alde guztietatik: «Leninas» (Lenin) izena zera-man Vilnius hiriburuko etorbideari kasu, Gedimine ipini diote, nazio heroe sinbolikoa bera. Ez da nazioaren bandera hori-gorri-berdea besterik ikusten inon. Hemendik urtebetera «lit» moneta jarriko dute zirkulazioan, errubloaren orde. Ekonomia —SESBeko bestetan baino azkarrago— dibersifikatzen ari da...

Errepublikako populazioaren %80a lituaniarra da jatorriz, Estonian eta Letonian proportzio ahulagoak dituztelarik. Eta %80 azaltzen da, hain zuzen ere, gehiago-gutxiagoko independentziaren aldeko. 3,7 milioi bizilagun ditu Lituaniak, Baltikoko populatsuenaren izanik.

Moskuren txantajeari ez

Gorbatxov bertaratu da, pasa den astean. Izan ere, abenduan bertako Partidu Komunistaren Moskutik bereizteko («legez kanpoko», Gorbatxovek) erabakiak min handia egin bait dio botere zentralari, partiduarena izanik gobernuaren tabuetariko bat. Gorbatxovek, kalean topatu jendeari, Lituania urrez eta gariz

Errusiaren menpeko dela aipatu dio, independentziaren ezina argitzeagatik. Faktore demografikoa ere gogoratu du, eta bada nola ez kontutan hartzekoa, errepublikaotako errusiarrak mugimendu independentzizaleen aurka antolatzen ari bait dira (berak, «nazionalista» ez, baina «internazionalista» direla argudiatuz). Bestalde, eta batez ere, mugimendu hauek perestroika arriskuan jartzen ari direla, ziurtatu du.

«Hori txantajea da», erantzun du azken horri buruz Vitautas Landzbergis, Sajudis erakunde independentistaren presidenteari, «eta Gorbatxovek bere idazkari orokor postuari eutsi nahi diolako guk ez dugu amore emango». Moderatuxeago, baina ildo beretik, Algirdas Brazauskas, bertako komunisten buruak hitzegiten du.

«Asko eman dezaket —baieztatzen du, azken buruan, Gorbatxovek—, baina ez ezina eskatu: sezesioa». Oso garbi ipintzen ditu mugak. Erreforma federalari ekingo diola, dio, aurten ekingo diola. Baina ez dirudi, inondik ere, lituaniarrak proposatuko dietenekin konformatuko direnik. Eta orduan? Enfrentamentua gogortuko da.

PABLO SASTRE

Sen-en gobernuaren arteko ados-ezintasunagatik eta munduko potentziek darabiltzaten interes noberekoienagatik.

Mendebaldeak oro har hiriburuko, Phnom-Penh-go gobernuaren seinalelatzen segitzen bait du, hatz erakusle salatzaileaz, eta jmerrak nagusi diren koalizioari bere euskarria luzatzen segitzen dio, orain arte bezala, Europaren «laguntza humanitario»az eta Txina eta EEBBetako armez hornitu bait da jmerren gerri-la pasa diren urte guzti hauetan —1979tik, vietnamdarrek hara sartuta Pol Pot-en terrorezko erregimenak alde egin behar izan zuenean.

Vietnamdarrek joan den urteko irailan neke-neke eginda joan ziren Kanputxeatik [ikus urriko 1.262.eko ARGIA], eta harezkero gobernuaren saiatu da, hainbat erreforma eraginez, ekonomia ahitua berpizten, ordea eta —gutxi gorabehera— hogeigarren urtez, gerra, gerra bereziki ankerra, enfrentatzen segitu beharko du.

40 bat mila dirateke jmer gorrien soldaduak egun, eta Txinak batipat osatzen dituen arma gordelekuak dituzte Tailandian. Son San-ek beretik 3-4 bat mila soldadu ditu eta Sihanuk-ek, gehieze ere, 10en bat mila, Txina, Britainia Handia eta Frantziak hornitutakoak.

Sihanuken aurpegia

Sihanuk printzea, iparramerikarrek eutsitako Lon Nol jeneralak 1970ean boteretik bota zuen arte estatuburu izan zena, da orain mendebaldearen aitazkia. Berak ematen du, alegia, nazioarte-ko forumetan aurpegia, berak betetzen du alderdi diplomatikoa, baina dagoeneko garbi dago oso Phnom Penh-eko go-benurako alternatiba bakarra, zeren eta egiazko pizudun indar bakarra, jmerrak direla. Baliteke, oraindik, Sihanuk-ek Pol Pot eta Pekin utzi eta oraingo erregimenari bere apoioa eskaintzea? Horretarako mendebaldeko potentzien jarrrera aldaketa erradikal bat beharko luke behintzat, Hun Sen-ek beretik nahiko borondaterik erakutsi bait du: «Bere itzulerak —esan du, Sihanuk-i buruz— nazio errekonziliazioa erraztuko luke eta gure herriaren berreraiketa arinduko».

Bizitza berriz ere amets gaizto bat gertatzen ari da Kanputxeako jendearentzat. Bideak minatuta, ehundaka he-

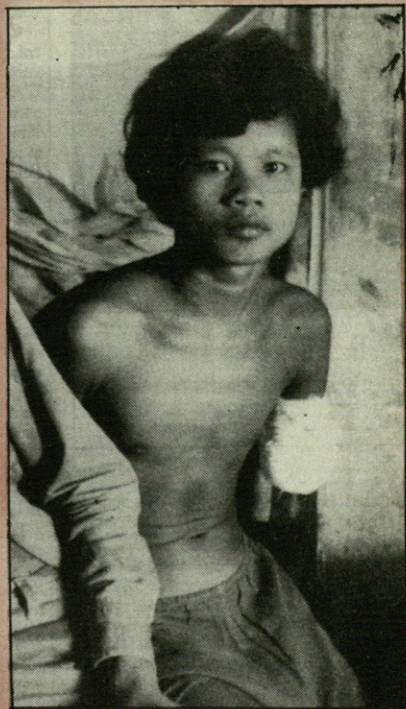
Memoria ahula, «mundu zibilizatu»arena

«Trajedia bat bizitzen ari gara —esan du Hun Senek arestian—, eta tamalgarrria da Europak ere Sihanuk, Son San eta Pol Pot-en jendeari emaniko entrenamendua eta eskuraturiko minak, herritarrak hil eta mutiltzen dituztenak. EEBBak, Txina, Frantzia eta Singapur dira arma-libratzaileak, eta Britainia Handia, Malasia eta Tailandia entrenamendua ziurtatzen diete-nak».

Phnom Penh, Hanoi eta Moskurekin identifikatzen den neurrian, deuseztu beharrekotzat jotzen bait da oraindik mendebaldean. Vietnamdarrek uxa-tzeko helburuarekin, Pol Pot sostenga-tu izan da. Nazio Batuen Erakundean jmerrak eseritzen dira Kanputxeari dagozkion aulkietan, eta horren alde ere mendebaldeko potentziek ematen dute beren botoa. Pekinek —eskualde-ko potentzia— nahikeria berbera izan du, eta dauka: Vietnam odolustu. Orain ez dago vietnamdarrik, baiña erregimenak «komunista» izaten segit-zen duelakoan, justifikatzen segitzen da erasoa.

Memoria ahula mundu «zibiliza-tu»arena, bere ekimenaz polpotiarren

itzulia bideratzen ari dena! Inoiz geno-zidiorik izan zenik ez bide du gogora-tu nahi inork. Nola jmerrek hiriak era-bat hustu zituzten, bertako jendea «ku-tsatuta» zegoelakoan, eta esklabu-la-nera makurtu zuten mendira bidalita-ko populazioa. Nola sexu harreman «ilegalak», agindu ofizialen «ez obedi-tzea» eta berdin lanerako «lasakeria» ere heriotzaz zigortzen zen sarri, «jmer arraza» «purifikatze» xedeaz. No-la komunitate txino-jmerra, milioi erdi bat lagun, «zapaltzaile» eta «atzeritar» zelako arrazoiaz, masakratu zen, eta berdin beste gaineratiko gutxiengoak ere, txam herria batipat, 250.000 la-gun, islamiarrak gainera, erlijio jen-dea hil, Koranak erre, Kompong Xiem-go 20.000 laguneko komunita-tea guztiz suntsitua izan zen. Eta Kan-putxean ziren 60.000 monje budaza-leetarik 1979an mila bat gelditzen zen soilik, pagoda eta tenplo guztiak errautsi zituztela. Eta beste horrenbes-te vietnamdarrekin, eta «gorputzaz jmer izan arren izpirituz vietnamdar» zirenekin ere. Sihanukek berak esan duelarik, «vietnamdarrekin Lon Nolek aurrena eta Pol Potek geroago egin

Minak dira populazio zibilaren ikara.

zutenak Hitlerrek juduekin egindakoa-ren antza zuen osoki»...

Orain berriz, bigarren aldikoz nahi duke mendebaldeak esperimento egin. Ba ote dago humanidadea bere osotasunean mindu behar lukeen atentatu horretarako batere eskubide-rik?

rritar hanka- eta beso-moztuta... Eta txarrena, gerratea Tailandiarrekiko muga ondoko kontua izatetik Kanputxea barruko errealitate izatera pasatzen ari dela. Estatuaren erdi-erdian, Kompong Thom hiria, setiatuta dago, ez dago jakirik, elektra indarra egunean hiru orduz daukate eta gizonezko guztiek arratsaldeko 4,30tan utzi behar izaten dituzte lanpostuak defentsa lanean iharduteko. «Jmerrek nire gizona eta nire bi semeak hil dituzte —esaten zion dendari batek René Backmann 'Le nouvel observa-teur'eko kazetariari— eta nire beste ha-masei senitarteko. Beldur naiz eta Phnom Penh-a joango nintzateke, baina ez dago busik ezta kamioirik ere...» Hospitaletan berriz, ez tresna, ez anestesikorik, ez josteko haririk, ez odol ez anti-biotikorik, sartzen diren bi gerra-zauri-tuetarik bat hil egiten dela...

ANA BISKARRO

Gerrak ez du permititzen Kanputxeako herriak miseriari aldegin dezaion.

BBVn bi banku daudela erakutsi du gatazkak

«BILBAO» ETA «VIZCAYA» ELKARRI MOKOKA

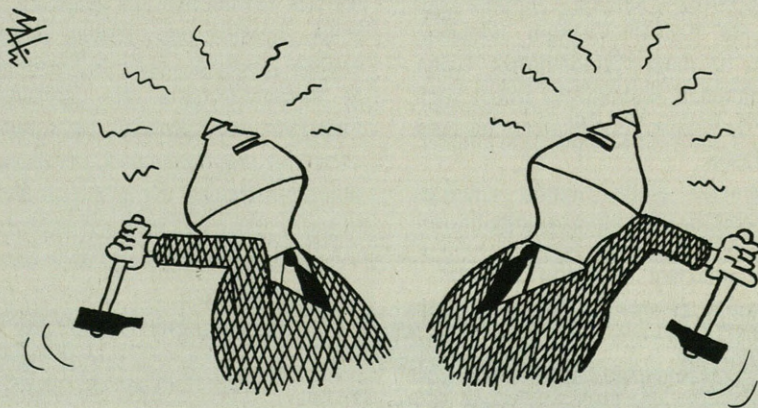
Abenduaren 12ko iluntzean 'Vizcaya' sektorekoek euren presidentea hil zela jakin zutenean, 1987a arte 'Banco de Vizcaya'ko presidente izan zen Angel Galindez-ek hartu zuen BBVren erdikada baten zuzendaritza, 'Vizcaya'ri zegokion partearena alegia. Sektore horretako kontseilariekin hitzegiz zuen banan bana, 5 ordu beranduago Jose Angel Sanchez Asiain-i jazotakoa azaldu aurretik. 'Vizcaya'koek erabakia hartua zutela adierazi zion Galindez-ek ordurako BBVko presidente bakarra zenari: Toledok utzitako lekua beteko zuen presidentekide berria beraiek aukeratu zuten, 'Vizcaya'tarren kontseiluak. Ordutik aurrera bateko zein besteko Kontseiluak banatuta bildu dira: bi Administrazio Kontseilu banku bakarrean.

'Inter pares'

88ko urriko fusioa 'inter pares' egitea 'Vizcaya'koen lorpenetaz jo zen, historikoki bi bankuek izandako lehiakidetasunean 'Banco de Bilbao' beñi aurretik joan bait zen; bera zen banku indartsuena, errekurtsio gehien mugitzen zuena eta mundu finantziarian eragin handienekoa. Baina Banesto bereganatzeko Sanchez Asiain-en saioak porrot egin zuela eta 'Bilbao' bankua ahlukua geratu zen. Ondoren egin zen BB eta BVren arteko fusioa, eta printzipioz neurri berekoak ez ziren bankuek berdinen arteko tratua burutu zuten: banku bakarra, Administrazio Kontseilu bakarra, baina bi presidente, bi kontseilari delegatu eta bi zuzendari orokor.

Presidentekidetasun hori, ordea, behin behinekoa zen, 1992an Kontseiluak buruzagi bakarra aukeratu beharko bait zuen, eta idatzirik ez bazegoen ere, jakina zen

'Bilbao' eta 'Vizcaya' bankuen fusioarekin Estatu espainoleko banku handienaren jaiotza ikusi genuen 1988ko urrian. BBVk, gorabeherak gorabehera, banku bakar eta trinkoaren itxura eman du ordutik baina, 1992tik aurrera presidente bakar izango zenaren heriotzak banku bakarra baino bi direla jarri du agerian. Benetako fusioa egiteke dago.

berau bakarra Pedro Toledo izango zela. Bere heriotzak, alabaina, oreka hautsi du, eta Sanchez Asiain eta Toledorekin posible zen kidetasun horren balagarritasuna zailtzen jarri da. Fusioaren protokoloaren arabera, presidentzia banatuarekin segi beharko lukete 92a arte —hau da, hain zuzen ere, 'Vizcaya' sektoreak hasieratik defendatu duena—; baina 'Bilbao'koen eritzira, kidetasun formula pertsona konkretuegan pentsatuz erabaki zen, eta ez du balio beste inorekin, gainera, bankuaren kudeaketa bateratzeko aukera ezin hobe utzi du Toledoren heriotzak. Bi jarrera kontra-jarri hauetatik abiatu dira BBVko bi bankuen estrategiak.

'Bilbao' ez da 'Vizcaya'

Angel Galindez presidente 'zaharra' buru dutelarik, 'Vizcaya'koek Alfredo Saenz Abad jarri nahi izan dute Sanchez Asiain-en ondoan —presidentekide izendatu zuten baina bide legal egokia ez segitzeagatik 'Banco de España'k atzera bota zuen izendapena—: prestigio handiko ejekutibo eta bankari profesional hau da, itxuraz, BVren hautagai bakarra. Erabakitzeke geratzen dena bere kargu zehatza eta bere ardura eta funtzioak zein izango diren da. Sektore honetako beste gizon fuerteak —kontseilari delegatu izango litzatekeen

Gobernuaren bankua finantzetan nagusi

Felipe Gonzalezen gobernuak egokitze ekonomiko eta birmoldaketa industrialari ekin behar izan zionean aliatu onenarekin egin zuen topo: Estatuko talde finantziaririk indartsuena ejekutiba sozialistarekin zegoen, eta nola ez, honen politika ekonomikoa ongi zetorkion bankuari. «*La banca debe estar con el gobierno*» esaten omen zuen Pedro Toledo difuntua.

Estatuko 2.600 epaitegietako kontu eta deposito guztiak BBVko lehiatiletatik pasatzen dira —75.000 milioi inguruko mugimendua suposatzen du horrek—, INlren eragiketa gehien kudeatzen dituen bankua da, Gurutze Gorriaren aurrekontuen % 80a bere kontrolpean du eta, Repsol-en kapitalaren % 5a eskuartzeko aukera ere eman zion gobernuak BBVri akzioak Boltsara atera baino lehenago. Bankuaren kontrolpeko enpresak —120tik gora— osatzen duten 'Grupo BBV'ri erraztasun asko eman dio, antza denez, Administrazioak. Ez zen alferrik izango, izan ere, gobernuarentzat oso lagungarria gertatu bait da Estatuko banku handiena eta talde ekonomiko

eraginkorrenetarikoa bere politikarekin bat etortzea.

'Gobernuaren bankua' deitu zaion BBVren pisuaz jabetzeko hona hemen bankuaren azken Memoriatik jasotako datu batzuk: 'Grupo BBV'k bere baitan 120 enpresa biltzen baditu ere, bere eragina 1.100 enpresetara heltzen da. 'Bilbao Vizcaya'z gain beste 27 banku biltzen dira taldean —Banca Catalana, Banco de Barcelona eta Banco del Comercio horien artean—. Eragin aparta du, bestalde, aseguruaren sektorean —Plus Ultra, Aurora Polar, Corporación General Aseguradora...—, inmobiliaretan —11 inmobiliaria— eta erakunde finantziarietan —50 inguru dira beraienak—; elektra indarraren sektorean, berri, Estatuko 3 enpresa indartsuenen jabe dira —Iberduero, Hidrola eta Sevilla—. Beste sektoreetara ere luzatzen dira talde ekonomiko erraldoi honen erroak: Grupo KAS, Espasa-Calpe, Autopista Vasco-Aragonesa, Savin eta General Química dira, ezagunenak aipatzearren, BBVk ia osotasunean kontrolatzen dituen beste batzuk.

Halako sare ekonomikoak ematen di-

tuen etekinak ez dira, jakina, ahuntzaren gauerdiko eztula. 1988an —89koak ez dituzte oraindik argitara eman— 78 mila milioitik gorako etekinak izan zituen bankuak, eta 122 mila milioi baino gehiago 'Grupo BBV' osatzen duten enpresek. Iazko irabaziek 88koak erraz gaindituko dituzte. Otsailerako eginak izango omen dituzte kontuak, barne borrokek galerazten ez badiete behintzat.

I.M.

Oso ongi konpontzen zen Pedro Toledo Carlos Solchaga ministrariarekin.

Saenz-Azkunaga eta PSOEek BBVn sartu omen zuen Recio esate batera— Galindez-ekin bat datozela dirudi Saenz Abad proposatzerako orduan.

'Bilbao' sektoreak presidente bakarraren aldeko apostua egin du hasieratik: Sanchez Asiain berak zirudien hasieran hautagai

nagusia, baina posibilitate hori alde batera utzia da jada krisia konpontzen den unean bere lekua utziko duela iragarri bait du. Izen bat entzuten da beste ezein baino gehiago: Emilio de Ybarra y Churrua. Bera litzateke, askoren ustez, bi sektoreek onartuko luketen presidentea, nahiz eta 'Bil-

bao' sektorean lerratua egon. Bera presidente izatea onartu dela iragarri du egunkari madrildar zenbaitek —litekeena da lerro hauek argia ikusten dutenerako Ybarra presidente bakar izatea—. Baina orain arte kontseilari delegatu lanetan aritu den Javier Gurrupide ere ezin da ahaztu, batzuentzat Ybarra bera baino posibilitate gehiago bait ditu presidente izateko, batik bat bi presidente izendatzen badira.

Dena den, gauza bat da pertsonak, eta

Bankari profesionalen garaia bada ere, aristokraziak badu lekurik BBVn, Estatuko beste banku handietan ez bezala

Neguriko gizonak Vs. bankari profesionalak

Neguriko familien kontrolpean bizi eta hazi diren 'Banco de Bilbao' eta 'Banco de Vizcaya'k bestelako nagusiak dituzte egun: BBVren buruzagitza erabakiko duten borrokan gunean, neguritarrek eragin handia duten arren, aristokrazia bizkaitarrekin zerikusirik ez duten bankari profesionalak daude: Pedro Toledo zena, Sanchez Asiain, Javier Gurrupide, Saenz Abad, Saenz Azcunaga, J. Aureliano Recio... Emilio de Ybarra y Churrua da salbuezpena: BBV pisu handieana duen familia neguritarreko kide izanik, bera da BBVko presidente izateko aukera handiena duena. Erabaki hori, hala ere, ez du aristokrazia bizkaitarrak hartuko.

Emilio de Ybarra aukeratzen badute, 70.

hamarkadaren erdian galdutakoa berreskuratu dute Neguriko gizonak. Izan ere, 1974ean Barakaldoko J.A.Sanchez Asiain izendatu zuten BBko presidente —sortu zenetik, 1857tik alegia, Neguriko gizonak kontrolatu zuten bankua—, eta 1976an Angel Galindez teknokratak hartu zuen BVn Superundako konteak utzitako lekua —1901etik neguritarrak izan ziren nagusi—. Ordutik, fusio aurretik nahiz ondoren, familia aberatsak ez dute zuzendaritza postuetan lekurik izan.

Hala eta guztiz ere, nagusi bakarrak izan gabe, familia tradizional hauek BBVko bi sektoreetan eragin handia izaten segitzen dute: izan ere, kapitalaren % 6a bere esku dute —merkatu prezioetan 50 mila milioi suposatzen du horrek—, Ybarra

familia % 2aren jabe delarik —17 mila milioi—. Eta administrazio kontseiluko kargu ejekutibo gehienetan hauek gutxi agertzen bada ere, 40 kontseilarien artean gehienek familia horietan dute jatorria; 'Bilbao' nahiz 'Vizcaya' sektoreko kontseiluei begirada bat emanez gero, Neguriko familia handien deiturak ikusten dira alde batean zein bestean: Ybarra y Lopez-Dóriga (BV), Ybarra y Churrua (BB), Ybarra y Zubiria (BV), Zubiria y Uhagon (BV), Zubiria MacMahon (BB), Eulate MacMahon (BV), Delclaux Barrenechea (BB), Delclaux Oraá (BV)... Beraz, bankari profesionalen garaia bada ere, aristokraziak badu lekurik BBVn, Estatuko beste banku handietan ez bezala.

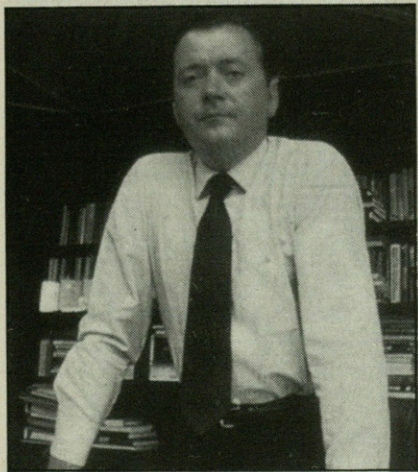
I.M.

BBVko Administrazio Kontseiluko 'Vizcaya' sektoreko kideak, Pedro Toledo oraindik bizirik zela.

Ezkerretik eskuinera, Angel Galindez, Jose Angel Sanchez Asiain eta Emilio de Ybarra y Churruca.

Alfredo Saenz Abad, 'Vizcaya' sektorearen hautagai nagusia

Emilio de Ybarra y Churruca litzateke, askoren ustez, bi sektoreek onartuko luketen presidentea, nahiz eta 'Bilbao' sektorean lerratua egon

bestea egitura: bi presidente kide ala presidente bakarra? Azken aukera honek, hala ere, ez luke kudeaketaren bateraketa erabatekoa suposatuko, Emilio de Ybarraren ondoan —presidente bakarra izendatzeko— aukera bakarra antza denez— presidenteorde indartsu bat ezarriko bait luke 'Vizcaya' sektoreak —Saenz Abad—, presidentea baino botere eragile gehiago izan ahalko lukeena gainera.

Interes politikoek ere zipristindu dute gatazka, gobernuaren bankua omen den BBVn interes politiko desberdinak ere nahasten bait dira. 'Vizcaya' sektorea PSOE-rekin erabat lerratuta omen dago: Toledo Solchagaren lagun handia zen, eta bere eskutik sartu zen, hain zuzen, Administrazio Kontseilura Jose Aureliano Recio sozialista. 'Bilbao' sektorea gobernuarekin ez da batere gaizki konpontzen —Sanchez Asiainek Felipe Gonzalez omen du lagun—, baina EAJren apoioa omen du eta ez PSOErena. Madrilgo zenbait aldizkarik PSOE eta EAJren arteko borroka bezala azaldu nahi izan dute BBVren gatazka. Administrazioek —Madrilgoak batik bat— interes berezia du tentsio hauek konponbide egokia topa dezaten; 'Banco de España'ren eskuhartze zuzenaren posibilitatea ere ez da baztertzzen.

BV + BB = BBV

Handi samar diren bi entrepesa (bi banku kasu honetan) batzen direnean, bi entepresok kontrolatzen dituztenen arteko gorabeherak agertu ohi dira nonnahi. Zenbat eta indartsuago izan entepesak, hainbat eta gogorrago eta bortitzago dira kontrolatzaileen arteko gatazka eta borrokak. Gauza asko bait dago borrokan.

BBV delakoak sortarazten duen komedia ez da batere harrigarria bizi garen mundu kapitalista honetan. Berria dena, behintzat gure artean, hain istilu zarata-tsua izatea da: Thorstein Vednen-ek aspaldian aldarrikatu zuena, alegia, aberatsen bonbazia eta arrandikeria, egunkari eta aldizkari guztietan agertzeko daukaten bete ezinezko grina.

Demokrazia hitza barra barra eta bazter guztietan entzuten den une honetan, egiazko demokrazia egon dadin demokrazia ekonomikoa aldarrikatzen dugunok entrepesa handiak (bankuak barne) kontrolpean jarri nahi genituzke. Kontrol horri buruz luze eta sakon eztabaida daiteke noski, baina BBVren antzeko ekintza ez demokratiko eta lotsagarriak uka daitezen, zentzu zabal eta sakoneko demokrazia arriskutan egon ez dadin, entrepesa handi horren nolabaiteko kontrola beharko genuke.

Bestaldetik, ez dakit zeinen izenean Estatuaren ezabatzea aldarrikatzen duten sasi ezkertiarrek jakin beharko lukete Estatuaren babesa daukatela horrelako entrepesa handiek (bankuak batez ere!), bere mozkin ederrak eskuratzeko. Honela, bankuok psoezialisten politika monetarista gogor batez baliatzen dira urtero bere etekinen tontorra gainditzeko. Gero, mozkin hauek beste leku batetan inberti daitezke, eta inbertitzen dira, zeren mozkin-biltzailearen kapitalak ez bait dauka inolako arazorik hemen ateratakoea berton ez inbertitzeko. Beraz, ikuspuntu abertzale minimo batez ere, inbertisioaren kontrol demokratikoa aldarrikatzen dugunon ikuspuntutik hain zuzen ere, bankuok herri-kontrolpean egon beharko lirатеke.

Utopikoa? Baliteke, baina horixe erakusten digu ekonomiak, errealitatean aritzen den ekonomiak, ez unibertsital textuetan agertzen denak.

JOSEBA TOBAR ARBULU

Bizkaiko Kirol Etxeko mediku zerbitzua puntarengoa estatu osoan

KIROLARI EKITEKO OSASUNA ZAINDU

Bilboko Jose Mª Eskuza kallean dago Bizkaiko Kirol Etxea, bertan kokatuta da-goelarik federatuta dagoen edozein kirolarik erabil dezakeen mediku zerbitzu bapoa. Kirol Medikuntza zerbitzu hau aspaldi sortu bazen ere tira bira asko izan ditu historian zehar gaur egun duen egoitza, tresneria eta giza baliabideak izan arte. Kirol Kontseilu Gorenaren babesean sortutako zerbitzu hau Osakidetza pasatzean baztertua geratu zen nolabait eta Foru Aldundiak, zerbitzuaren egokitasunaz jabeturik, bere kargu hartu zuen kontutan izan Kirol Etxe hau Aldundiarena berarena dela. Une honetan Foru Aldundia eta Osakidetza erdi bana arduratzen dira eta harreman honek ondorio pozgarriak izan ditu maila guztietan.

Baliabide egokiak

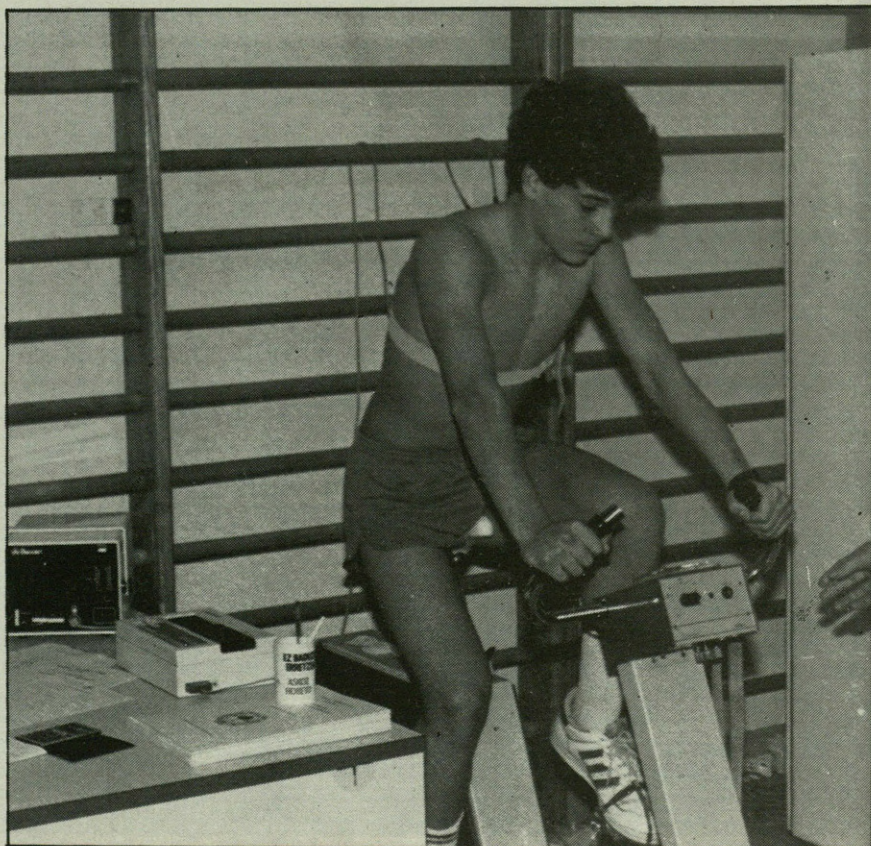
Baliabideak aipatzean lehena eta funtsezkoa tokiarena da, hala diosku behintzat Kepa Lizarragak. «Lehen oso toki urri eta txarto aireztatua geneukan, egoera honetan oxigenoa ez da berritatzten eta esfortsu fisikoko azterketak egiteko modu egokirik ez genuen, emailzak okerrak izaten zirelarik, oster, oraingo tokia oso zabala eta ezin hobeto aireztatua da, gure ahalmenak handitu egin direlarik. Esan behar baita egoitza berri honen diseinua guk geuk egin genuela aurretiko esperientziak erakutsitako premiei erantzuteko».

Eta egoitza egokia bada, gauza bera esan dezakegu daukaten tresneriaz. Azterketak bi egoera desberdinetan egiten dira: geldian eta mugimenduan. Geldian bihotz eta birikien erantzuna osasuntsua denentz ikusten dute, elektrokardiografo eta espirografen bidez, gauza bera gorputzaren egiturarekin hezur, giharre eta gantza portzentaiak neurtzen dituztela, kontutan hartuz osasuna dela beti lehenbiziko ardura. Mugimenduan berriz, kirolari bakoitzaren

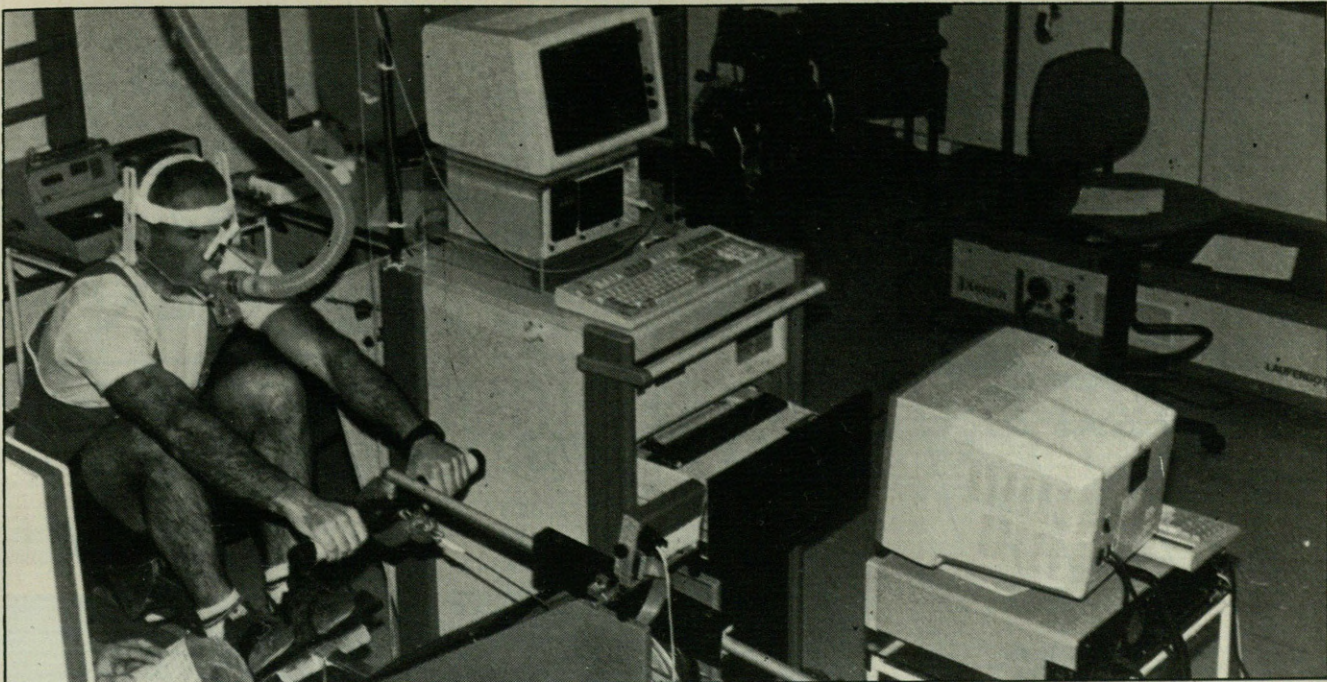
Ez da gaurko kontua «men sana in corpore sano» delako hori, dena dela bada askorengan gorputz osasuntsuago izateko kirola egitea komeni delako sinesmena, kontutan hartu gabe kirola egiteko gorputz osasuntsua behar dugula izan. Maiz ibiltzen gara kirol jardun gogorretan inolako osasun azterketarik egin gabe.

saiakera gaitasuna neurtzen dute, beti ere kirolari horrek bere saiakeran erabiliko dituen trenak erabiliz: txirrindula ergometrikoak, arraunlarien aulkiak, e.a. Mugimenduan egiten dituzten azterketen ondorioak ateratzeko tresna guztiak daude konputa-

gailu bati lotuak, makinak kirolariaren erritmoa markatu eta isurtzen duen airearen azterketa kimikoa ere egiten duela. Guzti honi aurre egiteko lau mediku daude lanean egun osoz, guztiak aurretiaz ari-tuak kirol medikuntzan, eta administrari

Kirolari bakoitzak bere arloko tresnan egiten ditu azterketak.

SABIÑO

Neurketa asko konputagailu laguntzaz egiten dira.

bat.

Bete beharrak aztertzerakoan erizpide desberdinak erabiltzen dituzte, hau da, kirolariaren maila eta adinak erabat baldintzatzen dute aukeratu den bidea. Gazte-txoetan kirola egin dezaketen edo ez, zein kirol moeta den egokiena, akatsen bat duten, e.a. aztertzen dituzte, hitz batetan, *osasuna*, berau baita adinotan garrantzitsuen. Behin kirola iharduera gogorrango eta eratuagokoa denean osasunaz gain ahalmena eta errendimendua aztertzen dituzte, edozein unetan kirolariak jakin dezan zenbaterainoko gaitasuna duen. Eliteari dagokionez aurreko taldekoekin bezala jokatzeko da, baina entrenatzailerakin harreman hestuegoak izanik, hau da, egiten duen entrenamendu zehatzaren ondorioak eta arlo fisiko konkretuko ahalmena areagotzeko aukerak ikutzen dituzte.

Kepa Lizarragak dioenez, «*arrazoi desberdinak daude erizpideok erabiltzeko, batetik elitekoek berezko gaitasunak areagotu egin behar dituzte, bestetik, nagusiek, orohar, kirol baten aldeko aukera egina dute, eta azkenik, gaztetxoak hazten daude eta kirol bakarra ez da komenigarria izaten, beraz, hauei egiten dizkiegun azterketak ez dira norabide bakarrekotzat izaten. Maiz gertatu izan da akatsak aurkitu izan ditugula eta bitik gora izan dira kirolez aldatu beharra izan dutenak, beraz, guk talde honetan aztertzen duguna osasuna da batipat».*

besterik ez da eta sarritan, egoerak eskatzen duenean, egiazko jarduneko azterketak ere egiten dituzte horretarako baliabide teknikoak eduki dauzkate eta. Ezaguna da gaizki egindako kirolak minak eta kalteak dakarziola kirolariari eta minok ere zaintzen dituzte zentru honetan. Sarri gertatzen da kirolariak sendagilearengana jozten duenean, honek geldirik egotea gomendatzen diola arazoaren oinarri zehatzetan sartu gabe, oster, zentru honetan teknikaren ezagupenez baliaturik arrazoi zehatzak asma ditzakete konponbide azkarragoak bilatuz, kirolariariak ez baitu atsegin ezer egin gabe egotea. Eta gainera saiatze paraleloak aurki daitezke gorpuztaz lanean segi dezan. Honekin loturik irakaskuntz funtzio bat ere betetzen dute, federakunde desberdinek eskatzen dietenean ikastaroak ematen teknikuen prestakuntzarako, argitalpen, ikerketak, e.a. Honez gain ezin ahaztu zenbait probatan mediku ibiltzen direla, bakoitza bere zaletasunak agintzen dion kirolean.

Gazteekin osasunari ematen zaio lehentasuna eta errendimendua nagusitarako uzten da

Lana ikusten ari da

«Egoitza desegokia zenean hiru hilabete geroagorako ematen genuen txanda, orain, berriz, askoz lasaiago gabilta, hilean bertan erantzuten ditugula eskakizun guztiak. Egun osoz aritzeak bereala ekarri ditu ondorio positiboak: batetik azkartasuna eta bestetik, kontrol hobea, gordeta eta sailkatuta bait dauzkagu azken bost urtetakoa azterketa guztien emaitzak, beraz, kirolari bat datorrenean bere fitxa hartzen da eta ondorio berriak zaharrekin konparatu» dinosku Kepak.

1989an 4297 azterketa mediku egin zituzten, neskak 876 eta gainerakoak mutilak. Adinei dagokienez 6tik 80ra bitarteko jendea pasatu izan da, beraz harrera nabaria da. Federakunde arlotik begiraturaz txirrindularitza da nabarmenena, askorekin, 1153 azterketa. Gero datoz Arrauna, 510; Eskubaloia, 470; Igeria, 436, e.a. Herri kirolak ere pasatzen dira, aurten 160 izan direlarik, eta tristea bada ere pelotari dagokionoz 3 besterik ez dirala esan behar.

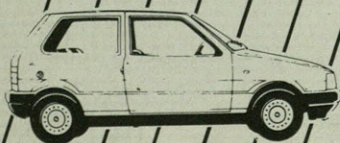
Diferentziazio arrazoia bat besterik ez da: txirrindularitza eta beste bin azterketa medikoa nahita nahiezkoa da agiria ateratzerakoan eta besteetan ez, zoritxarrez. Dena den federatuta dagoen edonork erabil dezake zerbitzu hau, baina une honetan asko eta asko bere borondatez etortzen da.

SABIÑO MADARIAGA
JON OLAIZOLA

Toki hau, azken finean, laborategi bat

FIAT-eko AUKERA

FIAT

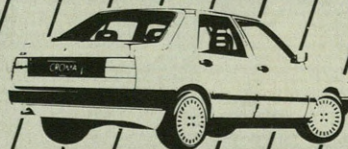

FIAT UNO

FIAT UNO

FIAT UNO 45 FIRE 3 P (4V).....	1.028.830
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 3 P.....	1.148.530
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 5 P.....	1.199.670
FIAT UNO 60 FIRE 3 P.....	1.213.700
FIAT UNO 60 FIRE 5 P.....	1.258.920
FIAT UNO 70 SX 3 P I.E.....	1.389.260
FIAT UNO 70 SX 5 P I.E.....	1.439.800
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.677.870
FIAT UNO DIESEL 3 P.....	1.358.670
FIAT UNO DIESEL 5 P.....	1.449.110

FIAT

FIAT CROMA

FIAT CROMA

FIAT CROMA CHT 100 CV.....	2.374.150
FIAT CROMA 2.0 I.E. 120 CV.....	3.118.950
FIAT CROMA TURBO DIESEL 92 CV.....	2.738.570
FIAT CROMA TURBO DIESEL 118 CV.....	3.113.630

FIAT

FIAT TIPO

FIAT TIPO

FIAT TIPO 1.400.....	1.580.406
FIAT TIPO 1.400 DGT.....	1.707.288
FIAT TIPO 1.600 DGT.....	1.830.978
FIAT TIPO 1.900 TURBO DIESEL.....	2.218.008

FIAT REGATA

FIAT REGATA MARE.....	1.399.950
FIAT REGATA RIVIERA.....	1.567.530
FIAT REGATA DIESEL SUPER.....	1.661.960

FIAT

FIAT REGATA

MATRIKULATU ONDOKO
PREZIOAK

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Txingurri pol. z/g. Tf.: 397241. HERRERA-Donostia. Gran Vía, 7. Tf.: 288983. GROS-Donostia.

Electricidad AYA. Zarautz. Tel.: 834618 / **IZARRA**. Ibarra-Tolosa. Tel.: 670070 / **GARAGE USURBIL**. Lasarte. Tel. 362463

SAN CRISTOBAL. Beasain. Tel.: 883908 / **NIETO ANAIK**. Beraun-Errenteria. Tel.: 525290

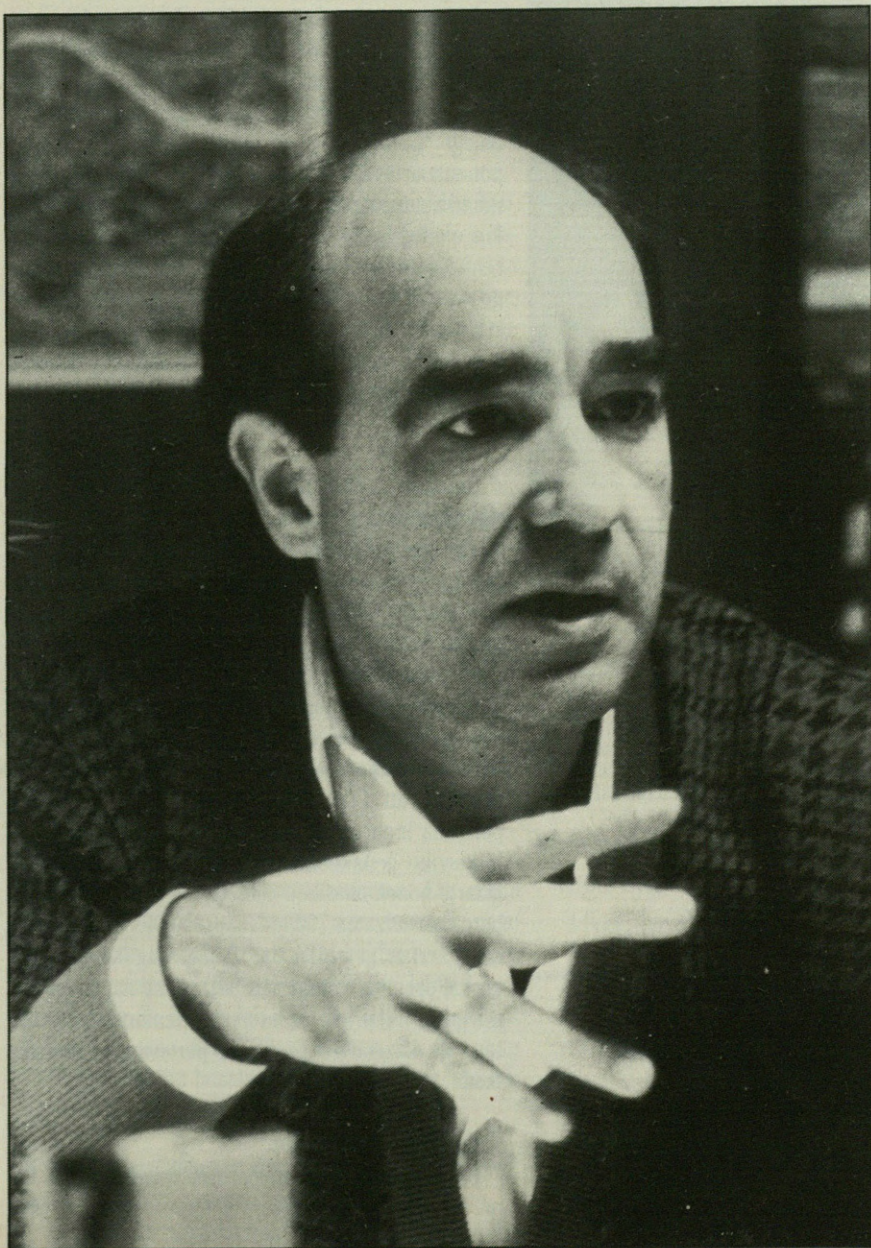
TALLERES ACHAGA. Hernani. Tel.: 557232 / **TALLERES JOSE-RA**. Pinar kalea. Irun. Tel.: 613217.

FIAT

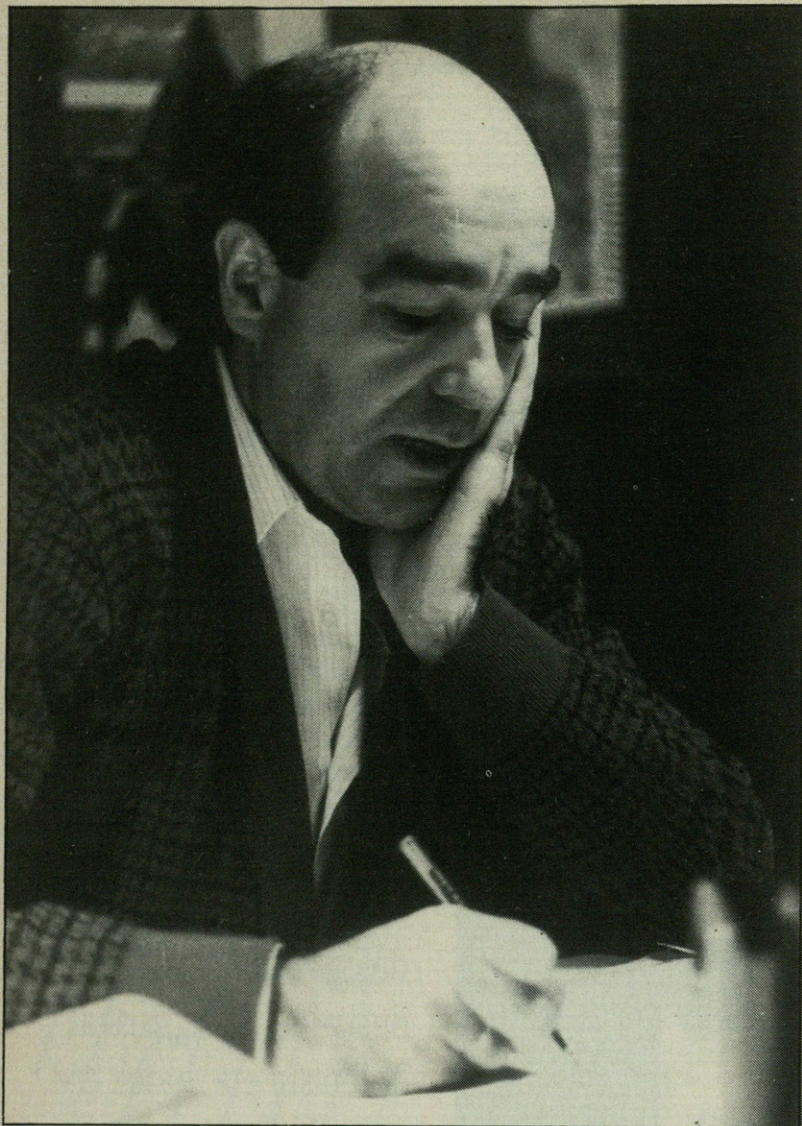
PUNTAKO TEKNOLOGIA

LUIS ALBERTO ARANBERRI

«Kultur sailburua banintz egunkari publikoa egingo nuke»

Ordu t'erdi luze hitzegin dugu Amatiñorekin, Deiak Donostian duen delegazioan: euskalduntzea, Euskal Telebista eta, batez ere, euskal egunkariaren gainean aritu gara, pil-pilean dagoen gai honi buruz zerbait argi atera nahian. 'Astelehen Buruzuri' bere asteroko programa aurkeztera korrika eta presaka joan delako utzi diogu eztabaidatzeari. Han esandakoaren pasarte interesgarrienak baino ez dira honakoak.

Komunikabideen munduan aritu zara gehienbat, baina Administrazioan ere ibili zinen, Euskal Kontseilu Nagusiko Kultur Saileko ardura-dun 79tik 81era, eta Eusko Jaurlaritzako euskararen arazoetarako zuzendari 83ra arte. HABE-ren sortzaileetarikoa zaitugu beraz.

Bai, 79an EKNan planteiatu zen AEKri nolabaiteko soluzioa eman behar zitzaiola, hau da, euskalduntze-alfabetatze mugimendua erakundetu behar genuela, eta J.J. Gonzalez Txabarrik egin zuen diseinua. Orduko EKNko Kultura sailaren presupostua 16 milioitakoa zen, eta AEK erakundetzeko 40 milioi behar zirela ikusi zen, baina hala ere, eurengana joan ginen mundu guztia eskaintzen geniola pentsatuz, guk 16 milioi izan eta 40 eskainiz. Eta esan ziguten ezetz! Geratu ginen aibalapuñeta! AEKak baietz erantzun izan balu, HABE ez litzatekeen sortuko, HABE izena ez litzateke asmatu ere egingo.

Zuek diseinatutako HABEk hamar urteko ibilbidea egin du. Bete al ditu orduan markatutako helburuak?

—« Jaurlaritzak —
harrapatuta ikusten
du bere burua eta ez
du publikoa egin
nahi, hori garbi
—dago»—

Diseinuaren arduradun politikoa izan nintzen, eta zerbait esan behar badut balantze bezala, ni harro sentitzen naiz. Beno, diseinua praktikan Jose Juan Gonzalez Txabarrik burutu zuen, eta urte askotan bera izan da buru. Beregan konfidantza handia dut, eta helburuak bete dituela uste dut. Pare bat milioiekin hasi ginen, eta HABEren 90erako presupostuak 2.500 milioikoa da. Beraz, ez dakit beste neurkirik ote dagoen gauzak neurtzeko, baina hori behintzat hor dago.

Baina erantzun al die herri honen euskalduntze beharrei?

Nik uste dut baietz. Oso garbi dagoela esango nuke. Agian ez dio erantzun AEKren barneko problematika pertsonalari, baina hori beste historia bat da.

ETBn ere bere hastapenetan aritu zinen. Gaur egungo ETB orduan diseinatu zenutena al da?

ETB1ean helburuak bete dira, bene benetan uste dut gaur egun nik utzi nuena baino askoz hobea dela. Nik utzi nuenean ETB2rik ez zegoen. ETB2, gaur egun egiten den bezalaxe, ez nuke egingo nire esku balego. Gehiago esango dut, EAJk indarrean duen ponentziarekin, nik idatzi eta EAJk onartu zuen komunikabideen ponentziarekin, eta haren izpirituarekin, ez dira ari ETB2 egiten. ETB2 EAJren ponentziaren izpirituaren kontrakoa da. ETB2 gero eta gehiago da telebista total bat, telebista konbentzional bat, eta hori ez da hain zuzen EAJk nahi zuena. Bere ponentzietan nahi duen Euskal Telebista da bestearen osagarria, eta gaur egun ETB1ekin konpetentzian sartzen da.

Gatozen azkenaldian dexente aipatu den egunkariaren gaira: nolako erantzuna eman beharko lioke Administrazioak euskarazko eguneroko prentsaren arazori?

Irratia eta telebista homologatzen baditugu, bidea publikoa da. Eta ez dit balio munduan horrelakorik ez dagoenik, ze munduan ez dago bi milioitako komunitate bat bere buruaren jabe ez dena, bere estatuen jabe ez dena eta ejerzitorik ez duena, bere telebista duenik. Manipulazio politikoari dagokionez, Euskal Irrati Telebista entzuten dugunok 750 mila pertsona inguru gara, eta euskal egunkari publikoa irakurriko genukeenok 10 milatik behera. Benetan gizarte honek onartzen baldin badu agente politikoak bere baitan izatea 750 mila ikusentzuleren manipulazioa, zertan geratzen da 10 mila lagunena? Gero, euskal prentsaren inguruan hitzegiten dugunean zer ari gara, irakurlearen interesen denfentsan hitzegiten, ala kazetarien problema pertsonalak defendatzen?

Euskararenak agian.

Orduan, soluzio egokiena topatu behar dugu. Beno, batetik, argitu behar da ni ez naizela Kultur sailburua, nire eritzia ematen ari naiz, Amatiñoren eri-

tzia da, besterik ez dago.

Gainera, Kultur Sailean ez daude egunkari publikoaren alde.

Egia. Baina ni kultur sailburua banintz, bihar bertan euskal egunkari publikoa egingo nuke, produkto bezala onena izango litzatekeelako eta eta ez legokeelako inondik ere manipulazio arriskurik.

Dagoen irakurlego zabalerako agian beharko da egunkari bat baino gehiago. Egunkari publiko batek ez lioke irakurlego zabal horri erantzungo...

Eztabaida litzateke, orduan, ze irakurlego dugun. Ba al dakik hik?

CIESeko datuek badiote zerbait horri buruz. Eta zer diote?

Gehienbat ezker aldeko joera duen irakurleak direla ezta?

Ba gezurra da. Nik badauzkat datuak. Begira, momentu honetan egin den inkesta baten arabera...

CIESekoa?

CIESekoa da bat, nik ez dut esango zein den hau. Gaur egun, handik eta hemendik ateratzen diren datuen arabera, irakurlego potentzial horretatik % 11a dago biolentziaren alde. Gero, bere burua ezkertiarizat duena % 44a, baina zentroa eta kontserbatzaileak % 43 dira.

Nongo datuak dira horiek?

Nire datuak dira.

Nik ere bota dezaket edozein datu iturria aipatu gabe.

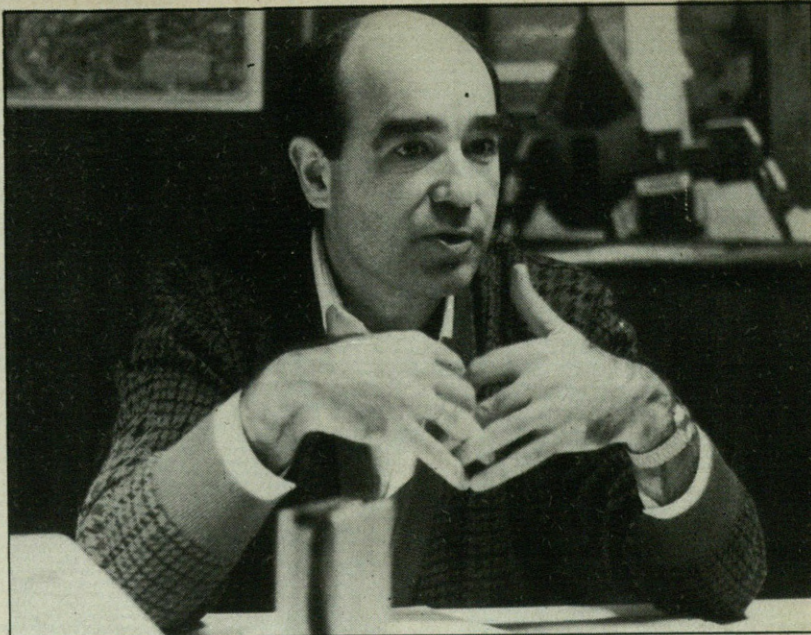
Bota, baina elkar hizketa niri egiten didak. Horiek irakurlego potentzialari buruz, baina erosle potentzialen artean, ezkerre % 35 izango litzateke, zentro ezkerre % 37, eta zentro eskuina % 26. Orduan, beti bezala zentro ezkerre du hitza. Gizarte hori da. Askoz ere gehiago bildu dezake gizarte euskal egunkari publiko batek ezker muturreko euskal egunkari batek baino.

Zergatik ez zentro ezkerrekoa?

Beno, zentro ezkerrekoa, konforme. Eta erabiltzen diren datuak egia badira, egin dezatela, negozioa bait da. 20 mila lagun prest baldin badaude periodikoa erosteko, mutilak, egin! Baina hemen problema zera da, badaudela CIESeko datu batzuk, eta batzuk baliatzen dira CIESeko datuez, eta egin dute CIES Biblia balitz bezala. CIES da beste bat, eta nik ematen ditudan datuak dira beste batzuk.

Zuk eman dituzun datuak ez dira publikoak, ezta?

Ez, publikoak ez dira. Eta CIESekoak ere ez dira

publikoak; baten batek hartu ditu eta publikatu ditu, baina publikoak ez dira.

Zergatik uste duzu Jaurilaritzak ez dituela publiko egin nahi?

Hori ez da nire arazoa, ez dakit.

Baina eritzia eskatzen dizut.

Ez dakit, ez dakit. Eta ez dut bukatu egunkari publikoari buruz esaten ari nintzena. Zergatik ez nago euskal egunkari pribatuaren alde? Batetik, beharko lukeen dirua izugarri handia izango litzatekeelako, hau da, administrazioarengandik beharko lukeen dirulaguntza izugarri handia izango litzatekeelako.

Egunkari pribatu batek?

Bai, bizi ahal izateko beharko lukeen finantziario publiko handia izango litzateke.

Zenbat?

Handia, handia.

Baina zenbat da handia?

Izan daitezke 100 milioi inguru urtean. Benetan diru handia da.

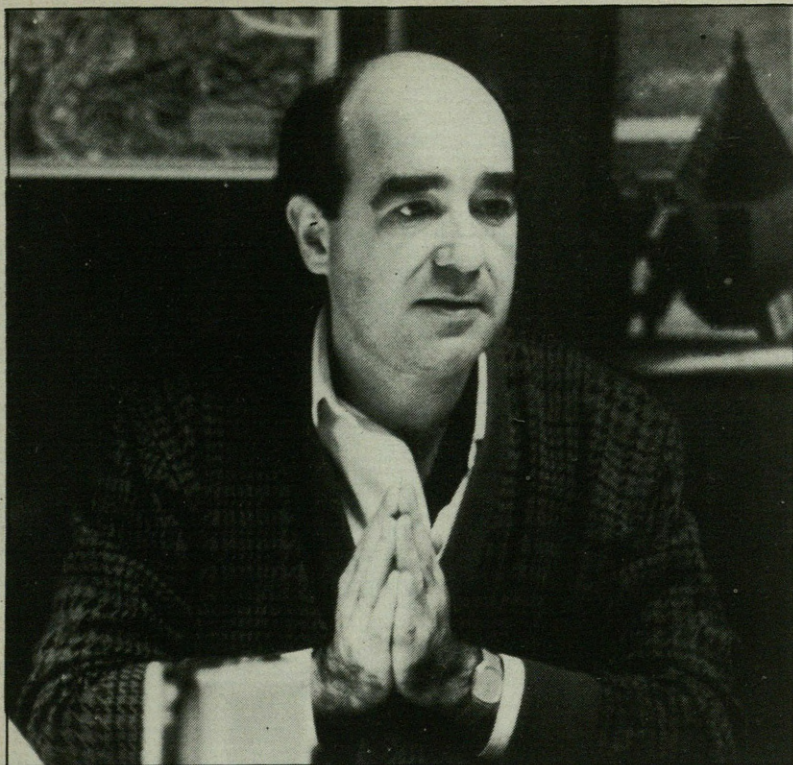
Administrazioak mugitzen dituen diruen ondoan ez da ezer.

Ez, ez. Barkatu, hori da kultura administrazioa ez edukitzea. Ez da asko edo gutxi. Bihar administrazioa joaten banaiz milioi bat eskatzera nire semea Ingalaterrara bidaltzeko... ez da diru kontua, kontzeptu kontua da. Orduan, enpresa pribatu bati urtean 100 milioi ematea diru asko da.

Enpresa pribatua izanik ematen duen zerbitzu publiko izan daiteke.

Zerbitzua pribatua da, bai, bai, bai. Zenbait pertso-

— «Egunkari—
pribatu batek
ministrazioarengandik
beharko lukeen
dirulaguntza izugarri
handia izango
— litzateke » —

na konkreturen subsistentzia eta soldata erabakitzen du. Horretan dago problema. Ni prest nago egunkari pribatu bat egiteko, egin dezatela, konforme.

Baina euskararen egoera kontutan hartu beharko duzu eta laguntza bereziak eskaini.

Bai, bai, konforme. Ipini martxan eta eskatu. Baina gero problema izango da emango direla 20 milioi, eta halako proiektuak 35 beharko dituela. Instituzioak subentzioak emateko daude, baina ez zuloak tapatzeko. Barkatu, ni lehendakari banintz ez nintzateke sartuko hor, ezta pentsatu ere.

Ez zenuke subentzionatuko euskarazko egunkaria?

Subentzioa bai, bai. Hemen problema da, 'guk behar dugu hainbeste'; barkatu, hori ez da subentzioa, hori finantziazioa da, bi gauza dira. Eta beste gauza bat, euskara ez da egunkari batetik pasatzen; ez dauka pasa beharrik behintzat. Agian prentsa idatzitik pasatzen da, baina ez egunkaritik. Demagun Eusko Jaurlaritzak erabakitzen duela egunkari bat egin beharrean Arrasate Press bezalako astekariak egin behar ditugula, oso lokalak, ze munduko korrente gutxia informazio lokaletik dator.

Informazio nazionala ere beharko da ezta?

Bai, behar da, baina erabaki dezake informazio nazionala badagoela, badago Euskadi Irratia eta badago ETB. Eta gu nola iristen gara benetan Arrasateko bialarara? Prentsa zer da? idaztea bakarrik? ala feed-back bat lortzea, jendeak horrekiko lotura izatea, eta gero iragarkiak saltzea, tokian tokikoak? Hori ere bada prentsa ezta?

Hori ere bai. Egin ditzagun 20 Arrasate Press, baina egunkaria ere bai; orokortasun bat behar da.

Baina irratia badu orokortasun hori; zergatik egin behar du prentsa hori? Zer da inportanteagoa: 10 mila ale salduko dituen periodiko txukun bat, ala 20 puntutan 80 mila aldizkari saltzea? Zer da hobe euskararentzat?

Biak beharko dira.

Baina lehentasunak markatu behar dira.

Problema da Jaurlaritzan ez dela erabakitzen ez batera eta ez bestera.

Niri ez galdetu!

Eritzia eskatzen dizut: zergatik ez dute, zure ustez, ez aurrera ez atzera egiten?

Ni banintz, euskal egunkari publikoa egingo nuke, eta horretan bat nator Ortuondok esan duenarekin.

Zuri esan al zizun Egunan argitatu zenutena?

Bai, mahainguru handi batean, leku publiko batean.

Beraz, Ortuondok esan zizunarekin ados bazeude, egunkari publikoa EITBren barruan egingo zenuke.

Bai, bai, EITBren barruan egingo nuke egunkari publikoa, errazago izango litzatekeelako.

Ez diozu lehengo galderari erantzun: zeren beldur da Jaurlaritza euskal egunkariaren aferrari ekiteko?

Uste dut erabaki problema dela. Jaurlaritzak harapatuta ikusten du bere burua: ez du publikoa egin nahi, hori garbi dago. Erabaki politiko hori hartu behar duen Kultur arduradunarentzat ez da erraza, bestela hartuko zukeen. Ez da erraza kritikak izango dituelako eta gastu publikoa sortzen duelako; Hazienda eta Ekonomiako etorriko zaizkio eta, 'beste zulo bat? HABE, EITB, ez dakit zer eta orain euskal egunkaria? Baina zertan ari zarete?' Ez pentsa giroa alde dutenik, ez, kontra dute.

Jaurlaritzak PSOerekin egotea oztipo al da EAJrentzat?

Ez dakit.

Izango duzu irudipenen bat.

Nahi nukeena da hik hire irakurketa politikoak uxatzea. Administrazioak bere lojika du; gauza bat da gure artean euskararen lojikarekin funtzionatzea, baina ez da herri honen lojika bakarra, eta administrazioak bere lojika dauka. Eta administrazioaren lojika da gastu korrentea ez dela gehitu behar, eta zuloak ez direla jeneratu behar.

— « Askoz ere —
gehiago bildu dezake
gizartea euskal
egunkari publiko
batek ezker
muturreko euskal
egunkari batek
— baino » —

TXT

Komikia

178

ARGIA

Denborapasa

HITZ GEZIDUNAK

LOTSA GALDUTAKOA NAZKAGARRIAK	↓	BARRURA SARTUA EGON GAITEZEN	↓	HARAGIA IDI, HITZ ELKAR.	↓	BITARTEKO (INDET.) AKITU	↓	BIZIKI ROENTGEN	↓	AGIRIA NEKATU	↓
→		↓		↓		↓		↓		↓	
NOIZPEHINKA MULTA	→							ZUTIK HEGAZKINA	→		
→				LERDENA 51	→			↓			
EMAKUME IZENA AGERTU	→			↓		INTERJEKZIOA DIRU LAGUNTZA	→				GIPUZKOAKO IBAIA
→					BERO JARRI ZEIN EGUNETAN	↗					↓
EMAKUME IZENA LEHENG BIAK	→			AKIDURA HAMAR	↗				EDARI EDANGARRI ERNE	→	
→		HAUR JOKOA NAIZEN HAU	→	↓				↓		ZERO ZINTZO	→
(ALD.) MOMENTU BOSTGARREN HILABETE	→	↓		KASIK KONTSONANTEA	→	ZAINETAKO LIKIDO AZKENEKOA	→			↓	
→				↓		ERROA	↗				

LETRA KENKETA

Kenketa honetako letra bakoitzari zenbaki bat dagokio. Zein da kenketa honetako letra bakoitzaren balioa? Zergatik? Ondoko kuadro honetan duzun zenbaki bakoitzaren azpian, ipin ezazu zure ustez hauetako bakoitzari dagokion letra. Zenbaki bati letrarik ez dagokionean • ikurra ipiniezazozu. Koadroko zenbaki baten azpian letra bat azaltzen bada, har ezazu aurrez ematen dizugun laguntza bezala.

LAGUNTZA: Z letra handiago G letra baino.

N I K

Z U K

G U K

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	U						N		

EZETZ ASMA

1.- ZEIN TALDEREN AURKA JOKATU ZUEN ERREALA-K BERE AZKEN PARTIDUA 1981EAN, LIGA IRABAZI ZUENEAN

- a) Gijon
- b) Sevilla
- c) Athletic
- d) Alaves

2.- NOIZ IZENDATU ZUTEN AITA SANTU JUAN PABLO II.A

- a) 1974ean
- b) 1978an
- c) 1980ean
- d) 1984ean

3.- NON OSPATU ZEN «BAI EUSKARARI» FESTA

- a) Bilboko Erakustazokan
- b) Donostiako Belodromoan
- c) Bilboko San Mamesen
- d) Gasteizko Salburuan

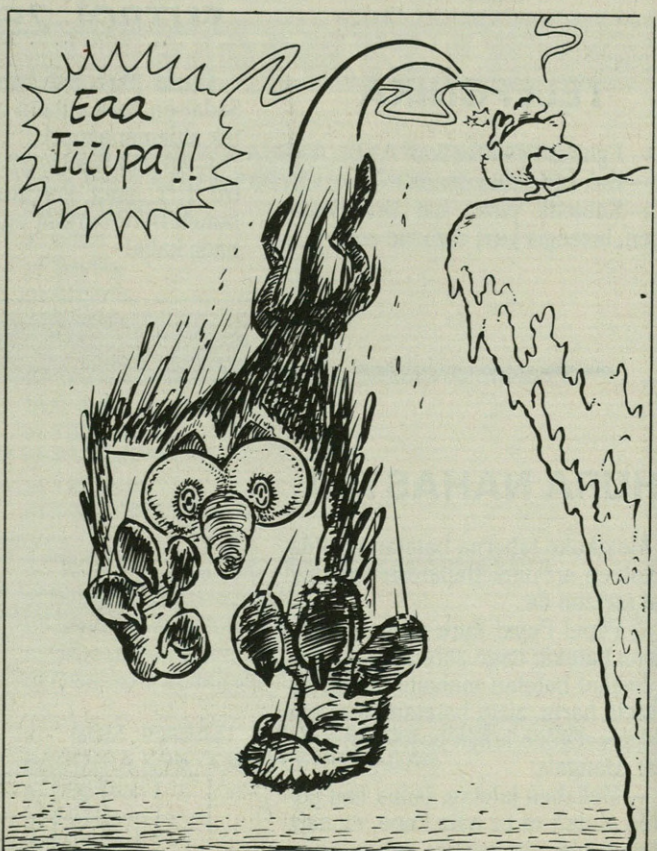
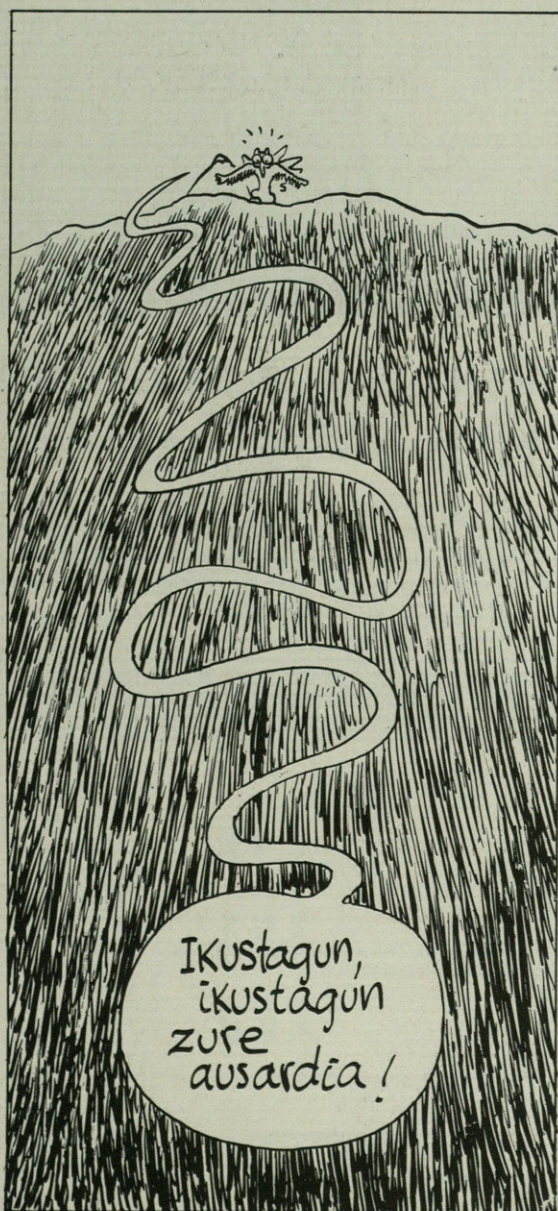
4.- NOIZ IRABAZI ZUEN KAIKU-K BERE LEHEN BANDERA KONTXAKO ESTROPADAN

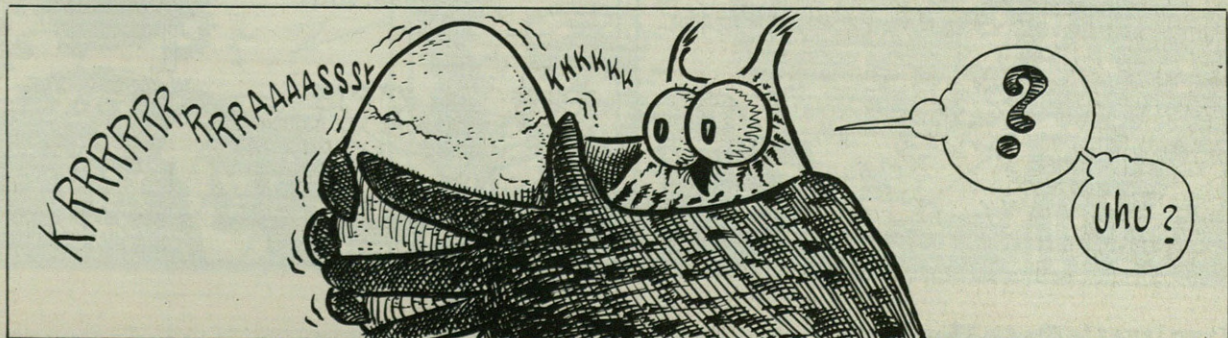
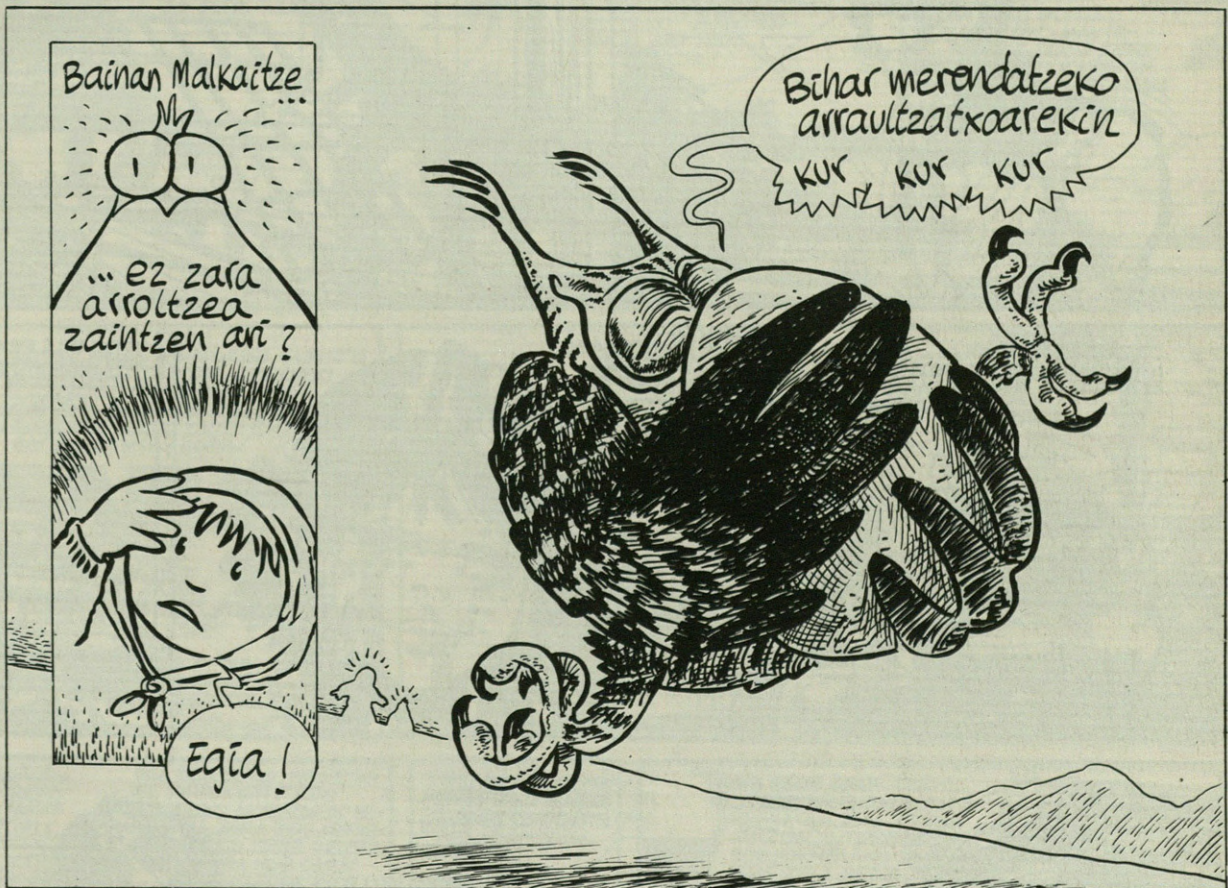
- a) 1961ean
- b) 1970ean
- c) 1978an
- d) Inoiz ez

[illegible]

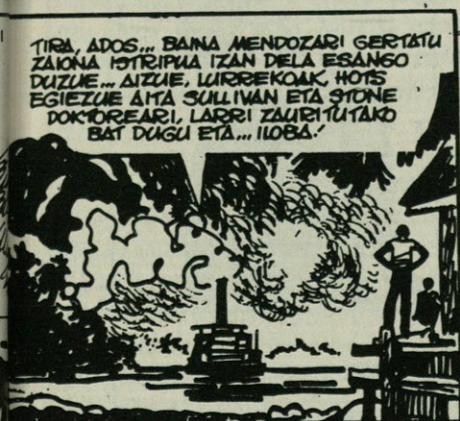
Geldi hemen Malkaitze!

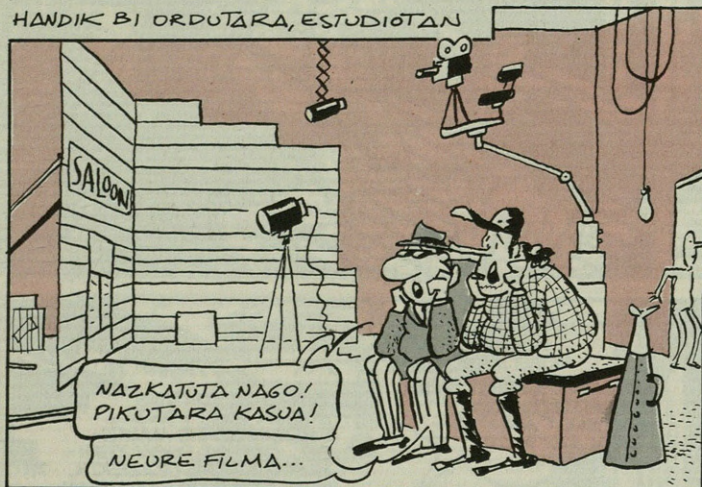
Asabak eta ele zahararak

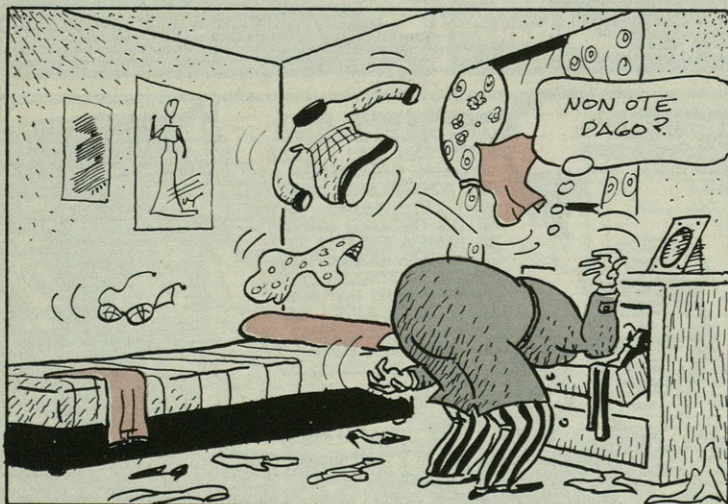
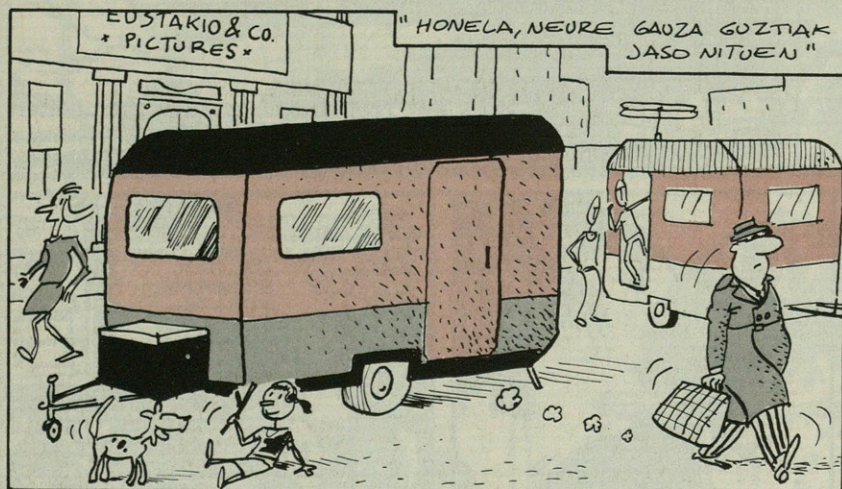
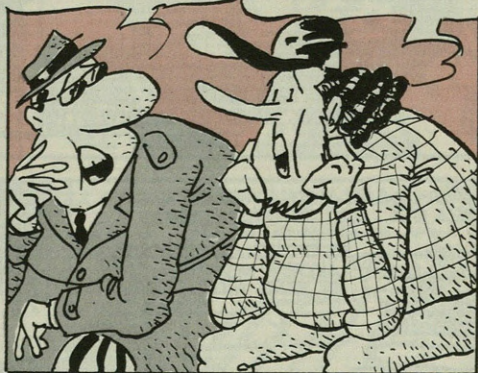
BOKATA ZELULOIDE ODOLTSUA

HANDIK BI ORDUTARA, ESTUDIOTAN

SENTITZEN DUT
BAINA KASUA UTZI
EGNGO DUT

HOBERENA
IZANGO DA

Amonarriz, Galarraga eta Seguroa hirukoteak «Txisteka-Misteka»ren
laugarren kaseta kaleratu berri du

EUSKAL UMOREA

ATERALDI BERRIEN BILA

U
M
O
R
E
A

Jenialtasuna dibertigarria da. Shakespearearen esaldi honen ildoan, ingelesek umore beltza landu zuten beren historian; italiarrek, berriz, finago jokatu zuten irriarekin, juduek mota berezia trebatu zuten bitartean. Euskal Herrian ordea, umorea bertsolaritzara mugatu da gehienetan eta Fernando bezalako pertsonaia batzuek aparte, apenas irrifarrerik sortu da inguru honetan. Azken urteotan halere, txiste, kondakizun eta graziaz hornitutako saio algaratsuak burutu dira, telebistako «Funtzioa» programa, «Ama begira zazu» antzerki obra, «Txisteka Misteka»koen laugarren kaseta edo Mañukorta bertsolariaren fenomeno berezia, besteak beste. Elementu guzti hauek umore esparru berria jorratu dute kasu batzuetan, eta tradizioari jarraitu bes-teetan, baina egoeraren aldaketaren berri iragarri dute, dudarik gabe.

Euskal umoreak konnotazio desberdinak izan ditu. «Erizpideak ezarri eta sozio-logia antzeko zerbait burutzea arras zaila da, baina ene uste apalean, euskaraz egin-dako umorea bertsolarien eskuetan egon ohi da, nekazal giroko gizarteetan, euskarak berak ere, han iraun baitu», adierazten du Jose Inazio Ansorenak, ETBko «Funtzioa»n Piter-en papera antzesten duenak; «ziria nork nori sartu» tankerakoa egiteaz gain, hemengo umorea nahiko lokalista izan da», gaineratzen du berehala.

Bertsolaritza

Arpajole gehienek onartu egin dute bertsolaritza eta herriska txikiekiko atxikimendua. Lazkao Txiki eta Mañukorta fenomeno bereziak izan dira azken urteotan, baina Joxe Migelek aitortzen duen bezalaxe, «umorea desagertzen ari da herrietan. Hirietan berriz, jendea presaka eta elka-

Euskal gizarteak serio fama izan du betidanik. Bertako umorea bertsolaritzara eta gertakizun zaharretara mugatu da batetik, eta Fernando Amezketarra bezalako kontalarien bildumetara bestetik. Azkenaldian ordea, algara eragin duten hainbat saio sortu da. Egoera aldatu egin bide da, baina ba al dago euskal umorerik gaur egun?

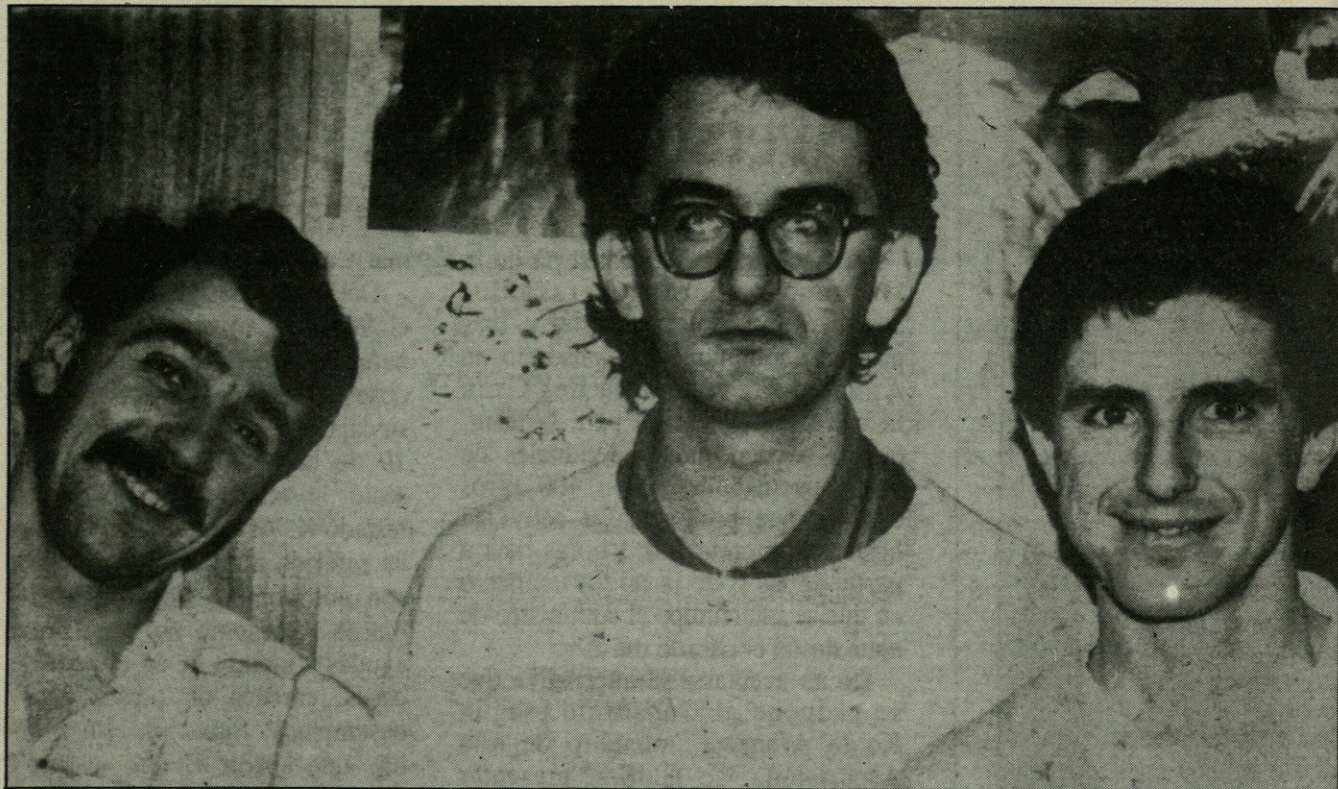
Txistuko katedratikoa izateaz aparte, arpa jotzen ere ederki askorik daki Jose Inazio Ansorenak.

rreren gainean bizi da eta inork ez du irrifarrerik egiteko astirik. Lehengo gizonak oraingokoak baino umore gehiago zuela pentsatzen dut». Lazkao Txikik lagunarteko zirijoko eta entzundako gertakizunetan gauzatu ditu bere broma ezagunak, eta oraindik gogoz kontatzen du soldaduskan izan zuen lagun harekin pasatutakoa: «Berak ez zekien letzen eta neroni ematen zizkidan eskutitz guztiak familiar eta lagunen berri jakin ahal izateko. Behin batean, an-

dragaiaren gutuna heldu zitzaion eta gizarajoak, kartan zegoenaz ohar ez nedin, belarrizuloak estali arazi zizkidan, irakurtzen nuena ez entzuteko alajainkoa».

Komeri hauek nekazal giroan errotu ziren. «Euskal umore urbano eta hiritarra falta zaigu», onesten du Ansorenak berriro. «Izanez ere, euskal ziutate bakarra Donostia izan da, eta bertan zenbait tipo xelebren sortu arren, Sarriegi, Pio Artola edo Bilitx bat esate batera, ahaztu egin ditugu.

ARTIBOA

Joxerra, Kike eta Gillermo, hauxe hau hirukotea!

Tamalez, gainera, donostiarrismo itxusia ezagutu dugu azken berrogeita hamar urteotan, umore urbano kaxkar eta lokalista bilakatuz».

dio buelta esanahiari. Euskal umoreak lurrari itsatsia iraun du nolabait».

Zentzu honetan, Ansorenak nekazal gizartearen bizimodua azaltzen du izaera beltzaren aitzakitzat. «Aldez aurretik esan

behar da, umorearen inguruan ez dela ezer teorizatu eta adierazten den guztia nahiko hipotetikoa dela. Ene ustez, nekazal gizartearen gogortasuna, pobrezia eta gorabehera guztiek ez zuten denbora askorik uzten alegantziarako. Euskaldunak, nolabait esanda, erreprimituak izan gara». Alor honetan, bertsolaritzak funtsezko lana egin bide du, bere balioa zehaztuz ordea. «Bertsolaritzaren balorerik handiena euskararen gordeleku bihurtzea izan da, umore kontuan neronek ez nioke behintzat erru guztia leporatuko».

Kike Amonarriz txiste kontalaria berriz, erdipurdi agertzen da erantzunaren aurrean, ezen «bertsolariek funtzio soziala bete bait dute, eginkizun honetan ideologia transmititu, herriaren defentsa bultzatu eta umorea heleraziz». Umorearen emaitza nahiko beltza eta tristea gertatu da osterira iraganen, Piter-en aburuz behinik behin:

Lurrari atxekia

Koldo Amestoi ipuin kontalariak bestalde, ezaugarri berezia eranstean dio euskaldunaren izaerari: «Hemengo umorea txisteari lotuta egon da pixkabat. Hegoaldekoek, iparraldekoa oso frantsesa dela dio, baina Estatu frantsesean Belgika eta Suizako jendea buruzko txisteak egiten dituzte, bere buruaz trufatzen ez direnean jakina. Euskalduna beharbada txisteari lotu zaio, baina bertsoetan erabili izan da xirtolaria deritzana, Mattin Treku kasu, zeinak norbaitek botatako esaldiko hitz baten aurrean, esaldi batez ematen bait

Koldo Amestoi txistera mugatzen du euskal umorea.

ARTXIBOA

Euskal umorea txisteari lotuta egon da.

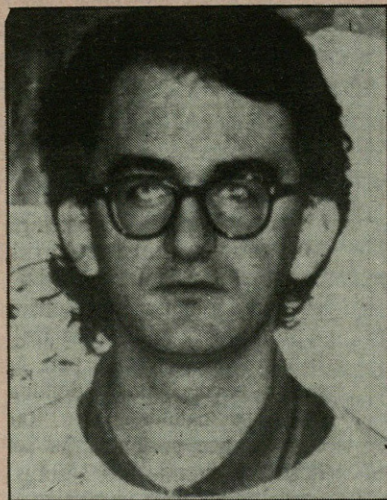
Koldo Amestoi

Lehengo gizonak askoz umore gehiago zuen.

Lazkao Txiki

«Txistea arma bat ere bada»

Txistea umorearen jokamolde herritar eta erabilgarriena da beharbada. Kike Amonarriz eta Joxerra Galarraga kontalariak orain dela zortzi urte murgildu ziren zeregin honetan, baina aurtengoan fitxaketa berria egin dute «Txisteka Misteka»ren laugarren txiste kaseta plazaratzeko ARGIA eta IZren eskutik. Kikek honela laburbiltzen du hirukotearen ezagutza eta jatorria.

Demanda handia dago azken bolada honetan eta eskakizun guztiei erantzutea ez da posible bestela.

Eta txiste berriekin erantzutea?

Txisteen arazo nagusia materialaren agorketa da, materiala erre egiten da. Izanez ere, txistea erraz zabaltzen da eta behin kontatuz gero, ezin da leku askotan errepikatu. Entzulegoak sorpresa eta berritasuna bilatzen ditu eta txistek antzekoak dira munduko toki guztietan. Geuk mimika erabiltzen ikasi dugu, irria aztertzen, eta efektu txiki batzu ere sartu izan ditugu azken lan honetan. Txisteen iturria jendearen kondakizunetan oinarritzen da oro har. Literaturan azaldu dira hainbat txiste kamuflatu, baina sozializazio bideak falta izan zaizkigu.

Zeuk zer txiste mota kontatzen dituzue?

Txistea, beste gauza batzuen artean, arma bat ere bada, eta bertan norberaren ideologia isladatzen da. Alde hortatik, txiste matxista, anker edo homosexualen kontrakorik ez kontatzen saiatzen gara, politikoak geure erara botako ditugularik.

Umore saioak ugaltu egin dira gainera azkenaldian.

Gustora onartu dira zenbait programa, «Funtzioa» telebistan edo «Ama begira zazu» obra antzerkian, esate batera. Euskal kulturak hutsune nabarmena izan du alor horretan eta orain arte eutsi badu, hemendik aurrera kalitatea exijituko du. Azken finean, ezinbestekoa iruditzen bait zait euskararen normalizatorako hizkuntzari funtzio ludikoa erantsi eta garatzea.

A.G.

«Euskarazko umorea gogorra gelditu da, hitzei mugatuta soilik, ozpintua batzutan eta sentimendurik agertzeke oro har». Gaur egun, bederen, «negar ez egiteagatik barrezka hasten gara», aitortzen du Lazkao Txikik erdal atsotitza kontutan hartuz: «Zaila gertatzen da batzutan jendea algaraz jartzea zerorrek gogorik ez duzunean».

ARTIBOIA

Lazkao Txikiren ustez, gaur egun ez dituzte garai bateko umorezko filmeak projektatzen.

Entzulegoa

Umorea bada, barre eragilea eta entzulearen arteko interakzioa baino ez da. Koldo Amestok azaltzen duen bezala, «umoristak entzulegoa maitatu behar du, dena eskaintzen jakin eta honek ematen duena hartzen ikasi, elkarren arteko komunikazioa sortzeko; gainontzeko ezaugarriak teknikoak dira». «Halaxe da bai», gaineratzen du Ansorenak, «komunikatzeko ahalmena behar da, ze azken finean, guztiok gara errikiduloak, barre egiteko modukoak».

Gaien aldetik, azkenik, «Funtzioa»ko komedianteak bi alderdi aztertzen ditu, hizkuntzari lotuta bereziki: «Batetik, euskaraz gazteleraz adierazi ezin daitezkeen gauzak esan daitezke; gai soziopolitikoetan permisibitate gehiago dago, euskal publiko eta geure arteko konplizitate gradua gertatuz. Bestetik, aitzitik, sexo eta erlijio gaiak daude; euskal entzulegoa inozo eta estu samarra da alderdi hauetan».

A.GOSTIN

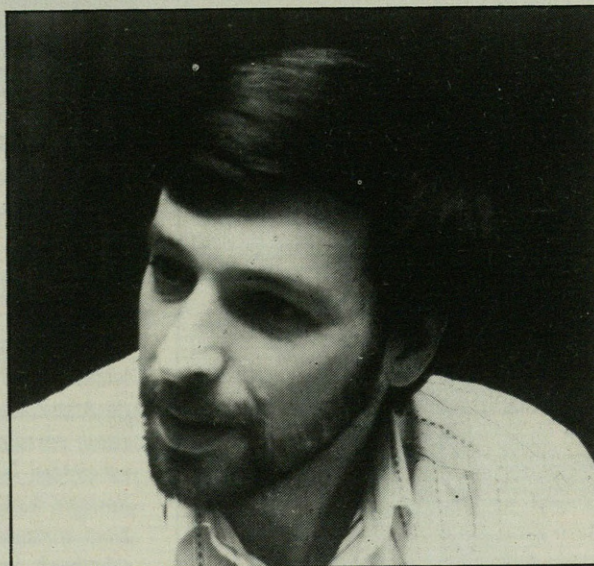
Historia Argian bertan sortu zen 1982an «Titiriteroak» izeneko sailaren barnean. Umorea sartzeko ahaleginarekin, umore ingeles edo literario antzeko zerbait landu genuen, baina denbora gutxi barru txistek argitaratzen hasi ginen, sormen lan horri jarraitu ezinean. Buruko almazenean zeuden guztiak kontatzen hasi ginen eta harrakasta dextea izan genuen. Geroxeago, Tolosa Berreuskalduntzeko Elkarteak gauzatu zen, eta beste hainbeste ekintzaren artean txiste afaria antolatu genuen, Iparraldeko irri-gauez kutsaturik nolabait. Bertan, Joxerra Galarraga, Jesus Peñagarikano, Andoni Egaña eta neu bildu ginen, eta jendearen eskakizunen poderioz, afari gehiago, liburu batzu, eta azkenik, kasete hauek sortu dira. Eta orain arte...

Aurten halaber, lagun berri batek hartzen du parte.

Joxerra eta neu aritu gara beti kontalari gisa aurreko hiru kasetetan. Duela urtebete, Loiola Irratiko txiste lehiaketan Guillermo Segurola ezagutu genuen eta kontalari aparta iruditu zitzaigun.

BESTERIK EZEAN MAPAGINTZA AMATEURRA AURRERA

Ikasketez eta, arraroena nonbait, baita lanbidez ere, geografoa dugu Imanol Goikoetxea. Autoedizio gisan, Aralar mendikatea mapa moldetan kaleratu berri duen gazte donostiarra hain zuzen. Horren aitzakiaz edo, solaskide izan dugu. Mintzagaiak besteak beste: Mapagintza, planoak, topografia eta toponimia.

Imanol Goikoetxea:

«Planoak egiteko mendian ibili behar da. Abioiez egindakoek desfasea sortzen dute»

Kartografia inguruko bere ihardun profesionalari loturik (terrenoak neurtzea, baserrien pistak ikustea,...), txikitatik letorkiokeen mendizale amorruari bidea emanez eta urtean zehar egiten dituen mendi ibilaldietan jasotzen duen informazioaren isladapen moduan mamitu zaio Imanol Goikotxeari "hobby" hau, mapak egitearena alegia; «Aranzadin hasi nintzen orain dela urte batzu, Ernioko mapa lehendabizi, Izarraitzeko lantxo batzu, gero Aizkorrikkoa, Gorbeakoa,... eta horrela, inertziatz, urtean barrena hartutako apunteez, saiatzzen naiz urtero gabonak aprobe-

txatuz mapa bat ateratzzen». Arestian aipatu dugun geografo lanetan aritzearen arraro izatea berriz, honelaxe azalduko litzateke: «la Geografo guztiak irakaskuntzan dabiltza, jendea oso erosoalea baita. Kartografian oso jende gutxi dabil, gehienak mendizaleak dira baina nik daukadan urteroko maiztasun hori inork ez du».

Bakoitzari berea

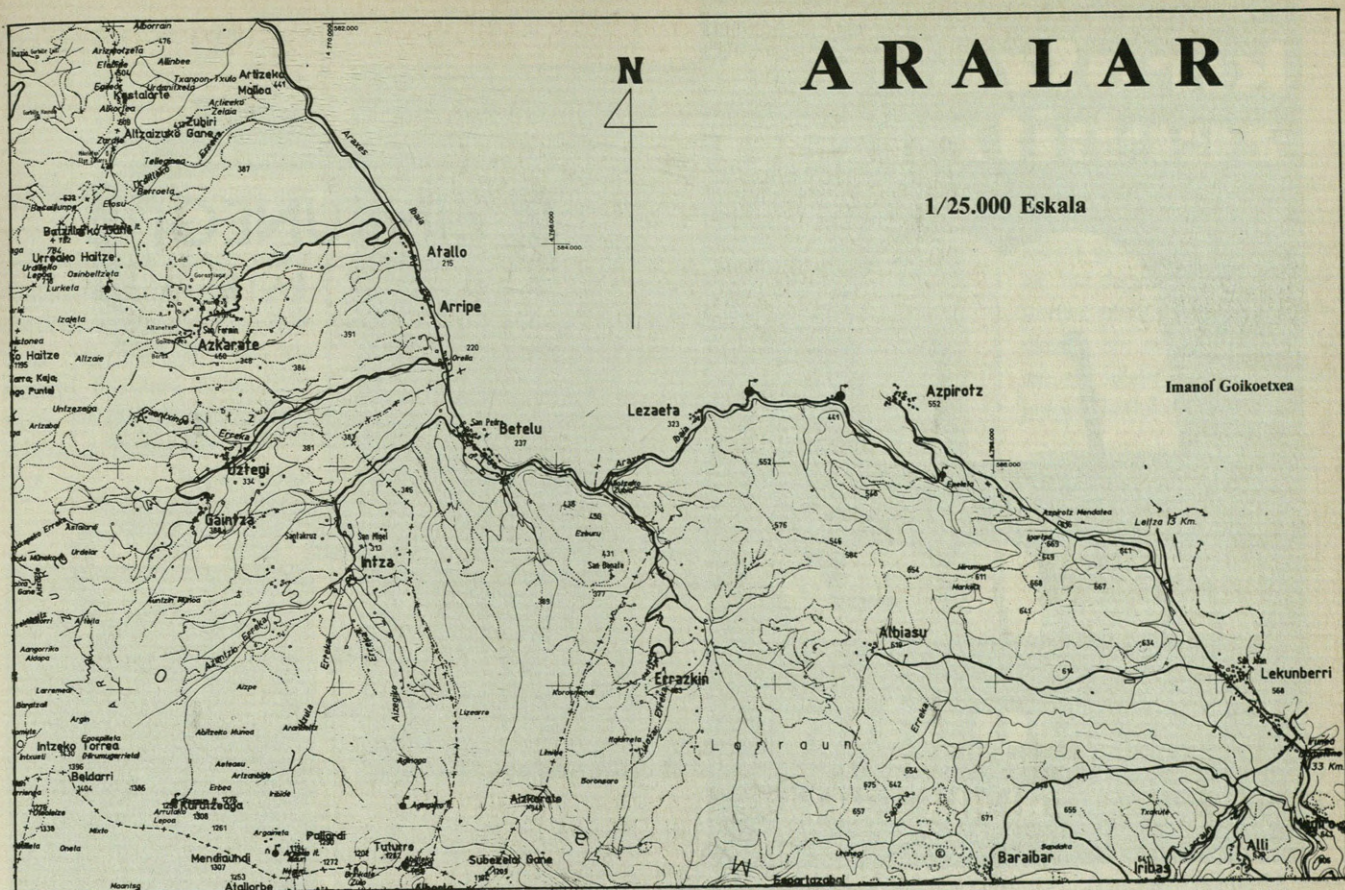
Halaber, interes edo grina hau ez omen da soberan nabaritzen administrazioaren aldetik, «Aritzean konturatzen zara hutsune bat dagoela, administrazioak beteko ez

duena. Beraz, gu saiatzzen gara. Hala ere, gure kartografi ez ofizial hau, publiko gutxi duela eta (Aralarko edizio honek 3 mila ale), ez zaio administrazioari interesatzen». Laguntzarik ba omen da ordea, halaz ere, «kontua da zuk egiten duzula lan guztia eta gero inprimaketa lanak ordaintzearen truke udaletxeek edo aurrezki kutxek edo direlakoez bereganatzen dutela, nolabait, egilearen tokia: beren izenak handi handi jarri eta egilearen aipamena lerroartean topatu behar». Bere lanak dohainik ala profesionalki ordainduta izan behar duela uste du mapaegile donostiar honek, orain, inongo erakundea urte osoko mendi iharduna orduka eta osorik pagatzeaz ados ez dagoenez, erizpide bikoitz honek bide bakarra hartzen du, lehena hain zuzen: «Izan ere ni amorratzen naiz ikusten dudanean morroin batek izugarritzko lana egin duela, urteak pasa dituela lanean eta gero inprentara joaten ausartzen ez delako edo, Diputazioara edo aurrezki kutxa batera jotzen duenean: Hau paotxa! zenbat behar duzula? 500 mila, milioi bat? Tori ba! Gero, egile giblean geratzen da logotipoaren atzean. Ez da izen arazoa, baina, bakoitzari berea...».

Mapagintza desberdina

Aritze pertsonal eta "amateurra" oraingo ezinbestekotzat jota, saiatu ginen kartagintza hau zehazten, «Instituzioek, Administralgoak edota militarrek egiten duten kartografia, tekniko da. Nereak, honek —Aralarko mapa hartuz— beste helburuak dauzka, kulturala edo turistikoa litzateke, ezaugarri gehiago ditu eta aberatsagoa da zenbait arlotan (megalitismoa, bidexkak, txabola pila bat zehaztuta...). Kartografi diferentea da».

Filosofiaz gain, bere lan moldea bereizten du Goikoetxeak desfasea azalaraziz: «Planoak egiteko mendian ibili behar, gaur

Aralarko mapa berri honek Aranzadikoen agorpenak utzitako hutsunea ederki beteko du.

egun dauden bitartekoekin berriz, abioiez dihardute. Esaterako, egun datu zaharrak hartu, alegia toponimia eta bide zaharrak markatu eta... zasta! gainean ipini. Zer gertatzen da orduan? Orain erabiltzen ez diren bideak markatuta daudela eta egin diren pista berriak agertzen ez direla. Desfase bat dago». Abioiek ez omen lukete hainbesteko zehaztasunik emango, izan ere bide zidor eta baso pista gauza bera lirateke: marra bat. Gure solaskidearen ustez hor legoke, besteak beste, bereizgarri bat berak eta administrazioak edo militarrek egiten dituzten mapen artean. Adibide single bat: «Militarrek egindakoek "camino de herradura"tzat jotzen zituztenen aurrean, mendiz mendiko azterketak argitzen du 'land-rover' etaakoak bihurtu direla».

Militarrak eta toponimia

Militarrak aipatu ditugu, eta hauek izan dira —arrazoia arrazoi— gure bazterrak mapa batean isladatzeko zaletasun handia agertu dutenak. Toponimia mailan esaterako, hauen arrastoa agerikoa da: «Erdaldun hutsak dira eta erdaldun bela-

rria dela eta oso tratamendu txarra eman diote toponimiari. Etortzen ziren beren soldaduekin eta hasten ziren galdezka kriston astakeriak egin eta egiten dituztela».

Toponimia arazoari eutsiz, esan genezake Imanol Goikoetxearen lana ardura horren lekukoa dela. Batetik ixilpean dauden toponimoak azaltzea eta bestaldetik galtzorian daudenak berreskuratzea, «horretarako beti galdezka aritzen naiz. Aipatuko nuke Urbasako mapa osatzerakoan izan nuen informantea, altsasuar bat, zeinak bilduta zeuzkan makina bat toponimo jaso nituen, galtzeko zorian zeuden asko jadanik hor geratuko direla denon ezagutzarako». Toponimiarekiko begirune honek halere, badauzka bere koxkak izan ere ortografi-

koki sistematizatu gabea den eremua da «eta erizpide jakin batzu erabiltzen baditugu ere, ez gara filologoak».

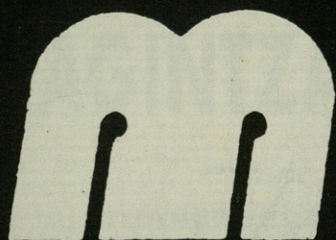
Azkenik, orokortasunatik Imanol Goikoetxearen azken lana aipatzera pasako gara, Aralarko mapa hain zuzen, orain 13 urte Aranzadik plazaratutako eta egun agortuaren oinordeko ugalduta eta korrejitura. «Bibliografia handiko mendikatea dugu hau, halere, Aranzadikoa topografi mailan oso ona izanik, edizio honen aportazioa —lau tintaz egina— toponimia azterketaren zehaztasun eta aberastasuna litzateke». Autoedizioa, autopromozioa, autobanaketak, autotolesketa eta autoabar frankoren kumea den argitaraldi honek, planoek merkatuan duten salmenta kopuru eskasari egin beharko dio aurre, halarik ere «mendizalegoarengan badago nolabaiteko espektatiba».

Bitartean eta mendi txango eta baso ibilaldiak tartekatuz, tesi doktoralaren prestakuntzan lanpetua izango dugu Imanol Goikoetxea. Datorren urterako beraz, ziurrenez, ez dugu urteroko mapa berririk izango.

JOXAN OIZ

Militarrek kriston
astakeriak egin eta egiten
dituzte gure toponimiaz

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

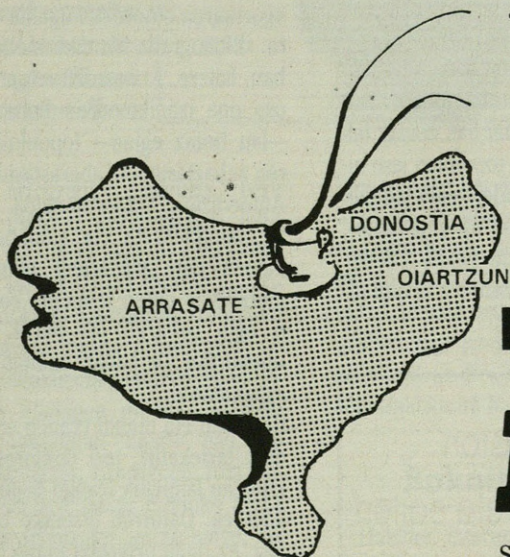
donostia

☎ 271050 eta 270447

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

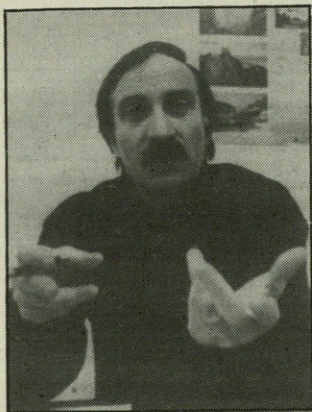
LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

**BI POESIA MOETA
LITERATURAN**

“Harrigarriki iazkoa urte joria izan zen poesiari dagokionez. Jakina da egungo euskal poesiagintza bi joeratan bereizten dela: literaturari mezu —politikoa— aurrejartzen diona eta mezuari literatura aurrejartzen diona. Debate horrek bizirik jarraitzen du Euskal Herrian.

Jon Kortazar.
(«Leer», 27. zbk.)

**IRAKASLEEN EGOERA
SEASKA-N**

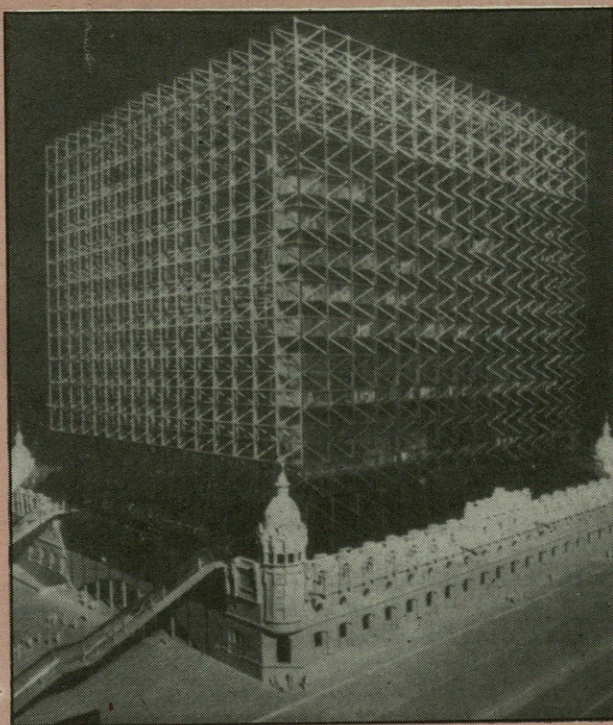
“[Hezkuntz Ministeritzan] ez dute kontutan hartu irakasle horiek duten profesionaltasuna, aintzinakotasuna. Kotsideratu behar dugu lehen etapa hori, kontratatze hori egoera transitorio bat dela. (...) Hemendik urte bat, bi, hiruren buruan berriskuste bat izanen da; orduan hobeki negoziatzea ahal izanen dela pentsatzen dugu.

Jean Louis Maitia.
(«Hemen», 90-1-12).

**ELEUTERIO TAPIAREN
OMENEZ**

“[Trikitilariarena] bizitza nahiko bohemioa da, zaila da zenbat lekutan jotzen zuten kontutan hartzea, baina marka dezentek egindakoa dela uste dut. Berak inoiz hilabete batetan 27 lekutan jotako kontuak aipatzen zituen.

Juan Tapia.
(«Egin», 90-1-13).

GORORDO ETA ARREGI-REN ARTEAN EZTABAIDA

**ALHONDIGA-KO PROIEKTUA
JAURLARITZAK BABESTU EZ**

—Bilboko Alhondiga kultur zentru bihurtu eta kristalezko kubo erraldoi bat bilakatzeko proiektuaren inguruan eztabaida latza kaleratu zen iragan den astean. Gorordok Bilboko Udalak proiektua onar zezan lortu baldin bazuen ere, Arregi Kultur Sailburuak, bidezkoa ez dela eta patrimonio artistikoa kaltetzen duela adieraziz, Administrazioak horrelakorik onartu ezin duela jakin erazi zuen.

Kultur zentro honi buruzko afere berririo ere agerian utzi dute PNV alderdiaren barnean dagoen zatiketa: Arzallus zaleak alde bate-tik (Gorordo tartean) eta Ardanzen ildokoak bestetik (Arregi bide-ratuta). Antza denez antzekorik ere gertatzen da EEn: Alhondigako proiektuaren aldekoak (Teo Uriarterekin) eta kontrakoak (Jon Nicola-sekin).

BEOTIBAR FRONTOIAN TRIKITI SAIO LUZEA

**ELEUTERIO TAPIARI OMENALDIA
TOLOSAN TRIKITILARI EGUNEAN**

Iaz kaleratu zuen Elkar argitaldariak Tapiatarren trikitixari eskaini-tako diskoa, omenaldi modukoa. Eta iazko irailaren 17an ere ospaki-zunak egin ziren Asteasun. Pasatu den larunbatean, Tolosako Beoti-bar frontoian eskaini zitzaion bigarren omenaldia Eleuterio Tapiari Trikitilarien Egunean. Bertsolariak eta trikitia frango izan zen, bertan ikusi ahal izan genituela egungo jolerik ezagunenak ere.

□ **IRUÑEAN** egindako urteko azken bileran Euskaltzaindiak 1990. urteko ekitaldi eta batzarren egutegia erabaki zuen. Gogoan edukit-zekoa izango da aurtengoan Larramendiren jaiotzaren hirugarren mendeurrena ospatuko dela.

**«GURE IRRATIA»
STEREOZ AIRERATU**

□ Ongi hasi du urtea Baionako «Gure Irratia»k. Hobekuntza tek-nikoak garatzen ari dira piskana-ka, eta dagoeneko erdietsi dute stereo-emititzen hastea. Progra-mazioa ere eraberriturik agertu da, eta hilabete honetan zehar gorputz hartuko du.

**GALARROTSIK EZ
AURTENGOAN ERE**

□ Iazkoan ez ziren Galarrotsak taularatu ahal izan, eta aurtengoan ere ez da Iparraldeko antzerki topaketarik egingo, Koldo Amestoy («Nik debru dakita!») eta Bordaxuri taldea («Gure etxe-ko idiak eta orgak») salbu, beste inork ez bait du obrarik atundu. Galarrotsen orde, Eihartzea kul-tur etxearen inguruan aipatu ant-zeslan horien emanaldiak izan-go dira martxoaren 2, 3 eta 4ean. Ea hurrengo urtean suben-tziorik badagoen Galarrotsak be-tirako agor ez daitezen.

**MASKARADAK ERE
DEUSEZTATUAK GERATU**

□ Urtarrilaren 14ean Altzai eta Lakarriko lagunek Maskaradak eskaintzeko asmoa baldin bazu-ten ere, deusean geratu dira az-kenik, «Zumalakarregi» pastora-leko partaide ziren bi pertsona zendu bait dira minbiziz orain-tsu. Horietako bat, iazko pastora-lean Fernando erregeren pertso-naia egiten zuena.

GORKA ARRESE

DONOSTIAKO EGOITZA PROBISIONALEKO IKASLEAK GREBAN,
UDAL TAILERREN FUNTZIONAMENDUARI ESKER EUSTEN DIO

Ez da benetakoa Antzerti-ren berregituraketa

Antzerti eskolaren sorreratikako arazoak ez dira sekula konpondu ahal izan. Etxebeste eta Arozenaren dimisioak behin eta berriro eskatu izan dira, eta azken aldian Eusebio Larrañagarena. Iaz jarri zen martxan Antzerti-ren berregituraketa, baina kalapita azaleratu da egunotan.

Arregi, Larrañaga eta Arozena jaunek iragan azaroan eman zuten ezagutzera Antzerti eskolaren berregituraketa prentsaurrekoz. Gisa honetan, antzerki ikastaroak lau urtetara zabaldu ziren: lehen zikloko bi urteak Donostiako egoi-

tzan edota Gasteiz, Errenteria, Getxo eta Basauriko tailerretan burutzeko; eta bigarren zikloko beste biak Donostiako Antzerti egoitzan osatzeko.

Iazdanik martxan jarritako egituraketa berria ordea, ez da kon-

ponbide hain berria. Erreferentzia bat jartzearen, nahikoa da 1985ko uztaillean ARGIA (1.067 zenbakian) Mikel Antzak izkiriatutako eritzi artikuluan erreparatzea: «Orain aldaketa datorkigu. (...) Udal antzerki lantegiak buztatuko dira, bide batez Antzerti eskolarako zubi izan daitezen».

Dexente atzeratu zaizkie kontuak, eta aurrean deliberatu dute asmo horri ekitea. Aldez aurretik ordea, Lakuako Kultur Saileko Eusebio Larrañagak Graells eta Mountaner antzerki experto kataluniarrek kontratu zituen 87-88. ikasturtean, Antzerti-ren berregituraketa plangintza traza

zezaten.

Kataluniar expertoen proposamenen artean zegoen udal tailerren homologazio plangintza, orain Jaurilaritzako arduradunek eta Antzerti-ko zuzendaritzak Antzerti-ren berregituraketa deitu dutena. Baina ez zen poposamen bakarra. Eta are gutxiago funtsezkoena.

Antzerti patronato edo ente autonomo bilakatzea zen ezinbestekotzat jotzen zutena, eta ez gaur egun bezala Administrazioaren eskutan zentralizaturik edukitzea, ezen gisa honetan eskolaren funtzionamendu eta barne egituraketa osoa Jaurilaritzako departamenduaren menpekotasunez gobernatzen bait da, Administrazioako gorabeherak suposatzen duten geldotasun zamaz. Halaber, ez da egitura demokratikorik posible Antzerti-n: ez dago eskola kontseilurik, baizik eta zuzendaritza soilik —Administrazioak baino alda ezin dezakeena, eta horrenbestez sorreratik berbera izaten jarraitzen duena—.

Duela urtebete horixe salatzen zuen Antzerti eskolako irakasle ohi batek: «Arozenaren dimisioa —dagoeneko bere gaitasun baldarra, alferkeria eta analfabetismo teatrala sobera demostratua geratu bait da—, eta Antzerti erakunde autonomo bat bilakatzea —jestio ekonomiko eta administrazioaren, barne antolakuntzaren eta zuzendaritza minimoki demokratikoaren independentzia bermatuko duena—, horiek dira ezin alde batera utziriko lehen

Lakuako Administrazioaren aldetik, Joseba Arregi eta Eusebio Larrañagak aurkeztu zuten iazko azaroan Antzerti-ren berregituraketa.

ARTXIBOA

Egenio Arozena: «Lakuako Kultur Saila Antzerti-ren gainetikan dago»

ARGIA.— Zertarako kontratatatu ziren bi kataluniar 'experto' Eusebio Larrañaga Jaurilaritzako Kultur Sailera heldu zenean?

E. AROZENA.— Erreflexio modura ze aldakuntza egin, ze bide hartu aholku emateko. Azken batean, Antzerti-ren konfigurazio bat egiteko. Konfigurazio berri horren arauera bi ziklo eratu dira: lehena, udal eta aldundi tailerretan egitekoa (bi urte); bigarrena, Donostiako Antzerti-n (beste bi urte). Taldeak ere bi izango dira: euskarazkoa eta erdarazkoa. Eta matrikulaketak bi urtetik behin egingo dira, zeren eta urtez urte egiteak suposatuko luke aktore aldetik izugarritzko mugimendua.

A.— Udal tailerrak homologatzeko asmoa ez da berria. Gogoan daukat gutxienik 84-85. ikasturtean horren ideia azaldu zela...

E.A.— Bai, hala da.

A.— Kataluniarren proposamen horri 89-90. urtean heldu zaio. Baina kataluniarren lehentasunezko proposamena Antzerti patronato edo ente autonomo bilaka-

tzea zen, eta ez Administrazioaren menpekotasunez jarraitzea. Behin baino gehiagotan erreibindikatu izan da hori. Ez da komenigarritzat jo ala?

E.A.— Nik hori ez dakit. Baina uste dut ente autonomoa egiteko aurrena guk gorputz hartu behar dugula. Antzerti-ren etorkizunaz zuhur aritu behar dugu, ez bait dakigu oraindik ze bidetara joango den.

A.— Zergatik aldatu zen Antzerti-ko egoitza Donostiako Andia kaletik Zorroa-gara?

E.A.— Ez dut uste arrazoirik badagoenik. Andia kaleko egoitza beti probisionala izan zen. Eta oraingo aldaketa ez da aukera txarra. Uste dut hemen askoz hobeto gaudela. Gainera, ez gara harritu behar Zorroa-

ga-ko egoitza ere probisionala bada. Hara eta hona ibiltzea teatro talde eta eskola gutzi-kin pasatzen da.

A.— Zorroagako egoitza alokatua dago eta aurten amaitzen da kontratua...

E.A.— Donostiako Udalarena da eta ez dugu oraindik hitz egin. Ez dakit zer gertatuko den. Urtetik urtera erabakitzen da kontratu berria egitearena. Orain behintzat hemen gaude. Gerta liteke Udalak egoitza hau beste zerbaiteko behar izatea.

A.— Kataluniarren aholkularitza amaitu eta irakasleak bota egin ziren Antzerti-tik oposaketak konbokatzeke. Desertuak utzi ziren (88ko abendua).

E.A.— Aurkeztu zirenek maila ematen ez zutelako.

A.— Baina oposaketa haiei errekurtsioa sartu eta arazoa Madrilgo Auzitegi Gorenean dago erabakiaren zai. Zergatik atera ziren 89ko abenduan beste oposaketa batzu aurrekoetan sortutako afera konpondu gabe?

E.A.— Hori ezin dizut nik erantzun. Administrazioako gorabeherak ezin dizkizut nik erantzun. Lakuako Kultur Saila Antzerti-ren gainetikan dago.

A.— Eusebio Larrañagaren erantzunkizuna al da oposaketak konbokatzea, oposaketako tribunalak plazak hutsik uztea, oposaketetako aktak ez sinatzea...

E.A.— Lakuan galdetu.

A.— Bitartean lan kontratu tenporalak egiten segituko du Antzerti-k, programak kurtsilo moduan betez?

E.A.— Bai.

A.— Hori petatxo politika egitea da.

E.A.— Petatxoka bizi gara Euskal Herri oso honetan.

A.— Eta noiz arte horrela?

E.A.— Ez dakit. Ezin dizut erantzun, Lakuako Kultur Saila Antzerti-ren gainetikan dago.

GORKA ARRESE

«Petatxoka bizi gara Euskal Herri oso honetan», adierazi du Eugenio Arozenak Antzerti-ko egoeraz solasean.

printzipioak» (ARGIA, 1.229 zenbakia). Horra, Antzerti-ren oinarritzko eta benetako berregituraketak izan beharko zukeena.

Ikasleak greban

Donostiako Antzerti-n dauden 31 ikasleek muga gabeko grebari ekin zioten urtarrilaren 8an, gutxienik astebete iraun duena (erredakzioa ixterakoan). «Geure aldetik aurtengo urterako plan bat pentsatzea eta proposatzea erabaki genuen. Hala egin genuen 1989ko ekainean, guk aurkezturiko eta Jaurilaritzatik bidalitakoaren arteko akordio batetara helduz. Kurtsoaren bigarren trimestrea hasteko atarian ordea, irakaslerik ez! Denbora betetzeko ahots kurtsiloak ezarriko diz-

kigutela esan digute. Zertarako hainbeste betegarri?».

Experto kataluniarrek Donostiarako 9 irakasleren beharra nabarmendu zuten. Egund 3 besterik ez daude (dantza, ahotsa eta antzerkiaren historia gaietarako). «Interpretazio, gorpu espresio eta tailer irakasleak behar ditugu. Antzerki ikasketetan gai oinarritzkorik baldin badago, hiruok dira gutxienik».

Administrazioak urtarrilaren 21erako arazoak konponduko direla jakin erazi die. «Orain egin dute konbokatoria, eta dagoeneko egin eta erabakia egon beharko zukeen. Eusebio Larrañaga promesaka etorri zaigu Lakuatik, baina horiek betikoak dira. Irakasleen kontratuak ikusi nahi di-

GORKI

Antzerti-k martxan jarri duen planifikazio berriaren barnean, lau urtez osaturiko ikastaldien lehen bi mailak, herri ezberdinetako lau udal antzerki tailerren esku geratu dira (Donostiako Antzerti-koaz aparte): Gasteiz, Basauri, Erreterria eta Getxo. Tailer bakoitzean homologatuak izan diren lehen mailak antzerki titulua lortu nahi duen jendeari zuzenduak daude. Hasiera batean 2 urtetako lehen zikloa soilik tailerretan izan eta bigarren zikloa Donostiako Antzerti-n burutzeko erabakia hartu bada ere, litekeena da 4 urteak tailerretan burutzea. Tailer bakoitzak 2 milioiko subentzioa jasotzen du, nahiz tailerretako arduradunek dioten ez dela nahikoa kurtso osoa betetzeko, irakasle kontratazio, materiala eta tailer bakoitzak ikastaldiari erantzen

dizkion ikasketa gehikorrak direla eta.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak, proiektuak aurkezteko epea zabaldu eta hortik lau tailerren plangintzak onartu ditu. Kurtsoak homologatzeko, Antzerti-k jarri dituen baldintzak minimoak dira: bertan matrikulatuko diren ikasleek eskola graduatu beharra; asteroko 15 klase ordu eman; eta *interpretazioa, ahotsa eta gorputz espresioa* sailak lantzea.

Lau tailer hauek urteetako lanean kontutan izateko esperientzia lortu dute. **Gasteizko tailerra** dugu zaharrena. 77-81 urteetan *Denok* antzerki kooperatibaren eskutik antzerki proiektu oso bat jartzen da martxan, irakasle kooperatibis-

ta eta kontratatuekin. 82-85 urteetan Antzerti-rekin batean, lehen bi maila homologatu ematen dituzte. Ondorioz, Eusko Jaurlaritzaren subentzioa jaso eta irakasle eta sistema pedagogikoaren estabilizazioa suertatzen da. 88ko udan, udal tailer hau lehiaketara atera eta *Porpol* konpainiaren esku gertzen da eta bi urtetako ikastaldiak antolatzen dira, muntaia ugari burutzen direla. Azken kurtso honetan Antzerti-ko homologazioko antzerki ikastaldia antolatu dute, bertan 26 ikaslek diharduela.

Getxoko antzerki eskola 83an jarri zen martxan, udal-txearen subentziopelan. Bederatzi hilabeteko kurtsoak ematen ziren, hainbat muntaia bu-

rutuz. Handiagotuz joan zen ahala, *Zentru Dramatiko Konpainia* jartzen da atzean. Hiru urteko iraupeneko ikastaldiak antolatu izan dituzte. Aurten ikastaldi homologatuan antolatu eta 19 ikasle daude bertan.

Atelier kolektiboak bultzaturik, 86. urtean **Erreterriko antzerki tailerra** sortzen da. 88an, taldean emaniko banaketatik sortuko den *Ur* kolektiboaren esku geratzen da, izaera profesionalago bat lortuz. 25 ikasle ditu gaur egun ikastaro homologatuan.

Tailer guzti hauek eskeintzen duten aukera izugarria da; haur nahiz helduentzako ikastaroak; erreziklaje ikastaroak; espezializazioak; kafe teatroak antolatu; egunkaritzako informatiboak argitaratu; bai bertako eta kanpoko antzezlan eta taldeak ekarri; mahai-inguruak antolatu...

Orohar denak ados daude, Euskadiko antzerki eskola nazionala denaren deszentralizaziaz; beti ere beraien pertsonalitate eta independentzia mantenduz. Tailerren arteko lan eta esperientzi trukaketa bultzatzeko saiakeretan dabilza orain, ikastaldia ahal bezain aberats eta zabala izan dadin.

LOREA AGIRRE

Antzerti Donostiako Zorroagako egoitza.

tugu. Besterik ez. Orduan utziko diogu grebari».

Itxuraz, bete gabeko promesa asko ezagutu dute ikasleek ikasturte hasieratik. «Lehen mailakoak euskarazko eta gaztelarazko taldeetan banatuko ginela zioten matrikulaketa aurretik, baina elkarrekin ari gara. Eguneko hiru ordu emango zizkigutela agindu ziguten, baina bi besterik ez ditugu. Kurtso hasieran gorpu espresioa irakaslea izango genu-

la, baina oraindik ez dugu ikusi. Dirua zor digute gure poltsikotik ordaindutako kurtzilo batzuegatik...».

«Teatroa egin nahi dugu, eta ez gure ikasketak burutu ahal izateko borrokatu. Hitz itxaropentsuez aspertuta gaude, nekaztuta gaude. Nazkatuta gaude, gure lana, denbora eta indarra esperantza hari ahul batetan zintzilikatuta ikusten. Hemen ez dago 'Antzerti eraberriturik'!».

Antzerti-ren egoitza baldintza eskasetan

Zorroagako Antzerti-ko egoitzaren baldintzak ez dira batere txukunak, Eugenio Arozenak besterik baldin badio ere. Alokatu dago, kontratua amaitu da, eta datorren urterako (ikasturterako?) Donostiako Udalak beste zerbaiteko baliatu nahi du —teilatua konpontzen ari dira—. Gelak tikiak dira eta ikasleak ez dira kabitzen. Beste zenbait gela

ez dira erabiltzen. Andia kalean antzokirik baldin bazegoen, Zorroagan ez. Ezingo dute produkzio muntaiarik entseiatu (irakaslerik ekartzekotan). Itukinak. Insonorizaziorik ez. Eta zerrenda dextente luza liteke.

Ba al zenekien antzerkilariek kolore horiari beldur diotela?, zorte txarra dakarkiola? Bada Zorroagako Antzerti-ko paretak oro horiz pintatuak daude. Zerbaiten seinale ote?!

Nola liteke urtean 30-40 ikasle besterik ukaiten ez dituen Antzerti-k urteotan hainbeste iskanbila sortzea? Edo Joseba Arregi ez da enteratzen bere departamenduan gertatzen denaz, edo ez du ezer jakin nahi, edota dena izkutatzen diote.

GORKA ARRESE

MAKETA-DUN TALDEAK EZ DITU INORK GELDI ERAZIKO(11)

Julio Kageta: «Iruditzen zaigu diskoa hortxe dugula»

Ehun kontzertu inguruan jo dute dagoeneko, eta hiru maketa grabatu dituzte. Ermuako boskote honek diskoan ikusten du hurrengo urratsa, baina lasaitasunez hartzen dituzte kontu hauek, «agobiatu gabe», beraiek dioten lez.

Lau urte dira Julio Kageta sortu zenetik, eta hiru maketetan garbi ikusten da taldearen bilakaera; hasierako punk-rocketik musika landuagoa egitera, «oinarri rockeroaz barietatea bilatuz». Estiloa zabaltzeak aberastasuna dakarrela diote, eta ez diote beldurrik indefinizioari. «Leirro rockeroa oso garbia da, baina ez dugu estilo oso markatua eduki nahi. Orain rap bat egiten ari gara, influentzia mordoa dugu; lehen askoz itxiagoak geunden estilo batetara».

Maketekin noraezean

Hainbeste joz diru piskat ateratzen dutela diote, baina ez dute inoiz diru garbirik ikusi; «gaztetxetan jo dugu nagusiki, eta atera dugun diruak hanka eman digu kriston marroietan sartzeko. Anpli berriak erosi, ekipoa osatu... maketaren bat grabatzeko eta materiala berrizatzeko atera dugu soilik, baina ez gara kexu». Hiru maketa grabatu arren, lehengo bano ez dute zabaldu. «Gehiegi kurratu gabe 500 maketa saldu genituen, kristolako fli-

goz nahiko lan dute azkenekoa zabaltzen. IZn grabatua, kriston kalitatea omen du; «ea lanatzan dugun». Maketa hau grabatu aurretik buruan singlea zutela adierazi digute, baina orduan ezin izan zuten plastikorik graba-

kanta ezberdinez osatu dituzte, eta irregularki bada ere, beti ari dira kanta berriak sortzen. 'Julio Kageta' elebidunez kantatzen hasi zen, «hasieran ez duzu plan-teamendurik izaten, ezta musikalki ere», euskara hutsez kanta-

Lau urtetan hiru maketa kaleratu dituzte. Apirilean laugarrena?

pea izan zen. Baina maketa grabatu eta zaila da honekin zer egin asmatzea. Ateratzen duzu, zerbait grabatua eduki behar delako, baina askotan ez dugu eza gutzen honen funtzioa».

Azken hiru urtetako apirileetan maketa grabatu dute, «eta datorenean bestea grabatuko dugu» diote erdi txantxetan. Orain-

tu. «Hala ere disketxe batzutatik deitu digute, ezer konkretatu ez arren. Gu geure lana egiten gabil-tza, lasai, eta hurrengo urratsa diskoan ikusten dugu. Hor da goela uste dugu».

Tarterik gabeko kontzertuak

Hitzetan ere asko aldatu dira, eta hasierako lokalismoa alde batetara uztea lortu dute, beti beren buruak gailendu nahian, «gero eta jende gehiagorentzat jotzen bait dugu». Hiru maketak

tzea erabakiz beranduago. Errepertorio zabala badute ere, ordu-bete eskaseko kontzertuak eskaini ohi dituzte, «ia tarterik gabekoak, intentsuak. Horrela hobe dela uste dugu».

Kontzertu mailan nahiko ondo ibili badira ere, gertatu zaie areto batean kamareroarentzat soilik jotzea, «ze jendeak ez bait du militantziarik izen haundirik ez duten taldeak ikustera joateko. Gure inguruak behintzat etortzen zaizkigu, baina zerbait gehiago egin beharko genuke».

X. MAKAZAGA

«Jendeak ez du militantziarik izen haundirik ez duten taldeak ikustera joateko»

EREIN ARGITALETXEAREKIN «JESUS, MARIE TA JOXE» NOBELA

P. Zubizarreta: «Nobela argitaratuta nere burua serioago ikusten diat»

Ez du publikatu askorik baina bai ugari idatzi. 26 urte egitear dituen Zubizarreta ordiziarrek literaturarako zaletasuna aspaldidanik dakarki. «Jesus, Marie ta Joxe» bere lehen nobela idatzi eta beste batetarakoak aurreratzen dizkigu.

Teologia lehen bi urteak egin eta filologia egiteko utzi zuen. «Filologiak badik hizkuntzaren beroa literaturaz ihardutean eta hoztasuna linguistika lantzean», abiatu zuen solasaldia. Idaztearen zergatia galdetzen diodanean, «ez zaidak inporta zergatia, ez diat esango idaztera behartuta nagoenik, baina bai, horrela ilusio txiki bat diat».

Eta bete zaizkio desioak, «Jesus, Marie ta Joxe» nobela trinkoa galbahe estu batetik pasarazi zaio eta azkenik azokaratu ere oraintsu. Gaur urrun xamarxeago dakusan elaberriaren trama, dakikezuenez, bidaia baten kontakizuna da: Joxe, napar gazte abenturazalea eta Marie hiritar alemandar idealista, nazka-nazka eginik egoteagatik-edo abentura egarri Marokko aldera abiatzen dira bakoitza bere bidetik, han, kasualitate hutsez, topo egiteko.

Idealismoa eta errerealismoa borrokan

Lehenago ere idatzi bide zuen beste nobela bat, esistentzialista hura ere, adoleszentziaren kutsu ebitaezinarekin. «Gogoratzen nauk lagun ba-

tzuei, Irigoieni-eta pasatu niela, eta eskerrak hari idatzi nian 'bigarren' hau eta 'bioi' esker egingo diagu 'hirugarrena'».

Lertxundik dionez kontrazalean gainditu egiten du auto-

reak adoleszentziaren deabruen mundu hori.

Ba da «Jesus...» obran halako idealen eta errerealitatearen arteko borroka bat. «Hasiera batetan, Marie izango huen idealista eta teorikoa. Joxe, berriz, abentureroagoa eta praktikogo. Gauza da, hori nola gartzen den, nobela desigual batetan, agian». Hotz xamarra hizkuntza aldetik, garen eta hortik baden hezigabeko irakurlegoa harrapatzeko zail jarri ote duen

dago Patxi. Hurrengoan saiatuko omen da, hizkuntza babes.

Egituraz ari ginelarik, «nire eritziz oso estruktura errazazian. Harritu nauk jakiteak jende irakurria galdu egin dela estrukturan. Oso paralelistikoak dituk kapituluak jarioak eta pertsonaiei dagozkienak».

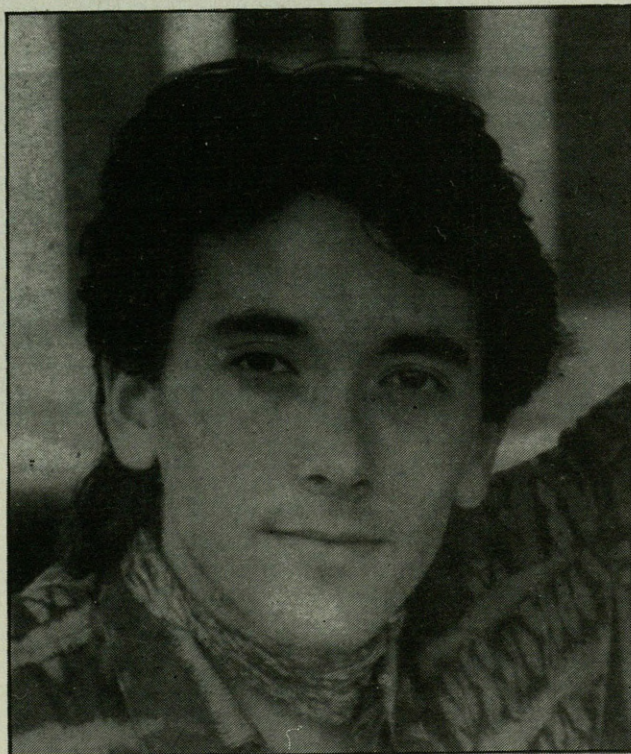
Nobela berria lantzen

Bigarren nobela zirriborrazten hasia da dagoeneko Patxi Zubizarreta. «Behin nobela argitaratuta, orain nere burua serioago ikusten diat. Bazirudik hemendik aurrerako erantzunkizuna handiagoa dela. Lagun batek esan zidan bigarrenago pausuan ez erortzeko errazkeriatan. Lehenengo nobelan arriskua huen gehiegi identifikatzearena pertsonaiekin, gazteak ditut neska mutilak. Bigarrenagoan urrutiago ikusten diat identifikatzearen arriskua».

Hurrengo nobelan gizakia- ren eta hiriko zoko zuloak deskribazten saiatuko omen, Europako balizko hiri baten geografia bilketa egindu jadanik, bai eta datuena ere. Emagalduren bat, hori izango da ardatza, eta pertsonaia horretarako ari da irakurtzen, «Munduko Burden Historia» esate baterako.

Idazle honen esanetan, «apal esan nahiko niake, baina geroz eta idazleago sentitzen nauk. Apal, ez dakidalako bihar zer esango dudan eta ezta ardurarik ere».

JON ARANO

«Apal esan nahiko niake: geroz eta idazleago sentitzen nauk»

MAIATZ-EKIN KALERATU DU «TARTEKA-MARTEKA» BILDUMA

Txomin Heguy: «Olerki sinpleetan bizia eta herria osotasunean»

Antzerki munduan da ezagutua Txomin Heguy barnekaldean. Sura botako ez bazituen, publikatu egin behar; zintzo jokatu nahi izan du hazpandarrak duela hamabi urte arte iristen diren poemekin: «Tarteka marteka».

Ofizioz irakasle, Eihartzea Hazparneko kultur etxearen sorkuntzan gogotik aritua; gogoz, gorputzez eta izpirituz gehienik antzerkian da ongi sentitzen. Kantagintzan ere badihardu bakarka, Maiatz aldizkariaren inguruko olerkigintzarekin lanean ari dela, musikatzen.

Taula gaineko mogimenduan ibilirik, liburua gauza berezia izan da. *Memento batzuetako gauza sinpleak, maite dut hola idaztea, zerbait gogotik pasatzen delarik, biziaren mugimendu horretan naturalki eginak dira, hautuen eta nahien mugimenduan*. Ez du bere burua idazle batentzat hartzen, olerki sinpleak dira baina beharbada interesgarria ere da horrela idaztea, hori irakurleak erranen du. «*Ez dut pentsatzen sinpletasuna maila behereko gauza denik, neretzat hori ez da problema bat*».

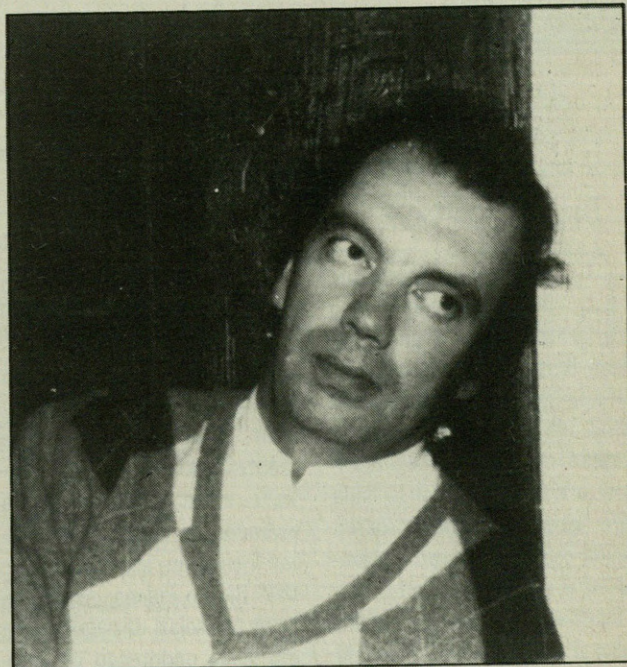
Olerkia inguruan kokatu

Jendeen arteko harremana oso garrantzizkoa da liburuan, berdin samurtasuna edo amodioa, herri dinamika eta biziaren dinamika ez dira aparte, ez ditu horiek zatikatzen ahal, bi-

zia osotasun bat da. «*Uste dut suerte izugarria dugula gurea bezalako herrian bizitzeagatik, borrokan bada ere bizi bait gara, horren nere lekukotasuna izaten ahal da liburua neurri batean*». Konpromezu maila bat ikusten da, sinisten bait du ez dela bera bakarrik, elgarrekin behar dela aintzinerara joan: «*zergaitik herri bat eraiki ez baldin bada zorionsuago izateko?*».

Herri zapaldu guztien problematika ageri da, tradizio batean nola finkatu geroa sortzeko. Tradizionearen erroak hartu eta berriz landatu zerbait ematen ote duten ikusteko, bide berriak etxegatuz. «*Geroari buruz egitea eta modernismoa posible da nork bere burua finkatua duelarik, bestenaz ezin da. Erroen bilatzea zinez barneko sentimendu naturala da*». Gai zaharrak, duela hiru mila urteko gai horietan norberak zer aportazio berri egiten duen, bere berezitasunekin, horretan da berarentzat sorkuntza, indibiduala nahiz kolektiboa.

Kantatzen ditu poemak, musikatu ditu hala ere kantatzen ez dituen beste batzu. Espresio bide lotura egitea maite duela

«*Uste dut batzuetan hegoaldea enganatzen dela kultur arloan*»

rik, euskaraz komedia musika-la ere egin litekeela dio, disko-rik ez du egin publikoarekiko harremana estimatzen bait du gehien. Maite du ikertzea, xerkatzea, esperientzia berrien bilatzea.

Kultur biziaren xerka

Oharkabeen kulturaren gaian sartzen gara, antzerki esperientzia batez oroitzea dela kaso. «*Uste dut Azpeitian zela; joan ginen eta han ez zen inor arduratua, eta ezin izan genuen antzerkia eman, baina ordainduak izan ginen nola ofi-*

ziala bait zen. Kultur biziari buruzko zinezko debate hori falta da. Iparraldeak behar bada baluke zerbait ekartzeko horretaz». Ez du esan nahi ofizialki ezagutua izan behar ez duenik, hain zuzen hori bait da borroka gaur egun Iparraldean, baina uste du horrelako zerbait gertatu dela Hegoaldean, «*zeren behar bait du herri kultura baten zerbitzuko, ez itotzeko; hor behar dira harreman berri batzu aurkitu, ez dakit hori hegoaldean oso menperatua izan den*».

IÑAKI CAMINO

Joxe Alberdi eta Basilio Pujana bi bizkaitar historiko omenduko

Gaingan dugu urtero urtarril aldera ospatzen den Bertsolari Eguna. Bertsozale mordoa Donostian biltzen dituen jai honetan, aurtan Basilio Pujana zeanuritara eta Joxe Alberdi iurretarra omenduko dira, gerraostetik hona Bizkaian bertsotan ibilitako bi bertsolari zahar.

Egun berezia izaten da Bertsolari Eguna bertso munduan dabiltzanentzat. Bertsolari ilada pasarelan bezala txandaka pasatzen ikusteko aukera bakarria izaten da urtean. Gazteen ordezkaritza urri samarra izaten bada ere, gainerako gama osoaren saioa espero da datorren igandean ere. Gero, omendu, bertsolari eta bertsozaleen arteko bazkaria, nahi dutenentzat edo 'menú del día' baino bazkari

garestixeagoa ordaintzeko prest daudenentzat.

Basilio Pujana eta Joxe Alberdi izango dira aurtengo omenduak. Biak ere gerraostean Bizkaiko bertsolaritza mantentzeko beren papera jokatu zuten bertsolariak eta oraindik ere idatziz nahiz kantuz bertsotan jarraitzen dutenak. Basilio Pujana, Arratia aldeko bertsolari ofiziala izan da eta gerra ondorengo garaietako bapateko bertsolaritzaz gain

bertso-paperetan hainbat lan egin duena. Joxe Alberdi «Txo» iurretarrak Durangaldean bete zuen Pujanak Arratian bete zuen egitekoa. Inguruko herri eta auzoetan plazako saioak eta tabernetan lagun arteko saioak eginez urteak pasa ditu.

Aldaketak egunaren izaeran

Eguneko protagonistak omenduak dira, 1968an omenaldien historia hasi zenetik. Baina azken aldian omenaldian parafernalia guztia arindu nahian eta Bertsolari Eguna bertsolari egunagoa bihurtu nahian dabil Bertsolari Elkartea, gerraurrètik Aitzol-ek bultzatutako lehen Bertsolari Egun ha-

ren ildotik.

Horrela, Donostiako jaialdiko helburu nagusia bertsolari-bertsozaleak elkartu eta eguna pasatzea da nagusiki, bidebatez bertso munduaren aitorpena zor duen pertsonaren bat omenduz. Horrez gainera, eta aurreko urtean Lexoti-ri egindakoaren ildotik, aurtan omen duen inguruan beste hainbat ekintza egin dira aurreko asteetan, baina beren lurraldera eta eskualdeetara mugaturik. Lehenik, Basilio Pujana eta Joxe Alberdi buruzko liburuxka bat atera zuen abenduan Bertsolari Elkarteko Bizkaia-Arabako Taldeak. Abenduaren 30ean anaiarteko bazkari batetan Alberdi eta Pujanaren garaiko bertsolariekin saioa egin zen Zeanurin. Urtarrilaren 7an, zortzi bertsolarien saioarekin batera ohiz Donostian egiten den sari eta opari banaketa burutu zen, horrela datorren igandeko ekitaldia bertsotarako bakarrik utziz.

Igandean, hurrengo urteko omenduaren izenarekin batera beste berri bat emango da jakitera. Aurtan lehen aldiz Bertsolari Elkartearen eskutik egingo den Bertsolari Gazteen Eguna non, noiz eta nola izango den. Izan ere, orain arte omenduari ematen zitzaion Bertsolari Egunean bildutako diruarekin bertsolari gazteen egun bat egiteko asmoa bait dago. Sorpresaren bat egon daiteke.

PERU UNTZUETA

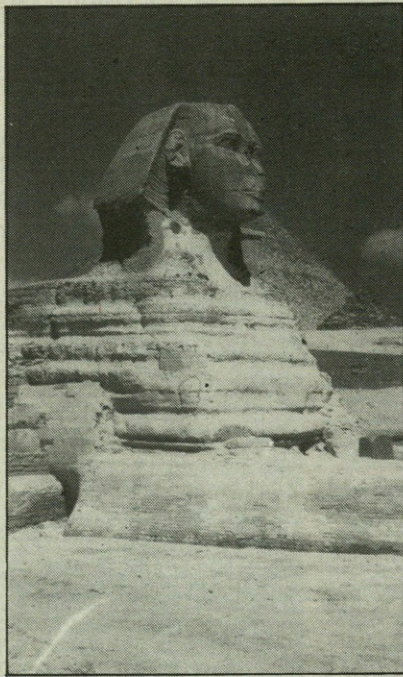
“*Kantuz nahiz idatziz Pujanak eta Alberdik oraindik ere bertsotan jarraitzen dute*”

EGIPTOKO SINBOLOA ERORTZEN ARI?

Errestaurazio lan eztabaidatuek Esfinxearen etorkizuna bermatzen ez

Piramideetako zaindaria, emakumezko burua eta lehoi gorputza, arabieraz Aboul Hol (terrorearen aita), komikietako tradizioaren arabera Obelix galesak sudurra puskatua, «Sphinx», Guizeh-ko esfinxea... zatika erortzen ari da. Duela ia bi urte gainbehera etorri zen 300 kilotako harri zatia, 1982an hasitako errestartaurazio lanen arduradunak ordurako %80a burutua zegoela esan arren.

Dimisioak, eztabaidak, txostenak... dirudienez nazioarteko laguntza behar da esfinxeak zutik iraungo badu.

Arte lanen kontserbazioa eta hondamena ez da arazo berria eta, orri hauetan bertan hainbat koadro eta eskultura famaturen egoera larria aipatu genuen duela aste gutxi. Oraingoan berriz herri oso baten sinbolo bihurtu den eskultura erraldoi bat dugu eztabaidagai eta, bereziki, azken urte hauetan egin diren errestartaurazio lanak.

Haizearen eragina mileniotan zehar jasan behar izan du esfinxeak eta, azken urte hauetan bestelako arriskuak ere ezagutu ditu. Batetik Nazlet-el-Seman herrixkaren hedatze kontrolgabea, egun estatua erraldotik metro gutxitara dago. Eta bigarrenaz Asuaneko presaren ondorioz ugaldutako lurrazpiko urak. Ur hauek esfinxearen gorpuzetik igo eta gatz kristalak lagatzen dituzte

lurrintzerakoan. Karearriak ezin dio gaisotasun horri aurre egin.

Hondamen prozesu honek kezkatutik alarma jo zuten egiptologoen duela hamar bat urte eta gobernuak Ahmad Kadri aintzineko monumentuetarako erakundeko zuzendariari eman zion beharrezko errestartaurazio lanak egiteko ardura 1982an. Duela gutxi «errestartauratze zientifikoa barik errestartauratze politikoa» egin duela aldarrikatu zuen Farouk Hosni kultura ministrari egipziarrak.

Egiptologo eta tekniko adituek diotenez, egindako errestartaurazioak desegokiak izateaz gain erabat kaltegarriak dira eta Kadri-k errestartauratutako hanka batetako harri zatiak kraskatzen hasiak dira. Baina ez dira horretan bukatzen akusazioak, jatorrizko itxura ere aldatu omen dute aurreko hankak luzatuz.

Guzti horri erantzuteko lehen neurriak hartuak dira dagoeneko eta harrien mugimendua neurtzeko aparatuak jarri dituzte. UNESCOko adituek 'diagnostiko' zehatzagoa emango dute detektagailu infrarrojokin eta azkenik British Museum-aren erantzunaren zai daude arazorik larriena konpontzeko. Esfinxearen emakumezko burua da hain zuzen ere jausteko arriskurik larriena duena, lepoak ez bait dio ondo eusten. Lepoa indartzeko Londoneko museoko so-toetan dagoen bizar faltua jarri behar zaio, hamalagarren mendeen buruzagi fanatiko batek estatua infidel harri bizarra moztea agindu bait zuen.

Hemendik aurrerako lanak orain artekoak baino seguruagoak ez badira komiki berria asmatu beharko da Esfinxearen burua noiz eta nola erori zen azaltzeko.

J.M. HERITZ

Zipristinak

E. SABATO-REN «TUNELA»
FRANTZIAKO TAULETAN

Ernesto Sabatoren lehen nobela dugu «El tunel» monologo luzea eta 1948an argitaratu bazen ere duela oso gutxi egin du Graziella Cerasi-k antzerkirako egokitzapena. Testu mailan egindako lana kalitate haundikoa

da eta, agian, horixe dugu «Le Tunnel» antzerki lanaren baliorik haundiena. Antzesele bi baino ez dago, Graziella Cerasi bera eta Christophe Allwright.

KOMEDIA, COMENCINI-REN AZKEN FILMEA

«Eguberri on, Urteberri on»: zahartzarora helduta elkarrengandik banatu beharra suertatzen zaie Gino eta Elvirari. Bakoitza alaba batekin bizitzera joan behar. Melodramarako gaia izan baidateke ere errukirik gabeko komediaren klabea egin dago Michel Serrault frantsesa eta Virna Lisi italiarraren laguntzaz. Horrez gain berezitasunik ere badu filmeak, doblaia-aren erresuma den Italian egin izanik eta, ohitura guztien kontra, mantendu egin baita Serrault-en ahotso bertsio frantseserako. Luigi Comencini zuzendariaren ustez Serrault «bikoiztezina» da.

AUSTRALIAKO ZINE BERRIA: JANE CAMPION-EN «SWEETIE»

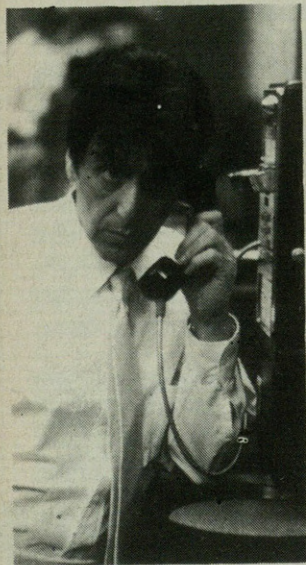
Peel laburmetraia-ekin Urrezko Palma lortu zuen Jane Campion-ek Cannes-en 86an. Sweetie lehen luzemetraia 1989koan aurkeztu zuen eta ikusitako filmerik interesgarrienetakoa izan arren ez zuen saririk

lortu. Sweetie neska gazte lodia da, zabarra, haren ahizparen kontrakoa. Eta ahizpa bi hauen arteko harremanak, gorrotoak, angustiak... kontatzen dizkigu J. Campion australiarrak filme gogor eta original honetan.

Zur eta lur

● Sei urte ezkutuan igaro ondoren, **Al Pacino** kamara aurre-
ra itzuli da «Sea of love» filmea
errodatzeko. Hugh Hudsonen
«Revolution» egin zuenetik, akto-
rea bigarren plano batean man-
tendu da Diane Keatonekin erro-
mantze berria hasten zuen bitar-
tean. Oraingoan, Richard Price
idazlearen («El color del dinero»
pelikularen gidoigilea) «Ladies
Man» nobelan oinarritutako fil-
mean parte hartzea erabaki du.
Erotismo eta suspense itxurazko
thriller hau «Melodías de sedu-
ción» izenarekin estreinatuko da
laister gure artean. Oscarraren
bila abiatu dira.

● «Revolution» kaxkar hartako
aktorea ere itzuli egin da plato-
ra. **Nastassja Kinski** xarmantak
Timothy Hutton izango du lagun
bezala «Torrents of spring» fil-
mean, joan den mendean koka-
tutako historia berezia batean.
Gidoia Ivan Turgenev idazlea-
ren obra batean oinarritu da eta
Canneseko Zinemaldian aurkez-
tu zuten. Zuzendaria, Jerzy Sko-
limowski, Wajda eta Polanskiren
laguntzaile izan da zenbait aldiz.
Sentimenduen boterepean.

Zinema

Zuzendaria: Jim Jarmusch. **Aktoreak:** Youki Kudoh, Masatoshi Na-
gase, Screamin Jay Hawkins, Cinqué Lee, Nicoletta Braschi, Elizabeth
Bracco. **Gidoia:** Jim Jarmusch. **Argazkia:** Robby Muller. **Musika:**
John Lurie. **Produktzioa:** Jim Stack. USA, 1989.

“MISTERY TRAIN”, ESPAZIOAN GALDURIK

«Stranger than paradise» eta «Down by law» filmeak zuri beltz zo-
ragarrian borobildu ondoren, Jim Jarmusch zinegile independien-
te amerikarrak kolorea aukeratu du «Mystery Train» bere lauga-
rren pelikula hau burutzeko. Txalotua Cannesen konpromezuzko
saritxoak jaso aurretik, deitoratua beste hainbat lekutan, Jarmusch-
en filmeak aurrenekoen estilo eta zantzu guztiak agertzen ditu,
kamararen mugimendu korrituan edo pertsonaien inkomunikazio
elkar hizketetan nabari daitekeen bezala.

Gidoiaren ahulezia gerta liteke agian pelikularen kontrapuntu
nagusiena. Argumentua Menphisen garatzen da, Sun estudioak,
Graceland, eta azken finean, Elvis Presleyren santutegian. Ten-
nesseko hiri horren magalean, bakar bihurtu nahi duten hiru ger-
takizun kondatzen dira: Yokohamatik datorren nipoi bikote kurio-
so batena; alargun gelditu, Ariosto leitu eta drogadikto batekin to-
po egiten duen italiarrarena; eta haren nobio utzi berriari pistola
baten inguruan jazotzen zaiena, azkenik. Kondakizunon arteko
haria denbora (gaua), espazioa (hotela) eta Jainkoaren modura to-
ki denetan agertzen den The Kingen irudira baino ez da muga-
tzen, zuzendaria trama txukuna lotzen saiatzen den arren.

Gidoi honen pobreziak ez du alabaina Jarmuschen azken pro-
duktuaren meritua eta kalitatea gutxiesten. Ohizko plano luzeak
filmatuz, kamara betiko eran mugituz, zuzendariak pertsonaia eta
aktore zoragarri batzuekin estali du aurreneko filmeen zuri beltze-
ko balizko enkantua, bere ironia sardonikoa inoiz laga gabe, jaki-
na. Azkenean, Thomas, Redding, Orbison eta ametsen gordeleku
bihurtzen den Elvisen «Blue Moon» baladak hasierako paraderora
darama historia, bidaia eta ihesera, Jarmuschen ohizko klabe ber-
dinetara, alegia. Hirugarren istorioaren izenburua bezala, espa-
zioan galduta dabil Jarmuschen zinemagintza.

A. GOSTIN

Zine Klubak

● Elorrioko Arriola kultur
etxean, hilaren 25ean, ostegu-
nez, **John Landisen** «Granujas a
todo ritmo» arratseko 10etan.

● Bilboko FASEk ordea, dato-
rren astelehenean, hilak 22, Ma-
rion Hansel-ek osatutako «**Les
noces barbares**» pantailaratu-
ko digu gaztelerazko azpitu-
luez.

● Hontza zine klubaren esku-
tik, hilaren 26ean «**Veredicto
Final**» arratsaldeko 7,30etan
Loiolako kultur etxean.

● Arrasateko kultur etxean, hi-
laren 25ean, «**Terciopelo
Azul**» arratsaldeko 8etan.

● Gasteizko Kultur Etxean zi-
ne zikloa eskainiko zaio **Allan
Dwan** zinegileari. Urtarrilaren
22an *A la deriva* filma pantaila-
ratuko da. 23an *Un angel en el
exilio*; 24ean *Seducion*; 25ean
Tormenta en el pacifico eta azke-
nik, 26an *La mujer a la que casi
lincharon*.

Askapenaren kanpaina

● Otsailean Nikaraguan hauteskundeak izango direla eta, Askapenak FSLNarekiko elkartasun kanpaina burutuko du, Estatu Batuek ONUri egiten dioten sobornoa salatuz. Era berean, mendebaldeko prentsa agentziek aurrera daramaten Nikaraguarekiko toxikazioa salatzen dute, FSLNren eta iraultzaren porrota aldarrikatzea salatuz. Honenbestez, Askapenak hitzaldi eta ikusentzuteko muntaia antolatu ditu, eta Nikaraguako hauteskundei buruz aldizkari monografiak ere kaleratuko duela iragarri dute.

Antzezkizunak

● **Tanttaka** taldeak bere azken lana, "Flaminio", taularatuko du Arrasaten, urtarrilaren 20an, gaueko 10,30etatik aurrera. Sarrera 500 pezeta da, gazte txartela izan ezik, honekin 400 kostatuko bait da.

● Urtarrilak 26, ostiralez, Elorriko Arriola Kultur Aretoak antolaturik, II. txontxongilo jaialdiari emango zaio hasiera. Lehen egun honetan **Bihar** taldeak txontxongiloak egin eta maneiazteko ikastaroak antolatzen ditu irakasle, begirale eta hurrei begira. Aretoan bertan izango tailerra, arratsaldeko 5etatik 7ak bitarte.

● Egun eta leku berean, hots, ostirala 26 eta Arriola Kultur Aretoan, **Fregoli** kolektiboak, "Itasoko begiradak" antzezlan eskeiniko du, gaueko 10etan hasita.

● Nafarroako Uharte herrian eta konkretuki bertako udal-etxean, **Maskarada** taldeko den Mikel Martinezek antzezturik, "Kontrabajua" antzezlan ikusteko aukera izango da, urtarrilak 19 ostiralez, arratsaldeko 8etatik aurrera.

Artea

Betaurrean izatekoak

● Jose Luis Zumetaren pinturak ikusgai izango ditugu hila-bete honetan zehar Gasteizko 'San Prudencio' aretoan, *Retrospectiva* izenburupean.

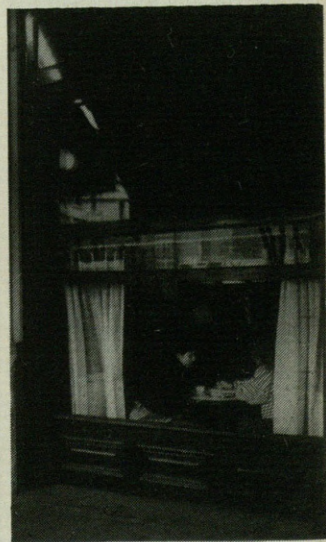
● Legazpiko Kultur Etxean zabalik jarraitzen du honen babesean lanean ari diren arte eta artisautzako tailerretako partaideek eginiko lanen erakusketak.

● Urtarrilaren 27ra arte ikusgai izango da Okendo Kultur Etxean Ricardo Iriarteren argazki erakusketa, arratsalde partean aste-egunetan eta eguerdi aldera larunbatetan.

Lehiaketak

● **Legazpi Antzerki Saria** lehen aldiz antolaturiko lehiaketan, euskaraz idatziriko lan orijinal eta argitaratugabeek har dezakete parte. Lanaren luzera, ordu bete inguru beteko duen antzerkia izan beharko du. Idatz lanak apirilaren 30a baino lehen entregatu behar dira. Sariaren dirutza 300.000 pezetatakoa izango da. Zehaztasun gehiago nahi izan ezker, Legazpiko Udaleko, Euskarenen Aldeko Batzordera jo.

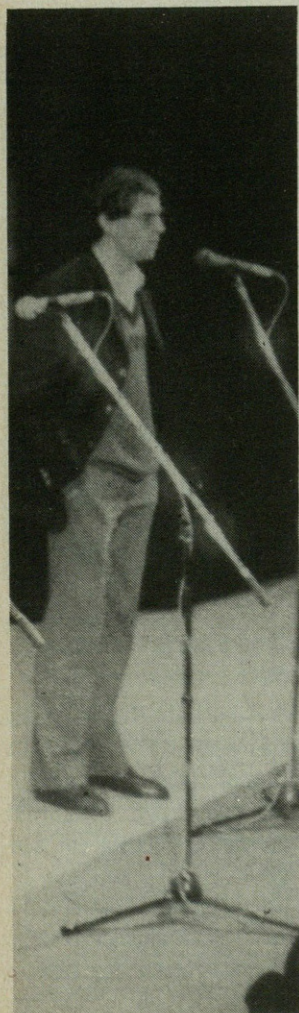

Ikastaroa

● Gasteizko «Bagare» Euskal Tokian keramika eta larruaren lanketarako tailerrak antolatu dituzte. Informazioa 945-251084 telefonoan. Era berean, eta 'Agate Deuna' euskal giroan igaro nahi baduzu, Euskal Toki honetan bertan zenbait argibide emango dizute, kaleratuko den taldeari buruz.

Bertso-Paperak

● Ondarroatik Txomin Agirre Herri Batzordeak antolatutako Bertso Paper Lehiaketaren berri jaso dugu. Bi sailez osatua, lehenengoak 'bertso zaharrak' bilduko ditu, eta bigarrenak 'bertso berriak'. Jorratuko den gaia Ondarroako bizitza, ohitura edo izateak, eta bi sailetan aurkeztutako lanak gutxienez 25 bertsoz osatutak beharko dute izan. Lanak jasotzeko epea otsailaren 28an amaituko da, eta helbide honetara bidali beharko dira: "Txomin Agirre literatur sariak", Ondarroako Udala, Musika plaza z/g 48.700 Ondarroa.

Bertsoak

BIZKAITARRAK PROTAGONISTA
BERTSOLARI EGUNEAN

Aurtengoan Basilio Pujana eta Joxe Alberdi bertsolari bizkaitarrei egokitu zaie **Bertsolari Egunean** omentzeko eserlekua. urte mordo hauetan bertsolaritza munduan emaniko lanaren sari, omenaldia izango dute urtarrilaren 21ean Donostiako Victoria Eugenia Antzokian.

Herrialde guztietako bertsozaleen biltoki bihurtzen da Donostia Bertsolari Egunean, giro beroan adin guztietako jendea eta bertso eskola ezberdinetako partaideak bilduz. Iaz hasi ziren omendutako bertsolarien herrietan ekitaldiak antolatzen, eta Zeanuri eta Durangon eginikoei Donostian emango zaie amaiera.

Lehenengo Bertsolari Eguna 1.968an burutu zen, Uztapide omenduz; besteak beste Xalbador, Lasarte, Mattin, Basarri, Enbeita, Iturri, Lazkao Txiki, J.Lizaso, Mitxelena, Agirre, Loidisaletxe, Paulo Txiki, Mugartegi, Xanpun, Garmendia, Egileor, Etxeberria, Azpillaga, Madariaga anaiak eta Lexoti izan dira omenduak.

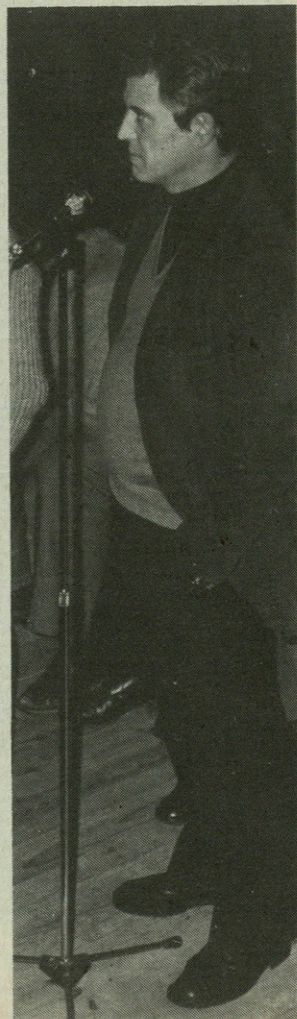
Bukatzeko esan behar, urtez urte ikusi eta entzundakoaren arabera bertsolarien egitura, lana eta bikoteak ederki finkatuak gelditu direla: Zamarbideren agur ospetsua, Telleria eta Peña kopletan, Seikote goierritarra, hau ere kopletan, Murua eta Euskitze aurkezte eta gaijartzaile gisa...

BOTA PUNTUBA

Plaza saioak

● Zestoako Iraeta auzoan bertso jaialdia iragarri dute datorren larunbaterako, hilak 20, gaueko 10,30ak aldera. Honako seikotea hurbilduko da bertako pilotalekura: Lopategi, Lazkao-Txiki, Euskitze, Gorrotxategi, Peñagarikano eta Olalde.

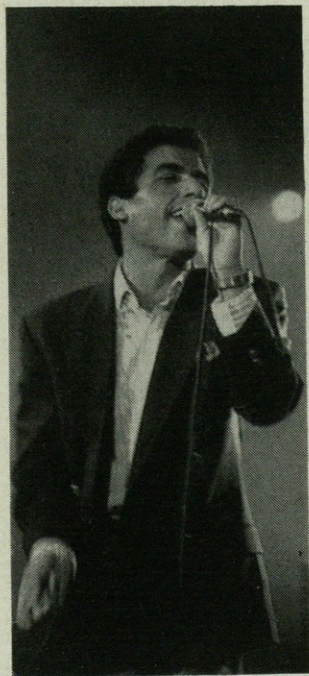
● Igandez berriz, hilak 21, **Bertsolari Eguna** burutuko da Donostiako Victoria Eugenia antzokian, Pujana eta Alberdi bizkaitarrak omenduz. Ondoren bazkaria iragarri dute 'Buena Vista' jatetxean, bertan erabakiz datorren urtean nor omendu.

Musika

Pop-rock
Lehiaketa

● Bilboko Udalak antolatuta, **II. Pop-rock lehiaketa** burutuko da. Hasierako aukeraketan parte hartzeko gutxienez lau kantaz osatutako maketa, singlea edota lp-a bidali beharko da 20.058 posta kutxara, 48.080 Bilbo, lehiaketako agiriarekin batera, historiala eta kontakto telefono edo helbidea ere adieraziz, epea urtarrilaren 25ean amaituz. Pop-rockaren bariante guztiak onartuko dira, eta estatu zein Baskongadetako talderik botatuenek 250.000 pezetatako sariaz gain lp-a grabatzeko aukera izango dute. Bigarrenek aldiz, 150.000 pezeta jaso eta singlea grabatu ahal izango dute.

Bilboko taldeek, nahiz eta sailkapenetik ate geratu, epai-mahaia-
ren eritiz maila txukuna erakusten badute, antolatuko diren jaialdietan parte hartu ahal izango dute talde gonbidatu gisa, ezarrita dauden dietak jasoz.

KONPOSAKETA LANARI
HELTZEN

Orain sei bat urte, soilik J.M. Esnaolaren doinuak erabiliz atera zuten lehenengo kaset interesgarri hari jarraitzen dio honako disko honek. Estraineko hartan bezala, doinuen erabileragaitik (duoak hasieratik bukaera arte sartuz) entzuketako asko eskatzen duen diskoa, sorpresa ugariz betea. Soinuaren bigarren ahotsak kontraste zehatzak sortzen ditu; oraingo grabaketa, lehendabiziko haren aldean teknikoki gardenagoa izateak badekuke zerikusirik honetan, tinbrerik egokiena lortu den ala ezko eztabaidan sartu gabe.

Nabarmena da Iñakik Esnaolarekiko betidanik izan duen atxekimendua: beronen zazpi doinu erabilia, eta quintasunez gainera, nahiko frogagarri bada. Hala ere, lehen entzuketako batean, trikiti eta bueltak belarrirako errezagoak edo-ta agian atseginagoak dira, hain zuzen ere Iñakik berak konposatutakoak. Trikitixa-irakasle albizturdar honen sorketa lan hauek kontraste melodiko interesgarriak hornituak ageri zaizkigu, orain pare bat urte irratiz aurkeztu zituenetik, mesederako, zenbait aldakinez ukitu dituenak. Doinu oso bat aukeratzekotan 'Maite Kuttuna' nabarmenduko genuke, tonu menorretan burututako pieza sarkorra, Joseba Tapiaren tajukeratik hurbil itxuratua.

Bestalde, trikitilari konposatzaile berri bati tokia egiten dio, hain zuzen ere bere eskolakoa den Izaro Garmendiaren arin-arina joaz; arreta zor zaion konposizioa, Imuntzo edo Keparen berrizaletasunaren ingurutik jo nahiko lukeena.

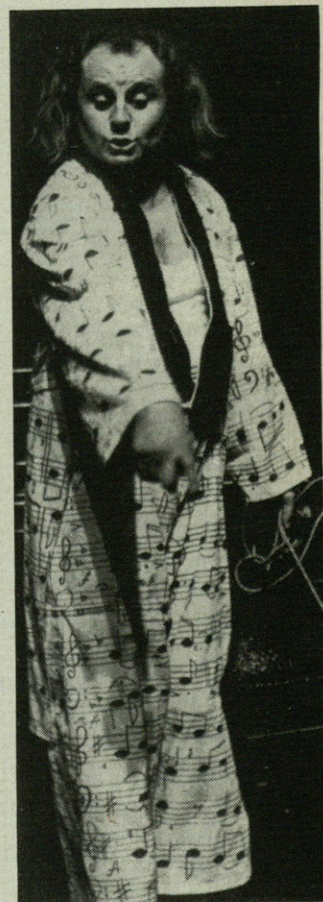
Kantu doinuen mailari buruz berriz aho batez ezer esateko larri genbiltzake: 'Ehiztariena' neure gustokoa ez den bezala, 'Kutsadurarena' lasai izan liteke datozen hilabeteetako doinurik erabiliene-takoa. Honen aurreko lan hartan kanturik ez sartua aurpegiaratu bazitzairen, Ramonen ahots xumeak hutsune hori dignitatez betetzen jakin du, kantazale purrukatu baten nortasunez.

MIELANJEL HARANA

Kontzertuak

● Hilaren 21ean, igandez, *Egin Irratian Imuntzo eta Pagadi* trikitilariak zuzenean arituko dira, eguerdiko 12etatik aurrera, 'Triki not dead' saioan.

● *Delirium Tremens* taldearen eskutik kontzertua iragarri dute hilaren 20rako, Azpeitiako frontoian, gauerdiko partean haste-ko.

● Gasteizen, 'Arabako Kutxa II' abesbatza lehiaketa-ren barne, Madrilgo San Jorge koralak kantatuko du urtarrilaren 20an, goizeko 11,30ak aldera.

● Altzako Kultur Etxean **Tu-K** taldeak kontzertua eskainiko du ostegunez, hilak 25, 'talde lokalak' zikloaren barne, gaueko 10,30etatik aurrera.

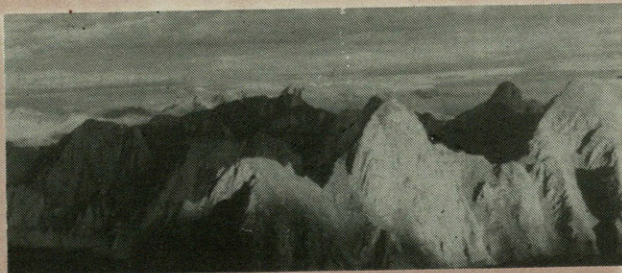
Mendi mundua

Puenting

Eskalatzaileen jokua izaten hasi zen ekintza hau, denbora emateko lehiagarri bihurtu da mendi mundutxoarekin zerikusirik ez duten zaleentzat barne. Egun ez da harrigarria zubietan salto ikusgarriak egiten pertsona taldeak ikustea. Aspalditik beldur izateko neurri handiagoan era askotako konbinaketak azaldu dira: salto bikoitzak, aldi bereko saltoak, abiaduraz buruz behekoak, sokak gero eta solteagoak utziz eta abar luze bat, zeina abenturazale espazial gogortu bati baino gehiagori atzeratuko zaion. Puenting honi ekitea ihar-duera erabat segurua da oinarritzko ekiteko araei eusten bazaie. Soka 'zaharren' erabilpena ohizkoa dela, aseguru-tekniken erabilpena neofitoek jartzen dutela praktikan, eta gero eta sarriagotan saltoa jotze handiagoko balaztatzen dela eta, behar-beharrezkoa da salto-teknika desberdinak menperatzen dituzten lagun adituen presentzia. Baita soka bina erabilpena eta pendulua den artean soken igurzpena ebiltatzeko saltoa den zubiko beste muturrean neumatiko bat jartzea ere ezinbestekoak ditugu.

Penduluaren unean, zeinean salto egiten duena zubitik ahalik eta urrunen aldentzen den deseskeki berrikusiko dugu behin eta berriro. Oinarritzko arau hauei eutsiz, puenting-ak joku segurua izaten jarraituko du, zeinean beldurrik baino ez dagoen.

Astia

IRUBELAKASKOA, MUGA GAINEZKA

Irubelakaskoa gailurra (970 m.), Ekialde-Iparrmendebaldeko norabidea jarraituta, Gorramendi mendizerrako azken oztopoa dugu Euskal Herriko bi aldeak bereizten dituen mugarantz. Nahiz eta geografikoki mendikate horretan ez egon, Lizardiko lepotik lotuta geratzen da. Muga gainean altxatzen zaigu eta politikoki Hegoaldean kokatzen bada ere, Bidarraiko baserrietatik, Behe Nafarroan, askoz erakargarriagoa somatzen da.

Bidarraitik ibiliz, gailurreraino ailegatzeko gutxi gora behera bost ordu emango genituzke. Baina, egun, Txultxil-Enea baserri-rako errepideari esker, ibilaldia laburtu egin da dexente. Horrela, Infernuko zubia zeharkatu eta eskumaldera joko dugu, 'des grottes' (kobazuloetako) bidetik Hegoalderantz jiratzuz. Norabidea ezkeraldera aldatu eta metroak igotzen hasiko gara, Bastan izeneko eskumaldean dugula denbora osoan. Errepidea amaitzean, Txultxil-Enea baserria azaltzen zaigu.

Aipatu baserria atzean utzirik, aldaitik jarraitu. Orduan itsaso-mailatik 150 metroan utziko gaituen jeitsiera sakona hasiko dugu. Hor, behean, janari eta edariez horni gaitzke Sumusuko bordan. Bordatik 50 metrotara Hegoalderaldeko norabidea segituz igoerari ekingo diogu. Iratzez estalitako tramu honetan muturra erreferentzi puntu gisa hartzea komeni da. 45 minutu eman ditugula, lepo txiki bat gainezkatuta, Eskietan ikusiko dugu geure burua.

Hemetik aurrera, bi aukera: abenturazaleek tontor honetako ormatzarrez gozatzen, gailurrak oro zapaldu ditzakete; besteak, eskumatik inguratuko dira hasieratik ordu t'erdia pasata hegoalde harkaitzean (640 m.) kokatzeko. Jadanik, Irubelakaskoa daukagu aurrean bere gaina erakutsiz piramide baten bertizea balitz bezala. Gure ezkeraldean, Iparla; atzean, Ispegi eta Auzà mendi erraldoia; eta Iparraldean, Itxuri eta Artzamendi deiturikoak.

Hurrengo pausua, Eskietako lepo estua, zeinak izugarritzko bagadi baten utziko gaituen. Aldapa pixka-pixkanaka zutuntuz doa, metroak igotzen etengabe. Bideak Iparrerekialdeko alderdian borda batzuren hondakinekin egiten du topo (2 ordu eta 10 minututara hasieratik). Eta azkenean, tontorra. Gailurreko 970 metroak hutsik daude, buzoirik gabe. Hobe horrela. Txultxil baserritik bi ordu eta 50 minututan muga horren gainetik.

Mendi ibilaldiak

● **Hazparneko** Mendikari Elkarateak antolatuta, Arantzatik abiatu eta *Mendaurrerainoko* ibilaldia burutuko da urtarilaren 21ean, igandez; sei ordu inguruko ibilaldia.

● **Tafallako** Alaitz Mendi Elkarateak 1.262 metro dituen *Peñara* antolatu du ibilaldia, Zango-tza aldean, urtarilaren 28rako.

Herri krosa

● Idiazabalgo Kirol Elkaratearen eskutik **X. Herri Krosa** iragarri dute, urtarilaren 28an ospatzeko. Gaztetxoek goizeko 11etan emango diote hasiera lasterketari, eta helduek 12etan; proba amaitzen duten guztientzat domina zein diplomak izango dira, eta izena emateko epea irteera baino ordu laurden lehenago amaituko da.

Elikadura

GALEPERRAK
BILBOTAR ERARA

Plater honetan lau pertsonen-
tzako beharrezkoak hauexek di-
tugu: 8 galeper; gatza; piperrau-
tsa; 8 parra hosto; gantza; 8 ur-
dai xerra mehe. Lehengo eta be-
hin, galeperrei lumak kendu, al-
koholez erre, tripak atera eta
garbitu egiten zaizkie. Barrutik
zein kanpotik ezin hobeki sikatu.
Gatzez eta piperrautsez umatu
eta gantzez igurtzitako parra
hosto batean galeper bakoitza
biltzen da. Parra hostoen gai-
nean urdai xerra jartzen da, far-
dela hari batez lotuko dugularik.
Segidan lurrezko ontzi batetan
gantzez jarri eta txapan su ertain-
ez kuzinatu. Gutxi gora behera
ordu erdi batean eginak izango
ditugu; galeperrak sastatuz, ur
zurigorria ateratzen denean
prest daudela jakiten da. Zerbi-
tatzeko orduan parra hostoa eta
urdaia uzten dira; ez, berriz, ha-
ria.

Era horretan gisaturiko gale-
perrak indabekin elkartzan dira
Arabian eta Nafarroan, lurralde
hauetako plater tipikoa suerta-
tuz. Hona hemen, plater horren
osagaiak: 400 gr. indaba; gatza;
olioa; 3 kipula; piper berdea; 4
tomate.

Indabak ur hotzean jarri, ira-
kin arte. Ia eginda daudenean,
gatza bota. Bestaldetik, kipulak
meheki pikaturik, piperra zatika,
eta aurretik kipulaz frijitutako to-
mateak olioaz frijitu. Txino dela-
koaz, dena nahastu indabei gehi-
tzeko. Apur baten irakin dezala
eta orduan saltsan gisaturiko ga-
leperrak gaineratzen dira.

Osasuna

TXANTXARRA ETA
HAGINETAKO MINA

Txantxarra hortza edota hagina estaltzen duen geruza babeslea-
ren erresistentzia galtzea da. Arazo larria izaten da jendetza haun-
di batengan eragiten bait du. Hagina kanpotik agertzen den he-
zur-ehuneko zati bakarra dugu, eta, are gehiago, geure ahoan ko-
katurik egonez gero, izugarrizko esfortzu mekanikoak jasan behar
ditu. Horrez gain, giro heze batetan eta 36,5 gradu zentigradoko
bataz besteko tenperaturaz moladatu beharrean dago. Azken ho-
nek, geure ahoko ernamuinekin janaria aurkitu dezatela laguntzen
du. Beraz, ahoan ematen diren baldintzak ikusita, hazkuntza-labo-
rategi ezin hobetzat har dezakegu bera.

Berriro ere, gure osasunaren oinarria aitzineurrian datza. Geure
ahok hartz-higiene bikaina behar du, zeina otordua ondorengo
hortz garbiketaz lortuko dugun. Izan ere, giza-ekintzen artean
kontserbadore izatea komeni den gutxienetarikoa esparru bat osa-
suna da. Eta kontserbadore izateak, odontologiari dagokionez,
arazo jasanezinak sortzen ez dituzten bitartean, hortzak beraien
berezko lekutan mantentzea esan nahi du. Hau da, txantxarrez
ohi datorkion hagineta mina helduta, hobe dugu pieza konser-
batzen saiatzea. Eta hori, orheztapen baten bidez, noski. Pieza
ateratzeko beharra kasu, protesi batez ordezkatzeko da murtxika-
penak efikazia gal ez dezan eta haginek beraien lekuari eusteko
bideriki onena.

Haginetako min larria izanez gero, ixilerazteko erremedio natu-
ralik onena iltzekanela olio da, edote baratzuri gordina murtxi-
katu eta txantxar aldean mantentzea. Flemoiak daudenean, bara-
txuria ere erabilgarria dugu aipatutakoak bahera erazteko.

Osasunaren
arduraERLE-ZITADAK
HELBURU
TERAPEUTIKOEKIN

Moskuko Unicom kontsulta eta
tratamendurako kooperatiban
pazienteek erle-zitadak jasaten
dituzte. Segun eta zein eritasun
duten gaixo horiek lehenagotik,
erle bakarra, edo bi, edo gehiago
(hogei erle batera izateraino)
erabiltzen dira, guzti hori medi-
kuen kontrolpean, noski, hauek
saiazen direlarik zitadak gor-
putz-zati jakin batzuetan (biologi-
koki aktiboak diren zatietan,
hain zuzen) izan daitezten.

Prozedura horretaz baliatuz
tratatzan dituzte erradikulitisa,
osteokondritisa, gorputzadarre-
tako tono baskularraren altera-
zioa, bronkitis kronikoa eta zen-
bait alterazio funtzional. Frogatu
izan omen da tratamendu -saio
horiek gorputzak marranta eta
hozturen aurrean duen erresis-
tentzia haunditu egiten dutela.
Adineko pertsonen erle-zitadek
beren iharduera sortzaile eta fisi-
koa luzatzen laguntzen diete.
Dena den, tratamendua hasi
aurretik derrigor egiaztatu beha-
rra dago ea gaixoak erlearen po-
zoina jasaten duen ala ez.

JABIER AGIRRE

EDU MINTEGI

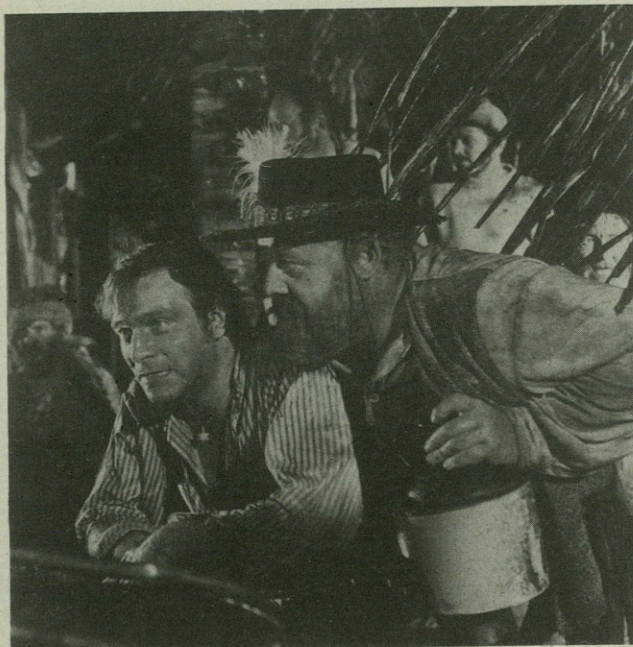
Telebista-Irratia

Botoia sakatu aurretik

'Becket'

● Asteazkena, 21,00etan 'Becket'. Thomas Becket, Artzaidiakonoa izendatua izan eta Enrique II erregearen lagun mina bilakatu ondoren, Canterburyko Artzapezku izatera heltzen da. Erregearen ustetan izendapen honekin Eliza menperaturik izango du, baina laister, Becket-ek bere kargua seriozki hartuko du, Eleizaren burua bilakatuz koronaren aurka borrokatzeko.

Zuzendaria: Peter Glenville.
Antzezleak: Richard Burton, Peter O'Toole, John Gielgud.

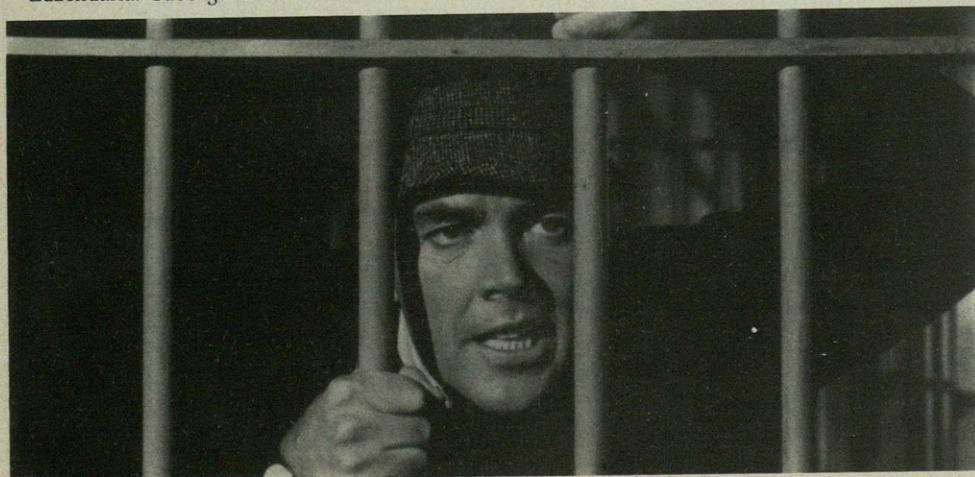
lia. Antzezleak: Oleg Basilashvili, Natalia Gundareva, Marina Neyolova.

● Larunbata, 15,20etan 'Gatsby Handia'. Honako pelikula hau, gangster misteriotsu eta dagoeneko erretiratu bat, heriotza aurkitzeraino eramango duten gertakizun harri-garrietan datza, adibide batez, 20.eko hamarkadan Estatu Batuetan hazirik zegoen gizarte dirudunaren islada nabarmen eraziz.

Zuzendaria: Elliot Nugent.
Antzezleak: Alan Ladd, Betty Field, Mc Donald Carey.

● Igandea, 15,25etan 'Lulu'. Film honek kantari baten bizitza eta hainbat gizonekin mantentzen dituen harremanek sortutako egoera harrigarriak azaltzen ditu.

Zuzendaria: Fernando Cerchio. Antzezleak: Valentina Cortese, Jacques Sernas, Marcello Mastroianni.

Ikusi baietz

● Igandea urtarrilak 21, 18,10etan saskibaloia partidua: Taugres—Grupo IFA.

● Larunbatean, 19,55etan, Futbola: Osasuna—Barcelona. Zuzenean Iruñetik.

● Igandean, 18,10etan, Saskibaloia: Estudiantes—Ram Juventud. Zuzenean eskeiniriko partidua.

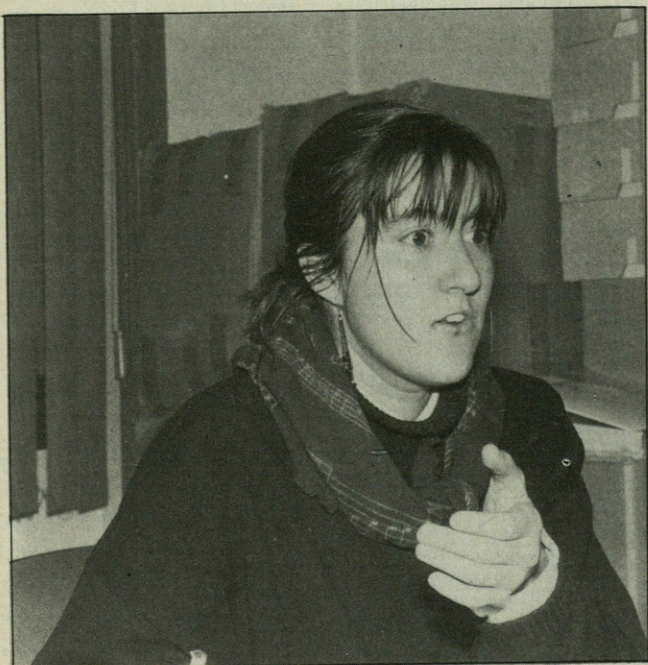
● Igandean, 21,00etan, 'Bai Zera' umorezko sketch-ak.

Telebista-Irratia

Airean erantzun

Idoia Jauregi:

«Radio Euskadi, batetik bestera bide zehatzik gabe»

Oraintxe atera berriak diren CIES-en datuen arabera, Bilboko Radio Euskadik 100.000 entzule ba omen ditu. Baina zenbatekoa da bertan egiten den euskara kopurua? Honetaz jakiteko eta beste zenbait gauzetaz Idoia Jauregi erreteriarrengana jo dugu.

ARGIA.— Radio Euskadi sortu zenean, elebitasun baten barnean mugituko zela esan zitzaigun, non geratu dira proiektu haiek?

Idoia Jauregi.— Teorian ideia horrekin sortu zen baina orain urte batzu erabaki zuten Donostiako Euskadi Irratiak euskara hutsez egiten zuenez, Bilbokoa erdarara murgildu gehienbat. Zenbait gauza sar-

tzen dira euskaraz, gero eta gutxiago egia esanda, baina ulertu behar da oso zaila egiten dela erdarazko programazio batetan euskarazko gauzak sartzea.

A.— Zer arrazoi eman zituen Gorordok, orain lau urte eman zen aldaketa estrukturala emateko?

I.J.— 'Radio formula' batetara aldatzeko arrazoirik pisu-

tsuena, audientziaren igo beharra izan zen. Momentu haietan ez zen ia programarik egiten; informatiboren bat, kirol irratsaioren bat eta beste guzia musikak albisteekin tartakatuz jaten zuen. Geroago hasi ziren zenbait programa sartzten, eta momentu batean ez zen 'radio formula', ez irrati normala. Nik esango nuke beti ibili dela alde batera eta bestera bide zehatza zein den jakin gabe.

A.— Zuretzat pertsonalki zer suposatu zuen?

I.J.— Niretzat 'palo' haundia izan zen. Ez dut uste irrati publiko batek horrelako programaziorik egin beharko lukeenik (radio formula) eta ez nengoen batere ados aldaketa horrekin.

A.— Zer eragin izan zuen euskararentzat aipatzen dugun aldaketa hark?

I.J.— Euskararentzat baino komunikabide berarentzat eragin haundiago izan zuen, izan ere irrati publiko bat horrelako irrati bihurtzea... Garai batean irrati honek elibidun izena zuenean, saiatzin ginen euskarazko programak egiten eta euskal kutsu bat ematen irrati honi. Euskararengana beste jarrera bat zegoen. Zailena da euskara sartzea programazioan gauza normala bezala, ezin ziren egin programak euskaldunentzat bakarrik.

J.L. AIZPURU

Ikusitakoak
ikusita

Celsius

Marfilezko torre eta adreiluzko txabolaren artean dagoen bidean mugitu dira kulturaren definizioak. Besteenak beti oker. Txarrerako zein onerako nire aitaren etxearen muinetan sartu den telebistak nekez onartzen du marfilezko materialik. Olympoko hitzak lur lehor honetara heltzen direnerako, galdu dute jaungoikotasuna, eta ez dute deus ere komunikatzen.

Marfilezko kultura hodi elektronikoan sartzan denean, guztiona bihurtzeko abagadunea sortzen da, baldin eta distira guztiak ezabatzen badira. Gutxirena askorena bilakatzearen prezioa hizkuntza aldaketa da; edozein motatako arteak, hizkuntza izanik ere, amore eman behar du eta telebistako hizkera erabili behar du komunikatzeko, burdinezko figura eta bere irudi elektronikoa ez bait dira gauza bera, eta arteaz mintzatzeko diseinurik gabeko besaulkiak ere direlako egoikiak. Teleizkera horren ezaugarri da, besteak beste, goren-garrantzirik eza. Telebistan zentigradotan neurtzen dira kulturaren taupadak.

R.M. MARTIN SABARIS

Liburuak

ALDIZKARIAREN IZENA:

ISILIK.

EZAUGARRIAK: PEDAGOGI
ALDIZKARIA. 1989. 11. ZBKA.
MONOGRAFIKOA:

«ERDALDUNAK 'MURGILTE' SISTEMAZ
EUSKALDUNTZEN».

Duela zazpi bat urte abiatu zen A, B eta D eredu famatuen aplikazioa euskararen irakas-kuntzan, eta egin izan diren balorazio ofizialetan euforia larregi izan da eta benetako datu asko eta asko, aldiz, ezkutatu. Hasieratik bertatik eredu horien atzean zegoen tranpa urteen poderioz agerian gelditu da. Aski da eskolaz eskola errepaso txiki bat egitea. Ereduen jukutria politikoak, haatik, azterketa psikologiko eta pedagogikoetan aurkitu zuen beharrezkoa zuen oinarri zientifikoa (gogoan dugu 1981eko «Jakin» hura).

Duela urte batzu, Adarra ihardunaldien inguruan bildutako irakasle talde batek eredu filosofiak baztertu zuen «murgiltze» sistema berreskuratu.

tzeko saioari ekin zion, sistema honek sortarazten omen zituen dislexia eta lateralitate famatu haien moztarazten baino harago joanez, sistema honek ere beharrezkoa zuen teorizazioa burutuz. Horretarako ere, hainbat eskola eta ikastolatan (nafarretan, batik bat) aldeko emaitzaz burututako esperientziak hartu zituzten aintzakotzat. Prozesu horretan jasotako eta borobildutako material ugari bildu dituzte «Isilik» aldizkari honetan. Gaur egun indarrean dauden ereduen alternatiba baliozko baten bila ezinbestekotzat jotzen ditugu bertan ageri diren gogoeta eta datu frango. Batez ere, material eta bide berri hauen bultzatzaileak, eskoletan euskalduntzea eraginkorra izatea lortu duten irakasleak izan

direla kontutan hartzen badugu.

Hauxe da oraingo errealitate tristea. Bi eredu besterik ez daude eragingarriak: A (erderaren alde) eta D (euskararen alde). B ereduak, eragingarritasun ezean, erderaren alde egiten du. Eszepziorik denean, «murgiltze» sistemak (Lizarrako ikastolako «J ta K» eredu famatua) egiten dituen proposamenak bete-betean aplikatuz izan da: irakasleak, gurasoak eta ikasle nagusien arteko konplizitate haundi batez, eta eskolaz kanpoko ihardueren laguntzaz. Eredu berria behar da, «murgiltze»aren bidetik abiatuta, baina legeak aurka ditu. Zoritxarrez, egin beharreko bidearen elementu nagusia politikoa ere bada.

ALDIZKARIAREN IZENA:

MAIATZ.

EZAUGARRIAK: 18. ZBKA.,
1989KO ABENDUA, 600
PTZA./30 LIBERA.

«Maiatz» literatur aldizkaria kaleratzen den aldiro, udaberri zeinu berria somatzen dugu barrenetan. Badu bere gisako freskotasuna, ipartar modura, alerik ale sendotu eta orririk orri dariona. Hegoaldeko askorentzat xumea lirudikeen xedea: hiru ipar herrialdeetako intelijentsia ofizialek at, enbor zaharrei eta adaska berriei zabalik izanen den tribuna zabaltea. Hogeigarren zenbakiaren atarian, erreza ematen du asmoak, lortu ondoko errez-itxura. Baina komeni litzateke ez ahaztea: inportanteena sustatzea, ereitea, uzta jasotzea bere garairako utziz presarik gabe. Alde horretatik datorkio «Maiatz»i erdietsi duen pisua: aspaldi ereindakoa mementuan jasotzea, eta gerora jaso ahal izango diren fruituak oraingoan maitasunez zaintzea.

Aldizkari bakoitzean plaza-ratzen ditu idazle berriak «Maiatz»ek, eta 18.ekoak hauek dituzue: Koldo Jule Garay, Xan Goenaga, Delphine Lubet eta Patxika Etxalai. Horiekin batera, belaunaldi zaharreko ohizkoak ere badira: J.L. Davant eta E. Etxamendi. Azkenik, «Maiatz»eko bihotz eta buru diren lagunak: L. Etxezaharreta, Aurelia Arkotxa, Mayi Pelot, Itxaro Borda... Ohizko bidetik etengabe gauza berriak eskainiz. Bada atal berezi bat Hendaia II. Bertso Paper Lehiaketako lanei emana. Eta jakina, Josu Muguruzaren oroi-menez egindako lantxoak ere ezin bazterrean utzi, Madrilen hildakoak Iparraldeko egonaldian utzitako arrastoaren lekuko.

Puntako argitalpenak

(Bilboko «Verdes» liburutendak emandako datuak)

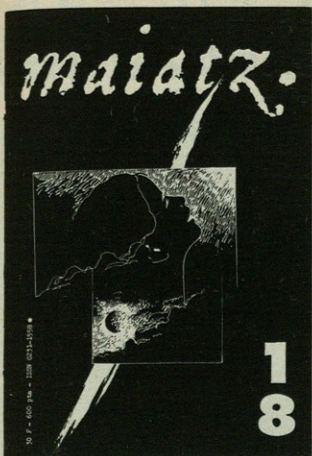
LITERATURA

- 1.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 2.— «Babilonia», Joan Mari Irigoien. Elkar.
- 3.— «Izua hemen», Joxe Mari Iturralde. Bizkaiko Diputazioa.
- 4.— «Aliceren abenturak lurralde miresgarrian», Lewis Carroll / Manu Lopez. Pamiela.
- 5.— «Jesus, Maria eta Jose», Patxi Zubizarreta. Erein.

OROTARIKOAK

- 1.— «Euskal mendietako bide ezezagunak», Mikel Angulo. Elkar.
- 2.— «Bizkaia bizikletaz», J.V. Galarza eta A. Ariznabarreta. Sua.
- 3.— «Euskal gramatika praktikoa», De Pedro eta Butron. Erein.
- 4.— «Urdaibai. Gernikako itsasadarreko hegaztiak», A. Galarza eta A. Dominguez. Bizkaiko Diputazioa.
- 5.— «Balea eta euskaldunak», Murgil eta Sarda taldeak. Gaiak.

IZENBURUA: IPUINAK LAU.
EGILEA: NAFARROAKO
IKASTOLETAKO HAURRAK.
ARGITARATZAILEA:
NAFARROAKO IKASTOLEN
ELKARTEA.

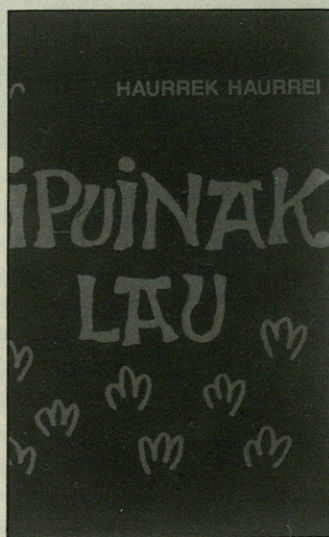
Urtero antolatzen dira ipuin-sariak Nafarroako ikastoletan, uda inguruan festa batean jakitera ematen direnak. Liburu honetakoak iazko ekainean Tuteran egindako hartakoak dituzue, eta asmo honekin ateratzen den laugarren urtea da.

Idearen zuzenaz jabetzen gara, eta lehiaketa moduan izan behar badu ere, gazteak beren lehen saioetara bultzatzeko ideia ez da makala. Jakina da haurrek sortu ipuinetan dena kabitzen dela; pertsonifikazioa, zirrarazko une gorenak harrigarriro hausten jakitea, naturaltasunaz betetako harremanak, etabar.

Bistan da ezin dugula ipuin guztien berri eman, hogeitama-hiru bait dira, azken aldeko bi idazlanez gain, baina irakurri ditugun batzuren gaia azaldu nahi dizuegu: uso bat ezagutu eta harekin bizitzen jartzen den mutikoarena; marinela zori-

gaiztoko baten bizikizun mingotsak; umezurtegi haur batek zuzendariaren gelan berari dagokion fitxa gaez deskubritzen duenarena; Lesakan gauza eta jende guztiak aldrebesturik dabilzan eguna; «uuu» egiten ez dakielako oilarra haserretu zaion zezenarena; as-toaren bila Lapurdiko mugan mendien gairi iragaten harropatu duten gaztea Baionako gartzelara nola daramaten; etabar.

Iruñerriko, Sakanako, Bortziriko, Lizarraldeko, Tafallako, Baztango, Burundako eta Basaburuako ikastoletako 4, 5, 6, 7 eta 8. mailako gazteen lanak biltzen dira. Oraingoan behintzat, ez dira ilunak Nafarroako ikastoletatik datozkigun berri gozo hauek.

IZENBURUA: PATZIKU
PARRANDA.
EGILEA: ASUN ARRIAZU,
EDUARDO GIL BERA.
ARGITARATZAILEA:
PAMIELA. TAMAINA TXIKIA
SAILA.

Gil Bera tutetarra azken aldian sortutako idazle berritzaileetako dugu. Polifazetikoak ere bada, saiakera eta poesia

aldetik ongi erakutsiak bait ditu bere dohaiak orain artekoan. Haur literaturari dagokionez, Asun Arriazu du lankide, eta bion artean «Murtxanteko lapurrak» kaleratu zuten duela urte eta piko. Oraingo liburuan, «Patziku Parranda» izenekoan, bost ipuin bateratu ditu.

Esan liteke Gil Bera eta Arriazuren ipuinetan aurkituntzak edo topaketak direla elementu amankomuna. Juantxo Piperropilek igel miresgarriak aurkituko ditu Sunbillako zubipean, esate batera. Balizkola idazlearen lan desagertu eta gerora aurkituak izango dira «Balizkolaren lan ezezaguna»ren gaia. Eltzaur itxurako lamiakin egingo du topo Patziku Parrandak, eltxo gisako deabrua kausituko dute «Deabrua langabezian» ipuineko ama-alabek. Topaketa horiek sortzen dute ipuinaren xarma estraineko. Gainerakoan, ipuinok ez dira batere borobilak istorio aldetik, egileek ez dute hori nehindik ere xerkatzen. Umore beltzetik oso hurbil dabilta sarritan, hizkuntzaren erabilera eta haren inguruko jolasak aldian behin zoragarri erabiliz. Umeentzat egokiak direnentz neurtzen ez dakigu egian esan, baina helduentzat behintzat oso gomendagarria da ipuinon irakurketa.

Piarres Aintziart
Euskal Herrian
bizikletari

maiatz.

IZENBURUA: EUSKAL
HERRIAN BIZIKLETARI.
EGILEA: PIARRES
AINTZIART.
ARGITARATZAILEA:
MAIATZ.

Piarres Aintziart 52 urteko heletarra dugu, filosofia irakaslea ogibidez eta bizikletari afizioz. Berak aitortzen digun bezala, berrogei urterekin inguru hartu zuen euskaldun izatearen kontzientzia osoa. Guzti horretaz jabeturik, ezin esan liburua-zen izenburuari begiratuta gisa horretako beste liburuak bezalakoa denik. Areago, funtsik ez luke halakoan. Egia da egileak Euskal Herriko bizikleta itzulua proposatzen digula bost etapatan (Lohitzune - Otsagi - Tuter - Gasteiz - Lekeitio), ehun kilometro ingurukoa bakoitza. Egia da ere, etapa bakoitzean zehar zailtasun fisikoak eta xehetasun geografikoak ematen dizkigula. Baina ororen gaineratik, biziklunek eta sentipenek duten garrantzi haundiena liburu honetan. Euskaldun izatearen harrotasuna eta haren isladak bidean zehar, da Piarres Aintziart-en lanaren ardatza. Inortxok ezingo du bidea berak deskribatzen eta sentitzen duen bezala egin. baina ezin uka bide beretik bestelako esperientzien bila abiatzeko tentazioa kutsatzen duela.

JOSU LANDA

Hau ez da gezurra

Ehiza

Aranaz-ko taberna bateko nagusiak ehiztari amorratuak ziren, eta zirela diot, aspalditik ez dudalako haien berririk izan.

Duela zortzi urte ez zen batere erraza taberna batean Ramones edo tankera horretako musika zaratsua entzutea, eta aipatutako lokalean horixe zen guk dasta genezan jartzen zutena. Imajina ezazue zer nolako jendilaje biltzen ginen zulo hartan ia asteburuero. Pitxumina, porru eta zerbezaren laguntzaz dantzaka aritzen ginen goizaldeko hirurak edo laurak arte, itxi beharra zutela eta. Musikarik gabe barruan geratzen ginenok, tabernako jabeak ziren bi anaien ehiza abenturak entzuten genituen.

Beraiena ez zen ehiza xehea, nagusia baizik, eta ehizan ibiltzeko Burgos aldera abiatzen ziren. Historiak kontatzen harroak ziren, eta beren Land Rover zaharraren lehoetatik eskopetak erakusten zituztenean, goardia zibilak ere kikildu egiten ziren. Hormatik zintzilik zegoen basurde buru diseatua nola tirokatu zuten antzesten hasten zirenean, gaueko azken kontaketa zela ohartzen ginen. Egia esan erdia ere ez genien sinisten, baina gaupasa haiek oso gustora gogoratzen ditut oraindik.

Asteburu batean, taberna itxita aurkitu genuen. Herriko jendeak ehizan joan zirela adierazi zigun, baina egunak pasa eta tabernak itxita segitzen zuen. Handik hilabetera nire lagun Mikelek «El Heraldo Bургalés» egunkariko paper zati bat pasa zidan, eta hantxe azaltzen ziren aranzatarrak: «Villanueva de Argañoko aurrezki kutxa atrakatzegatik, bi euskaldun atxilotu».

Sei urte itzalpean igaro ondoren, ez dakit berriro ere ehizatzaera joan direnentz.

FERMIN MUGURUZA

Euskal Eskola Publiko Nazionala

ETBko bigarren katean Mariano Ferrer-en programak abiatu zuen iragan asteko kultur gai nagusia: Euskal Eskola Publikoa.

Eta amaiera Euskal Herriko Ikastolek Donostian burutu biltzarrak eman zion, beren Euskal Eskolaren diseinua deliberatu eta honen garapenerako estrategia urratsak zirroberratzuz.

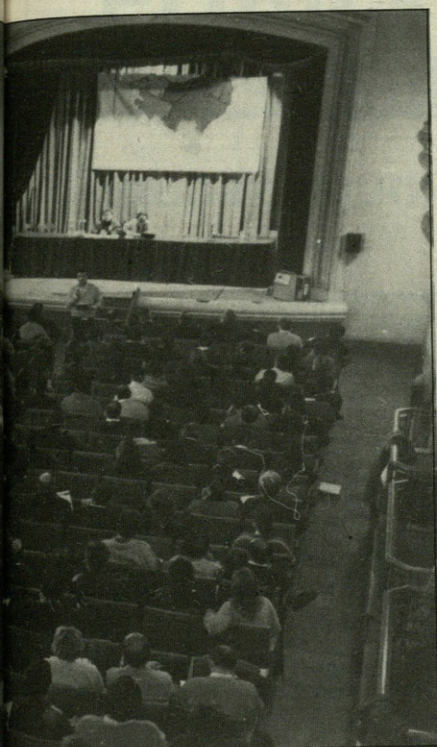
ETBrako mahai-ingururako Mariano-ren planteiamendua erratua, eta gisa berean kontraesankorra, suertatu zen: eskola transferitu eta pribatuen eta ikastolen funtsezko eritziak gutxietsi zituen; halaber, baztertuak geratu ziren sindikatoak eta eragile (erakunde) sozial ezberdinak; bere hitzen arauera, gaia ez omen da zehazki politikoa, baina politikoa bakarrik eraman zituen plato-ra, alderdi politikoen boza besterik kontutan hartu gabe —José Ramón Recalde (PSOE), Luis Mari Bandres (PNV), Inaxio Oliveri (EA) eta Kepa Aulestia (EE)—; Herri Batasunako ordezkariak ez zuen pantailaratu, hala egitekotan aipatu mahaikideek parte hartuko ez zutelako mehatxuari amore emanez. Planteiamendu eta jokabide okerraren kontrako mani-

festazioaz jaso zuen erantzuna Ferrer-ek ETBren Miramongo estudioen atarian.

Euskal gizarte osoan hain eraginkorra den kontua esparru politiko 'demokratiko'ra murriztu zuen, alderdi politikoen esku soilik balego bezala etorkizuneko Euskal Eskola Publikoaren proiektuaren garapena, eztabaida parlamentario baten ondorengo lege baten onarpena eta berau indarrean jartzea bailitz konponbidea.

EUSKAL Herriko ikastola guztietako ordezkariak batera bildu diren lehendabiziko aldia kausitu zen urtarilaren 12 eta 13a bitartean Donostiako Apaiztegian burututako biltzarra medio. Historikoa beraz horregatik, baina historikoagoa, bertan Ikastolek etorkizuneko Euskal Eskolarekiko beren diseinua eta horretara heltzeko estrategia urratsak jorratu eta erabaki izanagatik.

Ikastolek zirriborratutako gutun programikoaren arauera, Euskal Eskolaren proiektuaren helburua Euskal Eskola Publiko Nazionala erdiestean datza: *euskalduna* izango dena; Baskongadetak, Nafarroako

eta Iparraldeko eskola guztiak —egungo publikoak eta ikastolak nahiz hala nahiko luketen pribatuak— bilduko dituen babes legal berberaren pean (*nazionala*); ikastetxe guztietarako formulapen juridiko bakarra izango duena, eta jabegoa Administrazio, guraso, irakasle, ikasle, elkarte, bazkide eta abarren artean elkar banatua (*herri-tarra*).

Ikastolek aurreikusi dute Euskal Eskola bat lortzea epe luzez garatuko den proiektua izanen dela, *marko juridiko-politiko* beraren baitan bizi nahi duen Euskal Herriaren *autogobernu* eta *autonomia* mailak baldintzatuko bait du, eragile sozial-guztien partaidetaz (eta ez protagonista politikoenez bakarrik).

Estatu frantses eta espainoleko hezkuntz ministraritzek ez ezik, Lakuako Hezkuntza Sailak Euskal Eskolaren diseinu hau erasokortzat joko du —erredakzioa ixterakoan erantzunik ezagutzen ez baldin badugu ere—, jakinik gainera alderdi politiko aber-tzaleak ikastolek kontsentsuz deliberatutako Agiri Definitzaileari jarraikiko zaizkiola. J.R. Recalde dagoeneko mehatxua luzatu du: Baskongadetako ikastolentzako dirulaguntza iturria itxiko duela, alegia.

Atrebentzia ez bada

Literatura nafarra

GATAZKAKO zaigu beti «nafar» adjetiboaren mugaketa edo definizioa, hala abertzaleoi nola integristei, eta aniztasunez jantzitako edozeri bezala, definizioak hertsiska aukeran.

Nafarroako eskola eta institutoetako ikasleei Nafarroako edo Nafarroarekin zerikusia duten idazleen literatura hurbilerazteko asmoa martxan daramate, helburua Komunitate Foraleko ikastetxe gehienetara hedatzea dela, publiko nahiz pribatuetara; administrazioari programakuntza ordutegian txertatzen saia dadila eskatuko zaio bidebatez. Hurbilkeran parte hartzeko prest dauden idazleen artean: Antñoña, Eder, Lozano, Bartolozzi, Irigoyen, Ferrero, Mauleón, Arbeloa, Urrutia, Corpas, Desormáis, Sanchez Ostiz, Remón, Urrutia edo D'Ors.

Komunitate Foral guztira hedatzeko asmoa du, eta «en castellano y en euskera» diote ere. Ordea, ez dakigu horrek zer esan nahi duen: Etxarriko eskolan Javier Eder-en lanak euskaratuko direla?; euskal idazlerik sorta horretan ager baledi horren lanak eremu ez vascofonoan erdarara itzuliko liratekeela?; zertan da diferente nafar batek idatzitako euskal literatura gaineratekoenatik?; nolako proposata egin diote ikastolen Federakuntzari? Honelako hamaika galdera taju gabeko egin genezake.

Literaturaren nahiz literatura berezi baten kosmobisioa hain izanik zabala, probintzia = Komunitate Foral baten administrazio mugetara moldatzen saiatzea elkor bezain oker zaigu, literatura soilik hizkuntzarekin lotzea inoizka eroso ez zaigun bezala.

Gerta dakiela gazte nafarrei esperientzia aberasgarri eta zabalgarri, hain zuzen literatura izaten baita usu, honelako ikuspegi hertsatuen kontradizioak atzematen eta agian kraskatzen laguntzen gaituen argia.

INAKI CAMINO

EZTABAIDA lan sakonen ondorioz mamitu dute ikastolek Euskal Eskolaren beren Agiri Definitzailea —Federazioen Elkar-teak Barne Eztabaidarako txostena gorpuztetik hasi, ikastetxe bakoitzeko azterketaz segitu (300 foliotara iristen ziren emendakinez) eta 300 laguneko biltzarrean borobilduz—. Orain, berritoe ikastetxeetan berrikusiko da, eta otsailaren erdikaldera onespina emango.

Kronika honetan ezin dezakegu egin berri biltzarrean jorratutako guztien kontu zehatzik eskaini, eta hurrengo ARGIA zenbakian erreportaia zabal baten bitartez laburbiltzen saiatuko gara. Halarik ere, bereziki nabarmendu beharreko puntua gertatu zen *Euskal Eskolaren autonomiari* buruzkoa, erizpide eta kontzeptu oso ezber-

dinak agertu bait ziren luze bilakatutako eztabaida guneetan.

Eskola ereduak jabego, finantziario eta pertsonalgarri buruzko autonomia bereizten ditu. Jabegoari dagokionez: *titularitate elkar banatua* (ez soilik Administrazioaren esku uztea), zeinak sektore ezkertiarrei go-goeta prozesu berri bat eskatuko dien. Pertsonalgarri: Eskolako *langileentzako status berezia*, hots, Administrazioak kontratatua baina ikastetxe bakoitzaren beharrei egokitua. Eta finantziabideaz: Administrazioak *dohanikakoa* izan dadin ziurtatzea, baina ikastetxe bakoitzak bere finantziabide propioak entseia ditzakeela —zeharo kontraesankorra, sektore eskuindarrekin kuota bitarteko pribatutasunerako joerak bezala-koak agertzen badituzte—.

GORKA ARRESE

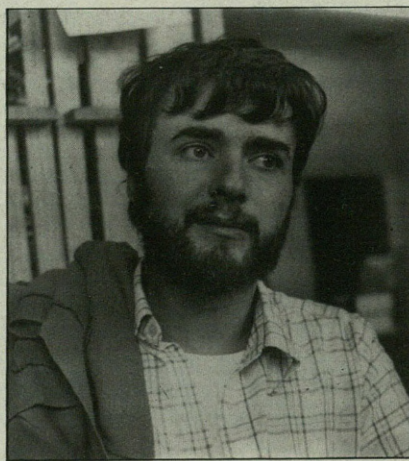
Autobiatik kasakristora

PROMETEOK —konta-
tzen du Herodotok—, bi-
hozberaturik, Zeus-en
haserrea eta zigorra iño-
ratuz, zorigabe eta bel-
durrean bizi zen humanidadeari sua es-
kuratu zionetik, hartan sortu bait zen
progresoa, makina bat deskalabro, esa-
tea badago, bururatu zaigu.

Azken bizpalau mende honetan Pro-
greso jaun horrek hartu duen abiadura-
rekin, badirudi norabat heldu behar du-
gula sarri. 35 minutu azkarrago, diote,
esaktoki, Donostiatik Iruñera autobiarene
bidez. Hori da arrazoia. Eta trafikoa ge-
hiagotuko dela; jendez beheiti, autoz
goiti, binaka ibili beharko ditugu. Eta
Nafarroa eta Komunitatea lot... Baina,
azkeneko hori, hunkigarria da.

1840tik 1880ra Europa eta Amerika-
ko tren-kilometraia 72.000tik 370.000ra
pasatu zen, eta «*parte handi batean era-
kundera lana, altzairu-lantegiek eskae-
rak eta bankari eta negozio-gizonek
proiektuak behar zituztelako egin zen*»
(L.Jenks). Aro hartako trenbide anitz,
Euskadin bertan, zelan urte asko gabe
laga eta zaharkildu diren ikusteak ema-
ten du, baldin ba, zer-pentsaturik hor-
taz.

ETA Panamako kanala,
Frantzia 1881ean (Ja-
maikako langileak erabi-
liz) eraikitzen hasita, ge-
ro krisiak jo eta EEBBek
1903an berrasi zutena —Panama Co-

PABLO SASTRE
(ARGIAko kazetaria)

lombiatik berezi zen urtean, kasualki.
Ai, batzurentzako progresoarene beste-
rentzako izurrakeria!

Ondorio nolabait tamalgarriengatik
protesta manifik egingo dituzte jaun eta
kapatazek. Noizko erro gauzengatik mo-
bilizatuko: papelera eta metal aire kira-
tsa tragatzen dugulako, edo batzuk ze-
rriak bezala eta beste batzuk zakurren
pare bizi direlako hemen?

Zera sinpleetara itzuli behar bait du-
gu. Pariseko jatetxe batean bazkaltzen
ari zela —kontatzen du alegiak—, Four-
rier ohartu zen bidaiari batek hamalau
txakur ordaindu zituela sagar baten tru-
ke, eta gogoratu zen, Normandian aldiz,
produzitzaileri diru kopuru beraz ehun
sagar erosten zizkiotela. Horrek pentsa-
razi omen zion, mekanismo industria-

lean oinarritzko desajusteren bat egon zi-
tekeela.

NIK ez dakit, esango nu-
ke, halako halakokeriak
nolaz ez diren tinki go-
gotan hartzen. Winstan-
ley-k zioena, 1648an,
ongi banago: «*Jabego pribatuaren prin-
tzipioa mantentzen den artean, 'zurea'
eta 'nerea', sekula ez dira libre izango
jendaki xeheak*».

Baina bueno. Komunismoa utopia bat
zela, diote ekialdeko espezialistek. Polo-
nia, eta Hungria, eta Beltzebu bera ere,
kapitalismora ari dira lotzen. Nazio arte-
ko anaitasuna, eta «internazionalismoa»,
trajikoki barregarri gelditu dira. «Orok
guti, orok berdin» atsoitiz mikatza da.
Kapitala, kontentu: aldaketa handietatik
profita ateratzen bait da jakintsu.

Errealitate putotik utopiara pasatzeko
ziratekeen balizko zubi ale batzuk ure-
tara ari dira bada jauzten. Gizaki baku-
nok errefujio atomikoetara biltzen gara,
kabilatuz: Bai, erroetara, gauza sinplee-
tara itzuli (itzuli?) behar dugu, *berdinta-
suna* eta *solidaritatea*, eta «herriaren ge-
hiengoaren alde oso garbiki diren errei-
bindikapenen alde saiatu behar dugu»,
bakarrik...

Ez dakit ba, zita sail bat egina dut, eta
halere Goethe gelditu zait hemen, eus-
kalkien heriotzaz ere bai omen nuen
zer-esana eta, bueno, ez dakit, Petri,
ihes egiekie, eta kito.

Besteak bezain irрати... euskaraz... Iruñerrian

EUSKALERRIA IRRATIA

Egunez egun, urtebete aidean, bertatik bertara

Lagundu nahi al diguzu?
Euskalerria Irratia Elkartearen
partaide egin zaitez.
Urteroko kuota,
sei mila pezeta.

EUSKALERRIA IRRATIA Antso Azkarra 96 - 13° Tel. 170151 31011 IRUÑEA

ORAIN DUZU AUKERA!

Iruñerriko euskaldunek elkarren berri izan dezaten

190
Sucursales

164
Cooperativas
Asociadas

20.000
Puestos
de Trabajo

230.000
Millones
de Ahorro

Lan Kide

Aurrezkia

Herrigintzan

20.000 lanpostu.

164 Kooperatiba

Elkartu.

190 Sukurtsal

230.000 Milioiko

Aurrezkia.

Guztia, 30 urteko

fruitu emankorra.

**Euskadiko
Kutxa**

CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA